

Son Yeniliklər
Yanvar 2015

IPSAS 35

İctimai sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı™

Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş)
Maliyyə Hesabatları

IPSASB

International Public
Sector Accounting
Standards Board®

İSMUBS 35 – BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ)

MALİYYƏ HESABATLARI

Mündəricat

	Bənd
Məqsəd	1–2
Tətbiq dairəsi	3–13
İctimai Sektor Birləşmələri	4
Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatlarının təqdim edilməsi	5–10
Dövlət Kommersiya Müəssisələri.....	11–13
Anlayışlar	14–17
İcbari razılaşmalar	15
İqtisadi Təşkilat	16–17
Nəzarət.....	18–37
Səlahiyyət.....	23–29
Faydalar	30–34
Səlahiyyət və Faydalar arasında əlaqə	35–37
Mühasibat Uçotu Tələbləri	38–55
Birləşdirmə (konsolidasiya) Proseduraları.....	40
Vahid Mühasibat Uçotu Siyasətləri	41
Ölçülmə	42
Potensial Səsvermə Hüquqları.....	43–45
Hesabatvermə tarixləri	46
Nəzarətmə hüququ olmayan paylar.....	47–51
Nəzarətin itirilməsi	52–55
İnvestisiya Təşkilatı: Ədalətli Dəyər Tələbi	56–64
Təşkilatın investisiya təşkilatı olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsi	59–60
Mühakimələr və Ehtimallar	61–62
İnvestisiya Təşkilatının statusundakı dəyişiklik üzrə mühasibat uçotu.....	63–64
Keçid müddəaları	65–78
Qüvvəyə minmə tarixi.....	79–80
6 №-li İSMUBS-un (2006-cı ilin dekabr ayı) geri çağırılması və əvəzlənməsi.....	81

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

Tətbiq üzrə göstəriş

Digər İSMUBS-lara düzəlişlər

Nəticələrin əsası

İcra üzrə tövsiyələr

Əyani misallar

10 №-li MHBS ilə müqayisə

“Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları” adlı 35 №-li İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı 1-81-ci bəndlərdə təsbit edilmişdir. Bütün bəndlər bərabər səlahiyyətə malikdir. İSMUBS 35 özünün məqsədi, Nəticələrin əsası və İctimai sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına müqəddimə kontekstində oxunmalıdır. İSMUBS 3 - “Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər” aydın təlimatların yoxluğunda mühasibat uçotu siyasətlərinin seçilməsi və tətbiq edilməsi üçün baza təmin edir.

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

Məqsəd

1. Bu Standartın məqsədi bir təşkilatın bir və ya daha çox digər təşkilata nəzarət etdiyi halda birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi və hazırlanması prinsiplərini müəyyən etməkdən ibarətdir.
2. 1-ci bənddə əks olunmuş məqsədə nail olmaq üçün bu standart:
 - (a) Bir və ya daha çox digər təşkilata (nəzarət edilən təşkilatlar) nəzarət edən təşkilatdan (nəzarət edən təşkilat) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının təqdim olunmasını tələb edir;
 - (b) Nəzarət prinsipini müəyyənləşdirir və nəzarəti birləşdirmənin (konsolidasiya) əsası kimi müəyyən edir;
 - (c) Bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini və bununla əlaqədar həmin təşkilatı birləşdirməli (konsolidasiya etməli) olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün nəzarət prinsipinin tətbiqi üsulunu təsbit edir;
 - (d) Birləşdirilmiş (konsolidasiya edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün uçot tələblərini təsbit edir; və
 - (e) İnvestisiya təşkilatını müəyyənləşdirir və investisiya təşkilatının nəzarət edilən fərdi təşkilatlarının birləşdirməsində (konsolidasiya) istisnayı müəyyən edir.

Tətbiq dairəsi

3. **Mühasibat uçotunun hesablaşma metodu ilə maliyyə hesabatlarını hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı iqtisadi qurum üçün birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında və təqdim edilməsində tətbiq etməlidir.**

İctimai Sektor təşkilatlarının birləşmələri

4. Bu Standart ictimai sektorda təşkilatların birləşməsi və onların birləşdirmə (konsolidasiya) prosesinə təsiri, o cümlədən ictimai sektorda birləşmələr nəticəsində yaranan qudvili (ictimai sektor birləşmələrinə tətbiq edilən müvafiq beynəlxalq və milli mühasibat uçotu standartlarına bax) əhatə etmir.

Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatlarının təqdim edilməsi

5. **Nəzarət edən təşkilat olan təşkilat birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etməlidir. Bu Standart nəzarət edən təşkilatın aşağıdakı bütün şərtlərə cavab verərək birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim etməli olmadığı hallar istisna olmaqla bütün təşkilatlara tətbiq olunur:**
 - (a) **Özü nəzarət edilən təşkilatdır və istifadəçilərin məlumatı olan ehtiyacı ona nəzarət edən təşkilatların birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları vasitəsilə ödənilir, eləcə də, qismən mülkiyyətdə olan nəzarət edilən təşkilatdırsa və onun bütün sahibkarları, o cümlədən səsvermə hüququna malik olmayan sahibkarları təşkilatın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etmədiyindən xəbərdardır və buna**

etiraz etmirlər;

- (b) **Nəzarət edən təşkilatın borc və kapital alətləri açıq bazarda (yerli və ya xarici fond birjası, yaxud da birjadankənar qiymətli kağızlar bazarı, o cümlədən yerli və regional bazarlar) dövriyyədə deyildir;**
- (c) **Nəzarət edən təşkilat öz maliyyə hesabatlarını hər hansı alətlər sinfinin açıq bazara buraxılması məqsədilə qiymətli kağızlar üzrə komissiyaya və ya digər tənzimləyici orqana təqdim etməmişdir və ya təqdim etmə prosesində deyildir; və**
- (d) **Nəzarət edən təşkilatın əsas və ya hər hansı aralıq nəzarət edən təşkilatının, nəzarət edilən təşkilatların bu Standarta uyğun olaraq birləşdirildiyi və artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçüldüyü maliyyə hesabatları ictimaiyyətin istifadəsi üçün açıqdır və İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Maliyyə Uçotu Standartlarına (İSMUBS) cavab verir.**
6. Bu Standart, "İşçilərin Mükafatlandırılması" adlı 25 №-li İSMUBS-un tətbiq olunduğu əmək fəaliyyətinin başa çatmasından sonrakı mükafatlandırma planları və digər uzunmüddətli işçi mükafatlandırma planlarına tətbiq olunmur.
7. **İnvestisiya təşkilatı olan nəzarət edən təşkilatdan bu Standartın 56-cı bəndinə uyğun olaraq, onun bütün nəzarət edilən təşkilatlarını artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçmək tələb olunarsa, o, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim etməməlidir.**
8. Fəaliyyətinin iqtisadi qurum çərçivəsindəki digər təşkilatların fəaliyyətindən fərqli olması səbəbindən nəzarət edilən təşkilat birləşmədən (konsolidasiya) kənarlaşdırılmır, məsələn, Dövlət Kommersiya Təşkilatlarının (DKT-lər) büdcə sektorunda olan təşkilatlarla birləşdirilməsi (konsolidasiyası). Müvafiq məlumat nəzarət edilən belə təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidasiyası) və nəzarət edilən təşkilatların müxtəlif fəaliyyətləri barədə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında əlavə məlumatın açıqlanması yolu ilə təmin edilir. Məsələn, "Seqment Hesabatları" adlı 18 №-li İSMUBS-un tələb etdiyi açıqlamalar iqtisadi qurum çərçivəsində müxtəlif fəaliyyətlərin əhəmiyyətini izah etməkdə yardım edir.
9. 5-ci bənddə əks olunmuş birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasından azadolma nəzarət edilən təşkilatın istifadəçilərinin məlumat ehtiyaclarının onun nəzarət edən təşkilatının birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları vasitəsilə ödənilmədiyi halda tətbiq olunmur. Məsələn, ümumdövlət səviyyəsində birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları istifadəçilərin hökumətin başlıca sahələri və ya fəaliyyətləri barədə məlumat ehtiyaclarını ödəməyə bilər. Bir çox yurisdiksiyalarda belə istifadəçilərin məlumat ehtiyaclarının ödənilməsinə yönəlmiş qanunvericiliyə əsaslanan maliyyə hesabatı tələbləri mövcuddur.
10. Təşkilatdan bu Standartın tələb etdiyindən fərqli iqtisadi qurum üçün olan birləşmiş

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

maliyyə hesabatlarının hazırlanması tələb oluna bilər (məsələn, qanunvericilik və ya kənar istifadəçilər tərəfindən). Belə maliyyə hesabatlarının bu Standartın əhatə dairəsinə aid olmadığına və bu Standartdakı tələblərə uyğun olmayacağına baxmayaraq, təşkilat belə birləşmiş maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında bu Standartdakı göstərişdən istifadə edə bilər.

Dövlət Kommersiya Təşkilatları

11. Bu Standart DKT-lərdən başqa bütün ictimai sektor təşkilatlarına tətbiq olunur.
12. İSMUBSŞ tərəfindən dərc edilən "İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına Ön Söz" izah edir ki, DKT-lər BMUSŞ tərəfindən nəşr edilən MHBS-ləri tətbiq edir. DKT-lərin anlayışı "Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı üzrə" 1 №-li İSMUBS-da verilir.
13. DKT-lərdən öz maliyyə hesabatlarında bu Standarta əməl etmək tələb olunmasa da, bu Standartın müddəaları DKT olmayan ictimai sektor təşkilatının DKT olan bir və ya daha çox nəzarət edilən təşkilata malik olduğu halda tətbiq ediləcək. Bu hallarda, həmin Standart DKT-lərin iqtisadi qurumun maliyyə hesabatlarında birləşdirilməsində (konsolidə edilməsi) tətbiq edilməlidir.

Anlayışlar

14. **Hazırki standartda istifadə olunan terminlər aşağıdakı mənaları ifadə edir:**

Faydalar təşkilatın digər təşkilatlarla əlaqəsindən əldə etdiyi üstünlüklərdir. Faydalar maliyyə və qeyri-maliyyə səciyyəli ola bilər. Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsinin faktiki təsirinin pozitiv və neqativ aspektləri ola bilər.

İcbari razılaşmalar: Bu Standartın məqsədləri üçün, icbari razılaşmalar onun tərəfləri üçün müqavilə formasında olduğu kimi məcburi hüquq və öhdəliklər doğurur. Bura müqavilədən irəli gələn hüquqlar və digər qanuni hüquqlar daxildir.

Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları nəzarət edən təşkilatın və onun nəzarət edilən təşkilatlarının aktivləri, öhdəlikləri, xalis aktivləri/kapitalı, gəliri, xərcləri və pul vəsaitlərinin hərəkətinin vahid bir təşkilatın kimi təqdim edildiyi maliyyə hesabatlarıdır.

Nəzarət: Bir təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsində, təşkilatın dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qaldığı və ya hüquqlara malik olduğu, eləcə də digər təşkilat üzərində səlahiyyəti vasitəsilə bu qazancların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərmək qabiliyyətinə malik olduğu halda digər təşkilata nəzarət edir.

Nəzarət edilən təşkilat digər təşkilatın nəzarəti altında olan təşkilat.

Nəzarət edən təşkilat bir və ya bir neçə nəzarət edilən təşkilata malik təşkilatdır.

Sərəncamverən digər tərəflər üçün sərəncam vermək hüquqlarına malik rəhbər və ya agentdir.

İqtisadi qurum nəzarət edən təşkilat və ya onun nəzarət edilən təşkilatlarıdır.

İnvestisiya təşkilatı aşağıdakı təşkilatdır:

- (a) **İnvestorlara investisiya idarəçiliyi xidmətləri göstərmək məqsədilə bir və ya daha çox investordan fondlar alan;**
- (b) **İnvestisiya qoymaqda yalnız kapitalın dəyərini artırından daxilolmalar, investisiya gəliri və ya hər ikisi kimi məqsədə malik olan; və**
- (c) **Bütün investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında dolğun şəkildə ölçən və qiymətləndirən;**

Nəzarətmə hüququ olmayan paylar nəzarət edən təşkilata birbaşa və ya dolayısı yolla aid edilməyən nəzarət edilən təşkilatda xalis aktivlər/kapitaldır.

Səlahiyyət digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlardan ibarətdir.

Müdafiə hüquqları bu hüquqların aid olduğu tərəf üzərində səlahiyyət vermədən bu hüquqlara malik olan tərəfin iştirak payını müdafiə etməyə yönəlmiş hüquqlardır.

Əhəmiyyətli fəaliyyətlər: Bu standartın məqsədi üçün, əhəmiyyətli fəaliyyətlər potensial olaraq nəzarət edilən təşkilatın ehtiva fəaliyyətləridir ki, bir təşkilatın həmin digər təşkilatla əlaqəsindən əldə etdiyi faydaların təbiəti və dəyərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Kənarlaşdırma hüquqları sərəncamverəni öz sərəncamvermə səlahiyyətindən məhrum etmək hüquqlarıdır.

Digər İSMUBS-larda müəyyən edilən terminlər bu standartda həmin standartlarda verilənlərlə eyni mənalarda işlədilir və ayrıca olaraq dərc edilmiş *Müəyyən edilmiş Terminlər Lüğətində yenidən* ifadə olunur.

Aşağıdakı terminlər ya “Asılı Təsərrüfat Cəmiyyətlərində və Birgə Müəssisələrdə İnvestisiyalar” adlı 36 №-li İSMUBS, “Birgə Razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS, yaxud da “Digər təşkilatlarda iştirak payları ilə bağlı məlumatların açıqlanması: asılı təsərrüfat cəmiyyəti, digər təşkilatlarda pay, birgə müəssisə və əhəmiyyətli təsir” adlı 38 №-li İSMUBS-da müəyyən olunmuşdur.

İcbari razılaşmalar

15. İcbari razılaşmalar bir çox üsulla müəyyən oluna bilər. Həmişə olmasa da əksər hallarda icbari razılaşma tərəflər arasında müqavilə və ya sənədləşdirilmiş müzakirələr formasında yazılı şəkildə olur. Qanunverici və ya icra hakimiyyəti kimi nizamnamə mexanizmləri də müqavilə razılaşmalarına bənzər şəkildə özlərinin və ya tərəflər arasında müqavilə ilə əlaqədə icbari razılaşmalar yarada bilər.

İqtisadi Təşkilat

16. İqtisadi təşkilat termini bu Standartda maliyyə hesabatları məqsədləri ilə nəzarət edən təşkilat və hər hansı nəzarət edilən təşkilatlardan ibarət təşkilatlar qrupunu ifadə etmək üçün istifadə olunur. İqtisadi təşkilata istinad etmək üçün istifadə edilən digər terminlər inzibati təşkilat, maliyyə təşkilatı, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) təşkilat və qrupu ehtiva edir. İqtisadi təşkilat həm sosial siyasət, həm də kommersiya məqsədli təşkilatları

əhatə edə bilər.

17. İqtisadi təşkilatın müəyyənləşdirilməsi yurisdiksiyada mövcud olan konstitusiya quruluşu, xüsusilə də hökumət səlahiyyətinin məhdudlaşdırılması və verilməsi, hökumət sisteminin quruluşu və işləməsi üsulları nəzərə alınmaqla edilməlidir. Məsələn, icraedici, qanunverici və məhkəmə hakimiyyəti qollarına malik yurisdiksiyalarda bunlar birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına istifadəçi ehtiyacı duyulan iqtisadi qurumu kollektiv şəkildə formalaşdırıla bilər. Belə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına hamılıqla ümumdövlət maliyyə hesabatları kimi istinad olunur.

Nəzarət (bax: AG2-AG87-ci bəndlər)

18. **Digər təşkilatla əlaqəsinin təbiətindən asılı olmayaraq, təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirmək yolu ilə təşkilata nəzarət edib-etmədiyini müəyyən edir.**
19. **Digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qaldığı və ya hüquqlara malik olduğu, eləcə də digər təşkilat üzərində səlahiyyəti vasitəsilə bu faydaların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərmək qabiliyyətinə malik olduğu halda, təşkilat digər təşkilata nəzarət edir.**
20. **Beləliklə, təşkilat digər təşkilata yalnız aşağıdakılara malik olduğu hallarda nəzarət edir:**
- (a) **Digər təşkilat üzərində səlahiyyət (bax: 23-29-cu bəndlər);**
 - (b) **Digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalma və ya hüquqlar (bax: 30–34-cü bəndlər); və**
 - (c) **Digər təşkilatla əlaqəsindən qazandığı faydaların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərmək üçün digər təşkilat üzərində səlahiyyətindən istifadə etmək qabiliyyəti (bax: 35–37-ci bəndlər).**
21. **Təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirərkən bütün fakt və şəraitləri nəzərdən keçirməlidir. Əgər fakt və şəraitlər 20-ci bənddə sadalanan nəzarət elementlərindən biri və ya daha çoxunda dəyişiklik olduğunu göstərərsə, təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini yenidən qiymətləndirməlidir (bax: AG82–AG87-ci bəndlər).**
22. İki və daha çox təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün birgə fəaliyyət göstərməlidirlərsə, digər təşkilata kollektiv nəzarət edirlər. Belə hallarda bir təşkilat digərlərinin əməkdaşlığı olmadan fəaliyyətləri idarə edə bilmədiyindən, heç bir tək təşkilat digər təşkilata nəzarət etmir. Hər bir təşkilat digər təşkilatdakı payını 36 №-li İSMUBS, 37 №-li İSMUBS və ya Maliyyə alətlərindən bəhs edən İSMUBS-lar (“Maliyyə Alətləri: Təqdimat” adlı 28 №-li İSMUBS, “Maliyyə Alətləri: Tanınma və Qiymətləndirmə” adlı 29 №-li İSMUBS və “Maliyyə Alətləri: Məlumatın Açıqlanması” adlı 30 №-li İSMUBS) kimi müvafiq İSMUBS-lara uyğun olaraq uçota alacaq.

Səlahiyyət

23. Əhəmiyyətli fəaliyyətləri, yeni digər təşkilatla əlaqəsindən qazandığı faydaların təbiəti və ya dəyərində əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olduqda bir təşkilat digər təşkilata nəzarət etmək

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

səlahiyyətinə malikdir. Digər təşkilatın maliyyə və fəaliyyət siyasətlərini idarə etmək hüququ təşkilatın digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək səlahiyyətinə malik olduğunu göstərir və əksər hallarda ictimai sektorda səlahiyyətin nümayiş etdirilməsi üsuludur.

24. Səlahiyyət hüquqlardan irəli gəlir. Digər təşkilat üzərindəki səlahiyyətin birbaşa olaraq və yalnız səhmlər kimi kapital alətlərindən əldə edildiyi və bu səhmdarlıqdan gələn səsvermə hüququnun nəzərdən keçirilməsi vasitəsilə qiymətləndirilə bildiyi kimi bəzi hallarda səlahiyyətin qiymətləndirilməsi birbaşadır. Bununla belə, ictimai sektor təşkilatları tez-tez digər təşkilat üzərində səlahiyyəti səsvermə hüquqlarından fərqli hüquqlardan əldə edirlər. Onlar digər təşkilat üzərində səlahiyyəti maliyyə investisiyası sübutunu təmin edən kapital alətinə malik olmadan da əldə edə bilirlər. Bu hüquqlar təşkilata digər təşkilatdan, ilk təşkilatın aldığı faydaların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərən tərzdə aktivləri istifadə etmək və ya öhdəliklər götürməyi tələb etmək səlahiyyəti verə bilər. Bu hüquqların digər təşkilat üzərində səlahiyyətə əsas verib-vermədiyinin qiymətləndirilməsi kompleks ola bilər və birdən artıq amilin nəzərdən keçirilməsini tələb edir.
25. Təşkilat digər təşkilatın gündəlik fəaliyyəti və ya müəyyən edilmiş funksiyaların digər təşkilat tərəfindən icra edilmə üsulu üzərində məsuliyyətə malik olmadan belə onun üzərində səlahiyyətə malik ola bilər. Qanunvericilik nizamnamə təşkilatlarına və məmurlarına öz funksiyalarını hökumətdən müstəqil surətdə həyata keçirmək səlahiyyətləri verə bilər. Məsələn, Baş Auditor və Hökumət Statistiki adətən hökumətə müraciət etmədən məlumat əldə etmək və hesabatlar dərc etmək üçün qanuni səlahiyyətlərə malikdir və məhkəmə sistemi əksər hallarda məhkəmə müstəqilliyi konsepsiyasını icra etmək üçün xüsusi səlahiyyətlərə malikdir. Qanunvericilik də nizamnamə təşkilatının fəaliyyət göstərməsinin tələb olunduğu geniş parametrləri müəyyən edə və nizamnamə təşkilatının Parlament və ya bənzər orqan tərəfindən müəyyən olunmuş qaydaya uyğun fəaliyyət göstərməsini təmin edə bilər. Müstəqil fəaliyyət göstərmək üçün nizamnamə səlahiyyətlərinin mövcudluğu özü-özlüyündə təşkilatın faydalar əldə etmək üçün nizamnamə səlahiyyətlərinə malik digər təşkilatın fəaliyyət və maliyyə siyasətlərini idarə etmək səlahiyyətinə malik olmasını istisna etmir. Məsələn, mərkəzi bankın pul siyasətinə nəzərən müstəqilliyi mərkəzi banka nəzarət edilməsi imkanını istisna etmir. Bu xüsusda bütün faktlar və şəraitlərin nəzərdən keçirilməsinə ehtiyac duyulacaqdır.
26. Digər təşkilat üzərində hüquqların mövcudluğu heç də mütləq bu Standartın məqsədləri üçün səlahiyyətə əsas vermir. Təşkilat digər təşkilat üzərində yalnız aşağıdakıların mövcud olmasına görə səlahiyyətə malik olmur:
 - (a) Tənzimləyici nəzarət (bax: AG12-ci bənd); və ya
 - (b) İqtisadi asılılıq (bax: AG41–AG42-ci bəndlər).
27. Əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari bacarığa malik olan təşkilat, hətta idarə etmək hüquqları hələ icra edilməmiş olsa belə, səlahiyyətə malikdir. Təşkilatın nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərinin idarə etməsi barədə sübut təşkilatın səlahiyyətinin olub-olmadığını müəyyənləşdirməyə yardım edə bilər, lakin belə sübut özü-özlüyündə təşkilatın nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olub-olmadığının müəyyənləşdirilməsində həlledici deyil. Öncədən

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

müəyyən edilmiş fəaliyyətlər ilə təsis olunmuş təşkilat halında əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək hüququ təşkilatın təsis edildiyi vaxt icra edilmiş ola bilər.

28. Əgər iki və ya daha çox təşkilatdan hər biri onlara müxtəlif əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün birtərəfli qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malikdirsə, həmin təşkilatdan əldə edilən faydaların təbiəti və dəyərində ən çox təsir göstərən fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari bacarığa malik olan təşkilat digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malikdir.
29. Məsələn, digər təşkilatın əhəmiyyətli təsire malik olduğu haldakı kimi, digər təşkilatların onlara əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsində iştirak etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olmasına baxmayaraq, təşkilat nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilat üzərində səlahiyyətə malik ola bilər. Bununla belə, yalnız müdafiə hüquqlarına malik olan təşkilat digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik deyil (bax: AG29-AG31-ci bəndlər) və müvafiq olaraq, digər təşkilata nəzarət etmir.

Faydalar

30. Əlaqəsindən əldə etmək istədiyi faydaların digər təşkilatın fəaliyyəti nəticəsində dəyişməsi potensialının mövcud olduğu halda təşkilat nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qalır və ya hüquqlara malikdir. Təşkilatlar digər təşkilatlarla zaman ötdükcə pozitiv maliyyə və qeyri-maliyyə faydaları gözləntisi ilə əlaqə qururlar. Bununla belə, xüsusi hesabat dövründə təşkilatın nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatla əlaqə qurmasının faktiki təsiri yalnız pozitiv, yalnız neqativ və ya pozitiv və neqativin qarışığı ola bilər.
31. Təşkilatın nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatla əlaqəsindən əldə etdiyi faydalar yalnız maliyyə, yalnız qeyri-maliyyə və ya həm maliyyə, həm də qeyri-maliyyə səciyyəli ola bilər. Maliyyə faydaları dividendlər və ya bənzər bölüşdürülmələr kimi investisiya üzrə daxilolmaları ehtiva edir və bunlara bəzən "daxilolmalar" kimi istinad edilir. Qeyri-maliyyə faydalarına maliyyə terminləri ilə ölçülməyən kasad resurslardan irəli gələn üstünlüklər və təşkilatın xidmətini alanlar tərəfindən birbaşa qazanılan iqtisadi faydalar daxildir. Qeyri-maliyyə faydaları digər təşkilatın fəaliyyətləri təşkilatın məqsədlərinə uyğun (yəni razılaşdırılmış) olduqda və təşkilata öz məqsədlərinə nail olmaqda yardım göstərdikdə baş verə bilər. Məsələn, təşkilat, uyğun fəaliyyətlər göstərən digər təşkilatın, əks halda birinci təşkilatın göstərməyə məcbur ola biləcəyi xidmətlər göstərdiyi halda faydalar əldə edə bilər. Uyğun fəaliyyətlər könüllü şəkildə həyata keçirilə bilər və ya təşkilat digər təşkilatı həmin fəaliyyətləri həyata keçirməyə istiqamətləndirmək səlahiyyətinə malik ola bilər. Qeyri-maliyyə faydaları həm də iki təşkilatın bir-birini tamamlayan məqsədlərə malik olduğu halda baş verə bilər (yəni, bir təşkilatın məqsədləri daha tamamlanmış olması üçün digər təşkilatın məqsədlərinə əlavə olunur).
32. Aşağıdakı misallar bir təşkilatın başqa təşkilatla əlaqəsindən əldə edə biləcəyi maliyyə faydalarını göstərir:
 - (a) Dividentlər, borc qiymətli kağızları üzrə dəyişkən iştirak payı, iqtisadi qazancların digər paylanmaları;
 - (b) Digər təşkilata investisiyaların dəyərində artım və azalmalar üzrə riskə məruzqalma;

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

- (c) Böyük layihələrə maliyyə dəstəyi də daxil olmaqla maliyyə dəstəyinin göstərilməsi üzrə razılaşmalardan zərər üzrə riskə məruzqalma;
 - (d) Qənaət (məsələn, əgər təşkilat digər təşkilatın əməliyyatları və ya aktivlərinin öz əməliyyat və aktivləri ilə birləşdirilməsi vasitəsilə miqyasda qənaət və ya birgə fəaliyyətlərə nail olacaqsa);
 - (e) Digər təşkilatın ləğv edilməsi zamanı bu digər təşkilatın aktiv və öhdəliklərində qalıq iştirak payları;
 - (f) Digər təşkilatlar üçün mümkün olmayan dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalma;
33. Qeyri-maliyyə faydaları nümunələrinə aşağıdakılar aiddir:
- (a) Digər təşkilatın ixtisaslaşmış biliklərindən faydalanmaq imkanı;
 - (b) Təşkilata ona məqsədlərinə nail olmaqda yardım göstərən fəaliyyətlər həyata keçirən digər təşkilatın dəyəri;
 - (c) Yaxşılaşdırılmış nəticələr;
 - (d) Nəticələrin daha səmərəli verilməsi;
 - (e) Əmtəə və xidmətlərin daha səmərəli və effektiv istehsalı və çatdırılması;
 - (f) Əks halda olacağından daha tez mümkün olan aktiv və əlaqəli xidmətlərə malikolma;
 - (g) Əks halda olacağından daha yüksək xidmət keyfiyyəti səviyyəsinə malikolma.
34. Yalnız bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət edə biləcəyinə baxmayaraq, birdən daha çox tərəf bu digər təşkilatın faydalarını bölüşdürə bilər. Məsələn, nəzarətmə hüququ olmayan paylar artımlar və ya təşkilatdan paylamalar kimi maliyyə faydalarını və ya arzu olunan nəticələrə görə fəaliyyətin razılaşdırılması kimi qeyri-maliyyə faydalarını bölüşə bilər.

Səlahiyyət və faydalar arasında əlaqə

35. Bir təşkilat nəzarət üçün qiymətləndirilən digər təşkilat üzərində yalnız səlahiyyətə malik olduqda və bu digər təşkilatla əlaqəsindən faydalar üzrə riskə məruz qaldığı və ya hüquqlara malik olduğu təqdirdə deyil, eləcə də nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatla əlaqəsindən faydaların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərmək səlahiyyətindən istifadə qabiliyyətinə malik olduğu halda digər təşkilata nəzarət edir.
36. Yalnız uyğun məqsədlərin mövcud olması bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət etməsi qənaətinə gəlməsi üçün kifayət etmir. Nəzarətə malik olmaq üçün təşkilatın həmçinin, nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilat üzərində bu digər təşkilatı özünün sonrakı məqsədləri üçün onunla işləməyə yönəltmək səlahiyyətindən istifadə qabiliyyətinə malik olmasına ehtiyac duyulur.
37. **Sərəncamvermə səlahiyyəti olan təşkilat özünün rəhbər və ya agent olmasını müəyyən etməlidir. Təşkilat həmçinin, sərəncamvermə hüququ olan digər bir təşkilatın bu təşkilat üçün agent kimi fəaliyyət göstərrib-göstərmədiyini müəyyən etməlidir. Agent başqa bir tərəf və ya tərəflər (rəhbər(lər)) adından və onların**

foydası üçün fəaliyyət göstərməyi öz üzərinə götürmüş tərəfdir və bu səbəbdən digər təşkilat sərəncamvermə səlahiyyətlərini həyata keçirərkən ona nəzarət etmir. Beləliklə, bəzən rəhbərin səlahiyyətləri saxlanıla və rəhbərin adından olması şərt ilə agent tərəfindən icra oluna bilər.

Mühasibat Uçotu Tələbləri

38. Nəzarət edilən təşkilat sövdələşmələr və bənzər şəraitdə digər hadisələr üçün vahid mühasibat uçotu siyasətindən istifadə etməklə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları hazırlamalıdır.
39. Nəzarət edilən təşkilatın birləşdirilməsi (konsolidasiya) təşkilatın digər təşkilata nəzarəti əldə etdiyi tarixdən başlamalıdır və təşkilat digər təşkilata nəzarəti itirdiyi zaman dayandırılmalıdır.

Birləşdirmə (konsolidasiya) Proseduraları

40. Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları:
 - (a) Nəzarət edən təşkilatın aktivləri, öhdəlikləri, xalis aktivləri/kapitalı, gəliri, xərcləri və pul vəsaitlərinin hərəkətləri kimi məlumatları nəzarət edilən təşkilatın kulları ilə birləşdirir.
 - (b) Nəzarət edən təşkilatın hər bir nəzarət edilən təşkilatda investisiyasının balans dəyərini və hər bir nəzarət edilən təşkilatda nəzarət edən təşkilatın xalis aktivləri/kapitalının hissəsini (müvafiq beynəlxalq və milli mühasibat uçotu standartlarında hər hansı müvafiq qüvvənin uçota alınması qaydası izah edilmişdir) qarşılıqlı əvəzləşdirir (kənarlaşdırır).
 - (c) Tam iqtisadi qurum daxilində aktivləri, öhdəlikləri, xalis aktivləri/kapitalı, gəliri, xərcləri və iqtisadi qurumun təşkilatları arasında sövdələşmələrlə bağlı pul vəsaitlərinin hərəkətlərini kənarlaşdırır (ehtiyatlar və uzunmüddətli maddi aktivlər kimi aktivlərdə tanınan iqtisadiyyat-daxili təşkilat sövdələşmələrindən irəli gələn artım və ya defisitlər tamamilə kənarlaşdırılır). İqtisadiyyat-daxili təşkilatın məruz qaldığı zərərər birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında tanınma tələb edən qiymətdəndüşməni göstərə bilər).

Vahid Mühasibat Uçotu Siyasəti

41. Əgər iqtisadi qurumun üzvü bənzər sövdələşmələr və oxşar şəraitdə hadisələr üçün birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında qəbul ediləndən fərqli mühasibat uçotu siyasətindən istifadə edərsə, iqtisadi qurumun mühasibat uçotu siyasətinə uyğunluğu təmin etmək üçün birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı bu üzvün maliyyə hesabatlarına müvafiq düzəlişlər edilir.

Ölçülmə

42. Təşkilat nəzarət edilən təşkilat üzərində nəzarəti əldə etdiyi tarixdən bu nəzarəti dayandırdığı tarixədək nəzarət edilən təşkilatın gəlir və xərclərini əhatə edir. Nəzarət edilən təşkilatın gəlir və xərcləri əldə etmə tarixində birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında tanınan aktiv və öhdəliklərin dəyərinə əsaslanır. Məsələn,

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

əldəetmə tarixindən sonrakı maliyyə fəaliyyəti üzrə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) hesabatlarda tanınan amortizasiya xərci əldəetmə tarixindəki birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatında tanınan müvafiq amortizasiya olunan aktivlərin dəyərlərinə əsaslanır.

Potensial Səsvermə Hüquqları

43. Potensial səsvermə hüquqları və ya potensial səsvermə hüquqlarını ehtiva edən digər törəmə alətlər mövcud olduqda, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı nəzarət edilən təşkilata şamil edilən xalis aktivlər/kapitalda artım və ya defisit və dəyişikliklər və nəzarətmə hüququ olmayan payların proporsiyası yalnız mövcud olan sahibkarlıq payları əsasında müəyyən olunur və 44-cü maddənin tətbiq olunduğu hallar istisna olmaqla potensial səsvermə hüququnun və digər törəmə alətlərin mümkün icrası və ya konversiyasını əks etdirmir.
44. Bəzi hallarda təşkilat mahiyyətə ona sahibkarlıq payı ilə bağlı olan qazanlara giriş hüququ verən sövdələşmə nəticəsində mövcud sahibkarlıq payına malikdir. Belə hallarda, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı nəzarət edilən təşkilata və nəzarətmə hüququ olmayan paylara şamil edilən proporsiya hazırda təşkilata qazanlara giriş hüququ verən bu potensial səsvermə hüquqları və digər törəmə alətlərin mümkün istifadəsini nəzərə almaqla müəyyən olunur.
45. 28 №-li İSMUBS və 29 №-li İSMUBS birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) nəzarət edilən təşkilatlardakı iştirak paylarına tətbiq olunmur. Mahiyyətə potensial səsvermə hüququnu ehtiva edən alətlər hazırda nəzarət edilən təşkilatda sahibkarlıq payı ilə bağlı olan qazanlara giriş hüququ verirsə, alətlərə 28 №-li İSMUBS və 29 №-li İSMUBS-un tələbləri şamil olunmur. Bütün digər hallarda isə, nəzarət edilən təşkilatda potensial səsvermə hüququnu ehtiva edən alətlər 28 №-li İSMUBS və 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq uçota alınır.

Hesabatvermə tarixləri

46. **Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə edilən nəzarət edən təşkilatın və onun nəzarət edilən təşkilatlarının maliyyə hesabatları eyni hesabatvermə tarixi üzrə hazırlanacaq. Nəzarət edən təşkilatın hesabat dövrünün son tarixinin nəzarət edilən təşkilatından fərqli olduğu təqdirdə nəzarət edən təşkilat aşağıdakılardan birini edir:**
 - (a) **Birləşdirmə (konsolidasiya) məqsədilə nəzarət edən təşkilatın maliyyə hesabatları ilə eyni tarix üzrə əlavə maliyyə məlumatını əldə edir; və ya**
 - (b) **Nəzarət edilən təşkilatın bu maliyyə hesabatlarının tarixi və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının tarixi arasındakı dövrdə baş verən mühüm sövdələşmələr və ya hadisələrin təsirinə uyğunlaşdırılmış ən son maliyyə hesabatlarını istifadə edir.**

Nəzarətmə hüququ olmayan paylar

47. **Nəzarət edən təşkilat xalis aktivlər/kapital çərçivəsində maliyyə vəziyyəti üzrə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatında nəzarət edən təşkilatın sahibkarlarının xalis aktivlər/kapitalından ayrıca, nəzarətmə hüququ olmayan payları təqdim etməlidir.**
48. Nəzarət edən təşkilatın nəzarət edilən təşkilatda malik olduğu payında baş verən, lakin nəzarət edən təşkilatın nəzarət edilən təşkilat üzərindəki nəzarətinin itirilməsi ilə nəticələnməyən dəyişikliklər sahibkarlar ilə onların səhmdar qismində sövdələşmələrdir.
49. **Təşkilat birbaşa olaraq xalis aktivlər/kapitalda tanınan artım və ya defisiti və hər bir qazanc və ya zərəri nəzarət edən təşkilatın sahibkarlarına və nəzarətmə hüququ olmayan paylara şamil edəcək. Təşkilat habelə, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər barədə hesabatda tanınan ümumi dəyəri nəzarət edən təşkilatın sahibkarlarına və bunun nəzarətmə hüququ olmayan payların defisit balansına malik olması ilə nəticələncəyi halda belə, nəzarətmə hüququ olmayan paylara şamil edəcək.**
50. **Nəzarət edilən təşkilat dövriyyədə olan, kapital aləti kimi təsnif edilən və nəzarətmə hüququ olmayan paylara aid yığılan imtiyazlı səhmlərə malikdirsə, belə səhmlər üzrə dividendlərə uyğunlaşdırdıqdan sonra, dividendlərin bəyan edilib-edilmədiyindən asılı olmayaraq, təşkilat öz artım və ya defisit payını hesablamalıdır.**

Nəzarətmə hüququ olmayan payların proporsiyasında dəyişikliklər

51. **Nəzarətmə hüququ olmayan payların xalis aktivlər/kapitalının həcmində dəyişiklik olduqda, təşkilat onların müvafiq olaraq nəzarət edilən təşkilatda iştirak paylarını əks etdirmək üçün nəzarətmə hüququ olan və nəzarətmə hüququ olmayan payların balans dəyərində düzəliş etməlidir. Təşkilat xalis aktivlər/kapitalda birbaşa olaraq nəzarətmə hüququ olmayan paylara düzəliş edilən dəyər ilə ödənilən və ya alınan əvəz ödəmələrin ədalətli dəyəri arasında hər hansı fərqi müəyyən etməli və onu nəzarət edən təşkilatın səhmdarlarına verməlidir.**

Nəzarətin itirilməsi

52. **Əgər nəzarət edən təşkilat nəzarət edilən təşkilat üzərində nəzarəti itirərsə, nəzarət edən təşkilat:**
 - (a) **Keçmiş nəzarət edilən təşkilatının aktiv və öhdəliklərinin maliyyə vəziyyəti üzrə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) hesabatda tanınmasını dayandırır;**
 - (b) **Keçmiş nəzarət edilən təşkilatda qalan investisiyanı nəzarətin itirildiyi zamankı ədalətli dəyərində tanıyır və nəticə etibarilə, onun üçün və müvafiq İSMUBS-lara uyğun olaraq, keçmiş nəzarət edilən təşkilatın borcları və ya ona olan borclar üzrə hesabat verir. Bu ədalətli dəyər 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq, maliyyə aktivlərinin ilkin tanınması üzrə ədalətli dəyər və ya asılı təsərrüfat**

cəmiyyətlərinə və ya birgə müəssisələrə investisiyanın ilkin tanınması üzrə xərclər kimi nəzərdən keçirilməlidir; və

(c) Nəzarətin itirilməsi ilə əlaqədar keçmiş nəzarət edən təşkilata aid gəlir və zərəri tanıyır.

53. Nəzarət edən təşkilat nəzarət edilən təşkilat üzərində nəzarətini iki və ya daha çox razılaşma (əməliyyat) ilə itirə bilər. Bununla belə, bəzi hallarda vəziyyətlər göstərir ki, çoxsaylı razılaşmalar üzrə bir tək əməliyyat kimi hesabat verilməlidir. Razılaşmaların bir vahid əməliyyat kimi uçota alınıb-alınmamasını müəyyən etmək üçün nəzarət edən təşkilat razılaşmaların bütün şərtlərini və onların iqtisadi təsirlərini nəzərə almalıdır. Aşağıdakılardan biri və ya bir neçəsi nəzarət edən təşkilatın çoxsaylı razılaşmaların bir vahid əməliyyat kimi uçota alınmasının lazım gəldiyini göstərir:

- (a) Onlar eyni vaxtda və ya digərinin bağlanmasını gözləyərək bağlanılır.
- (b) Onlar ümumi ticarət təsirinə nail olmağa yönəlmiş vahid əməliyyat təşkil edir.
- (c) Bir razılaşmanın baş verməsi ən azı bir digər razılaşmanın baş verməsindən asılıdır.
- (d) Bir razılaşma özü-özlüyündə iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmamış hesab olunmasına baxmayaraq, digər razılaşmalarla birlikdə nəzərdən keçirildikdə iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmış olur. Məsələn, investisiyanın ləğv edilməsi bazar qiymətindən aşağı qiymətləndirilir və növbəti ləğvetmənin bazar qiymətindən yuxarı qiymətləndirilməsi ilə kompensasiya olunur.

54. Əgər nəzarət edən təşkilat nəzarət edilən təşkilata nəzarətini itirərsə, o aşağıdakıları etməlidir:

- (a) Aşağıdakıların tanınmasının dayandırılması:
 - (i) Nəzarətin itirildiyi tarixdəki balans dəyərində olmaqla nəzarət edilən təşkilatın aktiv (qudvil daxil olmaqla) və öhdəlikləri; və
 - (ii) Keçmiş nəzarət edilən təşkilatda nəzarətetmə hüququ olmayan payların nəzarətin itirildiyi tarixdəki balans dəyəri (birbaşa olaraq xalis aktivlər/kapitalda tanınan onlara aid hər hansı gəlir və ya zərər daxil olmaqla)
- (b) Aşağıdakıların tanınması:
 - (i) Əgər olarsa, nəzarətin itirilməsi ilə nəticələnən əməliyyat, hadisə və ya vəziyyətlərdən alınmış əvəz ödənilməsinin ədalətli dəyəri;
 - (ii) Əgər nəzarətin itirilməsi ilə nəticələnən əməliyyat, hadisə və ya vəziyyətlər nəzarət edilən təşkilatın səhmlərinin sahibkar qismində səhmdarlara paylanmasına gətirib çıxarsa, bu paylanma; və
 - (iii) Nəzarətin itirildiyi tarixdəki ədalətli dəyər əsasında, keçmiş nəzarət edilən

təşkilatda qalan hər hansı investisiya.

- (c) Digər İSMUBS tələb edərsə, nəzarət edilən təşkilata münasibətdə xalis aktivlər/kapitalda birbaşa tanınan dəyəri 55-ci bənddə göstərilmiş əsasda yığılan artım/defisitə birbaşa köçürmə.
- (d) Artım və ya defisitdə əldə edilmiş fərqi nəzarət edən təşkilata aid gəlir və ya zərər kimi tanıma.

55. Nəzarət edən təşkilat nəzarət edilən təşkilat üzərində nəzarətini itirərsə, nəzarət edən təşkilat əvvəllər bu nəzarət edilən təşkilata münasibətdə birbaşa xalis aktivlər/kapitalda tanınan bütün dəyərləri, nəzarət edən təşkilatın müvafiq aktiv və ya öhdəlikləri birbaşa xaric etdiyi hal üçün tələb olunan ilə eyni əsasda uçota almalıdır. Əvvəllər birbaşa xalis aktivlər/kapitalda tanınan yenidən qiymətləndirmə artımı birbaşa aktivlərin xaric edilməsi üzrə yığılan artım/defisitə köçürülərsə, nəzarət edən təşkilat nəzarət edilən təşkilat üzərində nəzarəti itirərkən, yenidən qiymətləndirmə üzrə artımı birbaşa yığılan artım/defisitə köçürməlidir.

İnvestisiya Təşkilatları: Ədalətli Dəyər Tələbləri

56. 57-ci bənddə təsvir olunan hal istisna olmaqla, investisiya təşkilatı öz nəzarət edilən təşkilatlarını birləşdirməməlidir (konsolidasiya etməməlidir). Bunun yerinə, investisiya təşkilatı 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq nəzarət edilən təşkilatda ədalətli dəyər əsasında investisiyanı qiymətləndirməlidir.

57. 56-cı bənddə əks olunmuş tələbdən asılı olmadan, investisiya təşkilatı özü investisiya təşkilatı olmayan və əsas məqsədi və fəaliyyətləri investisiya təşkilatının investisiya fəaliyyətlərinə (bax: AG98-AG100-cü bəndlər) aid olan nəzarət edilən təşkilata malikdirsə, o, nəzarət edilən təşkilatı bu Standartın 38-55-ci bəndlərinə uyğun surətdə birləşdirməlidir (konsolidə etməlidir).

58. İnvestisiya təşkilatının özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatı (i) 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq nəzarət edilən investisiya təşkilatının investisiyalarını artım və defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirdiyi və (ii) bu Standartın 38-55-ci bəndlərinə uyğun surətdə nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəlikləri, gəlir və xərclərini birləşdirdiyi (konsolidə etdiyi) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim etməlidir.

Təşkilatın İnvestisiya Təşkilatı Olub-olmamasının Müəyyənləşdirilməsi

59. Təşkilat investisiya təşkilatı olub-olmadığını qiymətləndirərkən onun məqsəd və təyinatı da daxil olmaqla bütün faktları və vəziyyətləri nəzərə almalıdır. AG89-AG106-cı bəndlər investisiya təşkilatı anlayışının aspektlərini daha müfəssəl şəkildə təsvir edir. Əgər investisiya təşkilatı anlayışını formalaşdıran üç elementdən biri və daha çoxunda dəyişiklik olarsa, nəzarət edən təşkilat investisiya təşkilatı olub-olmadığını yenidən qiymətləndirməlidir.

60. İnvestisiya təşkilatı olmağa son verən və ya investisiya təşkilatına çevrilən nəzarət edən təşkilat statusunda dəyişikliyin baş verdiyi tarixdən sonrakı dövrdə öz statusundakı dəyişiklik üzrə uçot aparacaq (bax: 63–64-cü bəndlər).

Mühakimələr və Ehtimallar

61. **İnvestisiya təşkilatı aşağıdakı səciyələrdən birinə malik olduğu hallar istisna olmaqla, 38 №-li İSMUBS-un 15-ci maddəsində investisiya təşkilatı olmasının müəyyənləşdirilməsində edilmiş əhəmiyyətli mühakimələr və ehtimallar haqqında tələb olunan məlumatı açıqlamalıdır:**
- (a) **O, birdən artıq investordan fondlar əldə etmişdir (bax: AG89–AG90-cı bəndlər);**
 - (b) **O, kapital və ya oxşar iştirak payları formasında sahibkarlıq iştirak paylarına malikdir (bax: AG91–AG92-ci bəndlər); və**
 - (c) **O, birdən artıq investisiyaya malikdir (bax: AG96–AG97-ci bəndlər).**
62. Bu səciyələrdən hər hansı birinin olmaması təşkilatı investisiya təşkilatı kimi təsnif olunmasını istisna etmir. Bununla belə, həmin səciyələrdən hər hansı birinin olmaması o anlama gəlir ki, təşkilatdan onun investisiya təşkilatı olmasının müəyyənləşdirilməsi zamanı edilmiş mühakimə və ehtimallar barədə məlumatı açıqlaması tələb olunur.

İnvestisiya Təşkilatının Statusunda Dəyişikliyin Uçota Alınması

63. **Təşkilat investisiya təşkilatı olmağı dayandırdıqda, əvvəllər 56-cı maddəyə uyğun olaraq ədalətli dəyər əsasında artım və ya defisit vasitəsilə ölçülən hər hansı nəzarət edilən təşkilata ictimai sektor birləşmələri üzrə müvafiq beynəlxalq və milli mühasibat uçotu standartı tətbiq etməlidir. Statusda baş verən dəyişikliyin tarixi əldə etmə tarixi hesab olunacaq. Fərz edilən əldə etmə tarixində nəzarət edilən təşkilatın ədalətli dəyəri fərz edilən əldə etmədən irəli gələn güzəştli alışdan əldə olunan hər hansı qudvil və ya qazancın ölçülməsi zamanı köçürülmüş fərz edilən əvəzini ödəmə təşkil edəcək. Nəzarət edilən bütün təşkilatlar statusdakı dəyişiklik tarixindən etibarən bu Standartın 38-51-ci maddələrinə uyğun olaraq birləşdirilməlidir (konsolidə edilməlidir).**
64. **Təşkilat investisiya təşkilatına çevrilərkən 57-ci bəndə uyğun olaraq birləşdirilməkdə (konsolidə edilməkdə) davam edən hər hansı nəzarət edilən təşkilat istisna olmaqla, statusdakı dəyişiklik tarixində öz nəzarət edilən təşkilatlarını birləşdirilməsini (konsolidə edilməsini) dayandıracaqdır. İnvestisiya təşkilatı bu tarixdə investisiya təşkilatının nəzarət edilən təşkilatlar üzərində nəzarəti itirdiyi kimi, birləşdirməyi (konsolidə etməyi) dayandırdığı bu nəzarət edilən təşkilatlara 52 və 53-cü maddələrin tələblərini tətbiq etməlidir.**

Keçid Müddəaları

65. **Təşkilat 66-78-ci bəndlərdə göstərilən hal istisna olmaqla, “Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər” üzrə 3 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq bu Standartı retrospektiv qaydada tətbiq etməlidir.**
66. **3 №-li İSMUBS-un 33-cü maddəsinin tələblərindən asılı olmayaraq, bu Standart ilk dəfə tətbiq olunarkən yalnız 3 №-li İSMUBS-un 33(f) bəndində bu Standartın ilkin tətbiqi tarixindən dərhal öncəki illik dövr (“dərhal öncəki dövr”) üçün tələb olunan kəmiyyət səciyyəli məlumatı təqdim etməlidir. Təşkilat bu məlumatı cari dövr və ya öncəki müqayisə dövrləri üçün də təqdim edə bilər, lakin bunu etmək**

ondan tələb olunmur.

67. Bu Standartın məqsədləri üçün, ilkin tətbiq dövrü tarixi bu Standartın ilk dəfə tətbiq olunduğu illik hesabat dövrünün başlanğıcıdır.
68. İlkin tətbiq tarixində təşkilatdan aşağıdakılardan biri ilə əlaqəsinə görə əvvəlki mühasibat uçotuna düzəliş etmək tələb olunmur:
- (a) Bu tarixdə "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları" adlı 6 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq birləşdiriləcək (konsolidə ediləcək) və hələ də bu Standarta uyğun olaraq birləşdirilən (konsolidə edilən) təşkilatlar; və ya
- (b) Bu tarixdə 6 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq birləşdiriləcək (konsolidə ediləcək) və bu Standarta uyğun olaraq birləşdirilməyən (konsolidə edilməyən) təşkilatlar.
69. **İlkin tətbiq tarixində təşkilat həmin tarixdə mövcud olan faktlar və vəziyyətlər əsasında investisiya təşkilatı olub-olmadığını qiymətləndirməlidir. İlkin tətbiq tarixində təşkilat investisiya təşkilatı olması barədə qənaətə gəlsə, o, 77-78-ci bəndlərin əvəzinə 70-73-cü bəndlərin tələblərini tətbiq edəcəkdir.**
70. **57-ci bəndə uyğun olaraq birləşdirilən (konsolidə edilən) nəzarət edilən təşkilat (68 və ya 77-78-ci bəndlərdən uyğun gələn tətbiq olunduğu) istisna olmaqla, investisiya təşkilatı bu Standartın tələblərinin həmişə qüvvədə olduğu haldakı kimi, hər bir nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasını artım və defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçməlidir. Investisiya təşkilatı retrospektiv qaydada aşağıdakılar arasında fərqlər üçün həm ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik dövrə, həm də dərhal öncəki dövrün əvvəlindəki xalis aktivlər/kapitala düzəliş etməlidir:**
- (a) **Nəzarət edilən təşkilatın balans dəyəri; və**
- (b) **İnvestisiya təşkilatının nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasının ədalətli dəyəri**
- Əvvəllər xalis aktivlər/kapitalda birbaşa tanınan hər hansı ədalətli dəyər düzəlişlərinin yığılan dəyəri ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik müddətin əvvəlində yığılan artım/defisite köçürüləcəkdir.**
71. **İnvestisiya təşkilatı əvvəllər investorlara və ya rəhbərliyə məruzə edilən ədalətli dəyər məbləğlərindən istifadə etməlidir.**
72. **Əgər nəzarət edilən təşkilatda investisiyanın 70-ci bəndə uyğun olaraq ölçülməsi (3 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi) qeyri-realdırsa, investisiya təşkilatı 70-ci bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövrün (cari dövr də ola bilər) başlanğıcında bu Standartın tələblərini tətbiq etməlidir. Investor bu bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövrün başlanğıcının cari dövr ilə üst-üstə düşdüyü hal istisna olmaqla, retrospektiv qaydada ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik dövrə düzəliş etməlidir. Üst-üstə düşmə varsa, xalis aktivlər/kapitala düzəliş cari dövrün əvvəlində tanınmalıdır.**
73. **Əgər investisiya təşkilatı nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasını bu Standartın ilkin tətbiqi tarixindən əvvəl xaric etmişsə və ya itirmişsə, investisiya təşkilatından bu nəzarət edilən təşkilat üçün əvvəlki mühasibat uçotuna düzəlişlər etmək tələb olunmur.**

74. İlk tətbiq tarixində təşkilat 6 №-li İSMUBS əsasında birləşdirilməyən (konsolidə edilməyən) digər təşkilatı birləşdirməli (konsolidə etməli) olması barədə qənaətə gələrsə, təşkilat əvvəl birləşdirilməmiş (konsolidə edilməmiş) bu təşkilatdakı aktivlər, passivlər və nəzarətmə hüququ olmayan payları, təşkilatın həmin digər təşkilat üzərində nəzarəti bu Standartın tələblərinə uyğun olaraq əldə etdiyi tarixdən etibarən birləşdirildiyi (konsolidə edildiyi) halda ola biləcəyi kimi ölçməlidir. Təşkilat ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir. Bu nəzarətin əldə edildiyi tarix dərhal öncəki dövrün başlanğıcından əvvələ təsadüf etdikdə, təşkilat aşağıdakılar arasındakı fərqi dərhal öncəki dövrün başlanğıcında xalis aktivlər/kapitala düzəliş kimi tanımalıdır:

(a) Tanınan aktivlər, passivlər və nəzarətmə hüququ olmayan payların dəyəri; və

(b) Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsinin əvvəlki balans dəyəri

75. Əgər nəzarət edilən təşkilatın aktivləri, öhdəlikləri və nəzarətmə hüququ olmayan paylarının 74(a) və ya (b) bəndləri əsasında ölçülməsi qeyri-realdırsa, təşkilat əvvəl birləşdirilməmiş (konsolidə edilməmiş) bu təşkilatdakı aktivlər, passivlər və nəzarət hüququ olmayan payları bu təşkilatın fərz edilən əldə etmə tarixindən etibarən birləşdirildiyi (konsolidə edildiyi) halda ola biləcəyi kimi ölçəcək. Fərz edilən əldə etmə tarixi bu bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövrün başlanğıcı olmalıdır və bu cari dövr də ola bilər.

76. Bu bəndin tətbiq edilə biləcəyi ən tez dövrün cari dövr ilə üst-üstə düşdüyü hal istisna olmaqla, təşkilat ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir. Fərz edilən əldə etmə tarixi dərhal öncəki dövrün başlanğıcından əvvələ təsadüf edirsə, təşkilat aşağıdakılar arasındakı hər-hansı fərqi dərhal əvvəlki dövrün başlanğıcındakı xalis aktivlər/kapitala düzəliş kimi tanımalıdır:

(a) Tanınan aktivlər, passivlər və nəzarətmə hüququ olmayan payların dəyəri; və

(b) Təşkilatın digəri ilə əlaqəsinin əvvəlki balans dəyəri.

Bu bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövr cari dövrlə üst-üstə düşərsə, xalis aktivlər/kapitala düzəliş cari dövrün başlanğıcında tanımalıdır.

77. Əgər ilkin tətbiq tarixində 6 №-li İSMUBS əsasında birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) təşkilatı daha birləşdirməyəcəyi (konsolidə etməyəcəyi) barədə qənaətə gələrsə, təşkilat digər təşkilatdakı iştirak payını bu Standartın tələblərinin təşkilatın digər təşkilatla əlaqə qurduğu və ya onun üzərində nəzarəti itirdiyi vaxtda qüvvəyə mindiyi halda ola biləcək dəyər əsasında ölçməlidir. Təşkilat ilkin tətbiq tarixindən dərhal əvvəlki illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir. Təşkilatın digər təşkilatla əlaqə qurduğu (lakin bu Standart əsasında nəzarət əldə etmədiyi) və ya onun üzərində nəzarəti itirdiyi tarix dərhal öncəki dövrün başlanğıcından əvvələ təsadüf edirsə, təşkilat aşağıdakılar arasındakı hər-hansı fərqi dərhal əvvəlki dövrün başlanğıcındakı xalis aktivlər/kapitala düzəliş kimi tanımalıdır:

- (a) Aktivlər, passivlər və nəzarətmə hüququ olmayan payların əvvəlki balans dəyəri; və
- (b) Təşkilatın digər təşkilatda iştirak payının tanınan dəyəri.

78. Digər təşkilatdakı iştirak payının 77-ci bənd əsasında ölçülməsinin qeyri-real olduğu təqdirdə (3 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi), təşkilat bu Standartın tələblərini 77-ci bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövrün (cari dövr də ola bilər) başlanğıcında tətbiq etməlidir. Bu bəndin tətbiq edilə biləcəyi ən tez dövrün cari dövr ilə üst-üstə düşdüyü hal istisna olmaqla, təşkilat ilkin tətbiq tarixindən dərhal öncəki illik dövrə retrospektiv qaydada düzəliş etməlidir. Təşkilatın digər təşkilatla əlaqə qurduğu (lakin bu Standart əsasında nəzarət əldə etmədiyi) və ya onun üzərində nəzarəti itirdiyi tarix dərhal öncəki dövrün başlanğıcından əvvəl təsadüf edirsə, təşkilat aşağıdakılar arasındakı hər-hansı fərqi dərhal əvvəlki dövrün başlanğıcındakı xalis aktivlər/kapitala düzəliş kimi tanımalıdır:

- (a) Aktivlər, passivlər və nəzarətmə hüququ olmayan payların əvvəlki balans dəyəri; və
- (b) Təşkilatın digər təşkilatda iştirak payının tanınan dəyəri.

Bu bəndin tətbiqinin real olduğu ən tez dövr cari dövrlə üst-üstə düşərsə, xalis aktivlər/kapitala düzəliş cari dövrün başlanğıcında tanınmalıdır.

Qüvvəyə minmə Tarixi

- 79. Təşkilat bu Standartı 2017-ci il yanvarın 1-də və ya ondan sonra başlayan dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatları üçün tətbiq etməlidir. Bu tarixdən əvvəl tətbiqetmə təqdir olunur. Təşkilat bu Standartı 2017-ci il yanvarın 1-dən əvvəl başlayan dövr üçün tətbiq edirsə, o, bu faktı açıqlamalı və eyni vaxtda "Fərdi Maliyyə Hesabatları" adlı 34 №-li İSMUBS, 36 №-li İSMUBS, 37 №-li İSMUBS və 38 №-li İSMUBS-u tətbiq etməlidir.
- 80. Təşkilat göstərilən qüvvəyə minmə tarixindən sonra maliyyə hesabatlılığı məqsədləri üçün "Hesablama metodu əsasında İctimai sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarının (İSMUBS-lar) ilk dəfə tətbiq edilməsi" adlı 33 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi hesablama metoduna əsaslanan İSMUBS-ları ilk dəfə qəbul etdiyi zaman bu Standart təşkilatın İSMUBS-ları qəbuletmə tarixinin başlanması üzrə və ya bu tarixdən sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatlarına şamil olunur.

6 №-li İSMUBS-ın (2006-cı ilin dekabr ayı) geri çağırılması və əvəzlənməsi

- 81. Bu Standart 34 №-li İSMUBS ilə eyni zamanda dərc olunmuşdur. Birlikdə, bu iki standart "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı 6 №-li İSMUBS-u (dekabr, 2006) üstələyir. 6 №-li İSMUBS 34 və 35 №-li İSMUBS-lar tətbiq olunana və ya qüvvədə minənə qədər (hansı tez olarsa) tətbiq oluna bilən kimi qalır.

Tətbiq üzrə göstəriş

Bu Əlavə 35 №-li İSMUBS-un tərkib hissəsidir.

TG1. Bu Əlavədəki misallar ehtimal edilən halları təsvir edir. Misalların bəzi aspektlərinin real fakt nümunələrində ola bilməsinə baxmayaraq, spesifik fakt nümunələrinin bütün fakt və vəziyyətləri “*Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları*” adlı 35 №-li İSMUBS-u tətbiq etməklə dəyərləndirilməlidir.

Nəzarətin qiymətləndirilməsi

TG2. Bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini müəyyənləşdirmək üçün bu təşkilat bütün aşağıda göstərilənlərə malik olub-olmadığını qiymətləndirməlidir:

- (a) Digər təşkilat üzərində səlahiyyət;
- (b) Digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalma və ya hüquqlar; və
- (c) Digər təşkilatla əlaqəsindən qazandığı faydaların təbiəti və ya dəyərinə təsir göstərmək üçün digər təşkilat üzərində səlahiyyətindən istifadə etmək qabiliyyəti.

TG3. Bu müəyyənləşdirmənin aparılmasında aşağıdakı amillərin nəzərdən keçirilməsi kömək edə bilər:

- (a) Digər təşkilatın məqsədi və təyinatı (bax: AG5-AG8-ci bəndlər);
- (b) Hansı fəaliyyətlərin əhəmiyyətli fəaliyyətlər olması və bu fəaliyyətlər üzrə qərarların necə qəbul olunması (bax: AG13-AG15-ci bəndlər);
- (c) Təşkilatın hüquqlarının ona digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verib-vermədiyi (bax: AG16-AG56-cı bəndlər);
- (d) Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalması və ya hüquqlarının olub-olmaması (bax: AG57-AG58-ci bəndlər); və
- (e) Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsindən qazandığı faydaların təbiəti və ya dəyərinə təsir göstərmək üçün digər təşkilat üzərində səlahiyyətindən istifadə etmək qabiliyyətinin olub-olmaması (bax: AG60-AG74-cü bəndlər).

TG4. Təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirən zaman digər tərəflərlə münasibətinin təbiətini nəzərə almalıdır (bax: AG75-77-ci bəndlər).

Digər təşkilatın məqsədi və təyinatı

TG5. Təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri, əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə qərarların necə qəbul edildiyini, bu fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyəti olanları və bu fəaliyyətlərdən faydalar əldə edənləri müəyyən etmək məqsədilə nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın məqsəd və təyinatını nəzərə almalıdır.

- TG6. Nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın məqsəd və təyinatı nəzərə alınarkən nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilata səhmdarlara adi səhmlər kimi proporsional səsvermə hüququ verən pay alətləri vasitəsilə nəzarət olunduğu aşkar oluna bilər. Bu halda, sərəncamverməni dəyişdirən əlavə razılaşmaların olmadığı təqdirdə, nəzarətin qiymətləndirilməsi, əgər beləsi mövcud olarsa, nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın əməliyyat və maliyyə siyasətini müəyyən etmək üçün yetərli olan səsvermə hüququnu tətbiq etmək qabiliyyətinə malik tərəfin üzərində cəmləşir (bax: TG32-TG52-ci bəndlər). Əksər birbaşa hallarda, digər amillər mövcud olmadıqda, bu səsvermə hüquqlarının çoxluğuna malik təşkilat digər təşkilata nəzarət edir.
- TG7. Daha müəkkəb hallarda təşkilatın digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini müəyyən etmək üçün TG3-cü bənddə göstərilmiş digər amillərdən bəzilərinə və ya hamısına nəzərə almaq lazım gələ bilər.
- TG8. Nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilata kimin nəzarət ediyini müəyyən etmək üçün səsvermə hüquqları əsas amil olmaya bilər. Əgər səsvermə hüquqları mövcuddursa, onlar tətbiq dairəsində məhdudlaşdırıla bilər. Nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri icbari razılaşmalar və ya nizamnamə, yaxud konstitusiya kimi təsis sənədlərdə nəzərdə tutulan müddəalar vasitəsilə idarə edilə bilər. Belə hallarda nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatın məqsəd və təyinatı barədə təşkilatın mülahizələri digər təşkilatın məruz qalacağı gözlənilən risklər, cəlb olunan tərəflərə keçirməsi gözlənilən risklər və təşkilatın bu risklərdən bəzilərinə və ya hamısına məruz qalıb-qalmaması barədə mülahizələri də ehtiva edir. Riskin nəzərdən keçirilməsi yalnız dəyərin aşağı düşməsi riskini deyil, eləcə də artım potensialını ehtiva edir.

Səlahiyyət

- TG9. Digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olmaq üçün təşkilat ona əhəmiyyəti fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olmalıdır. Səlahiyyətlərin qiymətləndirilməsi məqsədilə yalnız real hüquqlar və müdafiə səciyyəli olmayan hüquqlar nəzərə alınmalıdır (bax: TG25-TG31-ci bəndlər).
- TG10. Təşkilatın səlahiyyətə malik olub-olmamasının müəyyən edilməsi əhəmiyyətli fəaliyyətlər, əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə qərarların verilməsi yolları və potensial nəzarət edilən təşkilata münasibətdə təşkilatın və digər təşkilatların hüquqlarından asılıdır.
- TG11. Təşkilat normal olaraq, təsis etdiyi təşkilat üzərində təsis sənədi və ya hüquq verən qanunvericilik bu təşkilat tərəfindən həyata keçirilməli olan cari və maliyyə fəaliyyətlərini müəyyən etdikdə səlahiyyətə malik olacaqdır. Bununla belə, təsis sənədi və ya qanunvericiliyin təsiri bir təşkilatın digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olub-olmadığını qiymətləndirmək üçün bütün fakt və vəziyyətlərin nəzərdən keçirilməsinə ehtiyac olması kimi digər üstünlük təşkil edən halları nəzərə almaqla qiymətləndirilir. Məsələn, dövlət, bu və ya digər qanunvericiliyin əhəmiyyətli

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

fəaliyyətlərin idarə olunması səlahiyyətini dövlət tərəfindən nəzarət edilməyən digər bir təşkilata verdiyi halda, qanun vasitəsilə yaradılan və məhdudlaşdırılan mandat altında fəaliyyət göstərən tədqiqat və inkişaf korporasiyası üzərində səlahiyyətə malik ola bilməz.

Tənzimləyici Nəzarət

TG12. Tənzimləyici nəzarət adətən bu Standartın məqsədləri üçün bir təşkilat üzərində səlahiyyətə əsas vermir. Hökumətlər və fövqəl-milli təşkilatlar da daxil olmaqla digər ictimai sektor təşkilatları təşkilatların fəaliyyət göstərdikləri tənzimləyici çərçivə təsis etmək, onların fəaliyyəti üzrə şərtlər və sanksiyalar müəyyən etmək, eləcə də bu şərtləri və sanksiyaları icra etdirmək üçün geniş səlahiyyətlərə malik ola bilərlər. Məsələn, hökumətlər və digər ictimai sektor təşkilatları cəmiyyət üzvlərinin səhhəti və təhlükəsizliyini qorumaq üçün əsasnamələr qəbul etmək, təhlükəli maddələrin satışı və ya istifadəsini məhdudlaşdırmaq və ya inhisarlar üzrə qiymət əmələgəlmə siyasətini müəyyənləşdirə bilər. Bununla belə, tənzimləmənin təşkilatın öz fəaliyyətini necə icra etməsini effektiv surətdə diktə edən dərəcədə sıx olduğu təqdirdə, təşkilatın məqsəd və təyinatının onun tənzimləyici təşkilat tərəfindən nəzarət edildiyinə dəlalət edib-etmədiyinin nəzərdən keçirilməsi zəruri ola bilər.

Əhəmiyyətli Fəaliyyətlər və Əhəmiyyətli Fəaliyyətlərin İdarə edilməsi

TG13. Bir çox təşkilatlar üçün, bir sıra əməliyyat və maliyyələşdirmə fəaliyyətləri onların gətirdiyi faydalara əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Nəzarət edilən təşkilatın məqsədlərinə nail olunmasında və irəli aparılmasında yardım göstərən hər hansı fəaliyyət nəzarət edən təşkilatın faydalarına təsir göstərə bilər. Vəziyyətlərdən asılı olaraq, əhəmiyyətli fəaliyyətlər ola biləcək fəaliyyətlərin nümunələrinə aşağıdakılar daxildir (nümunələr bununla məhdudlaşmır):

- (a) Xidməti alanlara xidmət göstərmək üçün aktivlərin istifadə olunması və öhdəliklər üzrə riskə məruzqalma;
- (b) Fondların müəyyən olunmuş fərdlərə və qruplara bölüşdürülməsi;
- (c) Qeyri-mübadilə əməliyyatları vasitəsilə gəlir toplanması;
- (d) Mal və xidmətlərin satışı və alışı;
- (e) Fiziki aktivlərin idarə edilməsi;
- (f) İstifadə müddətində maliyyə aktivlərinin idarə edilməsi (defolt üzrə daxil olmaqla);
- (g) Aktivlərin seçilməsi, əldə edilməsi və xaric edilməsi;
- (h) Aktivlər portfelinin idarə edilməsi;
- (i) Yeni məhsullar və proseslər üzrə tədqiqat və təcrübi-konstruktor işləri; və
- (j) Maliyyələşdirmə strukturunun müəyyənləşdirilməsi və ya maliyyələşdirmənin əldə edilməsi.

TG14. Əhəmiyyətli fəaliyyətlərə dair qərarların nümunələrinə aşağıdakılar daxildir (nümunələr bununla məhdudlaşmır):

- (a) Büdcələr də daxil olmaqla, bir təşkilatın əməliyyat və kapital qərarlarının təsis edilməsi;
- (b) Təşkilatın əsas idarəetmə heyətinin və ya xidmət göstərənlərin təyin edilməsi və mükafatlandırılması, eləcə də onların xidmətlərinə və ya işə cəlb edilməsinə xitam verilməsi.

TG15. Bəzi hallarda, bir sıra vəziyyətlərin meydana çıxması və hadisələrin baş verməsindən həm əvvəlki, həm də sonrakı fəaliyyətlər əhəmiyyətli fəaliyyətlər ola bilər. İki və daha çox təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malikdirsə və bu fəaliyyətlər müxtəlif vaxtlarda baş verirsə, həmin təşkilatlar sərəncamvermə hüquqlarının icrasına uyğun olaraq bu faydalara ən əhəmiyyətli təsir göstərən fəaliyyətləri idarə etmək qabiliyyətinə malik olan təşkilatı müəyyən etməlidir (bax: 28-ci bənd). Əhəmiyyətli faktlar və vəziyyətlər dəyişərsə, aidiyyəti təşkilatlar zaman keçdikcə bu qiymətləndirməni yenidən nəzərdən keçirməlidir.

Təşkilata digər Təşkilat üzərində Səlahiyyət verən Hüquqlar

TG16. Səlahiyyət hüquqlardan irəli gəlir. Digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olmaq üçün təşkilat digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olmalıdır. Təşkilata səlahiyyət verən hüquqlar müxtəlif ola bilər.

TG17. Fərdi və ya birgə şəkildə təşkilata səlahiyyət verən hüquqların nümunələrinə aşağıdakılar daxildir (nümunələr bununla məhdudlaşmır):

- (a) Hüquqa malik olana digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək qabiliyyəti verən digər təşkilatın rəhbər orqanına siyasət istiqamətləri vermək hüquqları;
- (b) digər təşkilatın səsvermə hüquqları (və ya potensial səsvermə hüquqları) formasında olan hüquqlar (bax: TG32–TG52-ci bəndlər);
- (c) Digər təşkilatın əsas idarəetmə heyətinin, əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək qabiliyyətinə malik üzvlərini təyin etmək, yenidən təyin etmək və ya kənarlaşdırmaq hüquqları;
- (d) Əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə edən digər təşkilatı təyin etmək və ya kənarlaşdırmaq hüquqları;
- (e) digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri ilə bağlı əməliyyat və kapital büdcələrini təsdiq və ya qadağan etmək hüquqları;
- (f) Təşkilatın faydası üçün sövdələşmələrdə hər hansı dəyişiklikləri daxil və ya qadağan etməkdə digər təşkilatı idarə etmək hüquqları;
- (g) Əsas aktivlərin və ya digər təşkilatın bütövlükdə satışı kimi digər təşkilatdakı əsas dəyişiklikləri qadağan etmək hüquqları; və
- (h) Hüquqa malik olana əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək qabiliyyəti verən digər hüquqlar (idarəetmə kontraktlarında göstərilən sərəncamvermə hüquqları).

TG18. Səlahiyyətə malik olub-olmadığını nəzərdən keçirərkən, təşkilat bağlanmış icbari razılaşmaları və səlahiyyət əldə etmə mexanizmini (mexanizmlərini) nəzərdən keçirməli olacaqdır. Təşkilatın, fərdi qaydada və ya digər razılaşmalarla kombinasiyada səlahiyyət əldə etmə üsullarına aşağıdakılar daxildir:

- (a) Qanunvericilik və icraedici hakimiyyət;
- (b) İnzibati razılaşmalar;
- (c) Müqavilə üzrə razılaşmalar;

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

- (d) Təsisədi sənədlər (məsələn, assosiasiya müddəaları); və
- (e) Səsvermə hüquqları və ya oxşar hüquqlar.

TG19. Ona səlahiyyət verməyə kifayət edən hüquqlara malik olub-olmadığını müəyyən etmək üçün təşkilat həm də digər təşkilatın məqsəd və təyinatını (bax: TG5-TG8-ci bəndlər), TG53-TG56-cı, eləcə də TG20-TG22-ci bəndlərin tələblərini nəzərdən keçirməlidir.

TG20. Bəzi vəziyyətlərdə təşkilatın hüquqlarının ona digər təşkilat üzərində səlahiyyət verməyə kifayət edib-etmədiyini müəyyən etmək çətin ola bilər. Belə hallarda, səlahiyyəti qiymətləndirə bilmək üçün, təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri birtərəfli qaydada idarə etmək üçün praktiki səlahiyyətə malik olub-olmadığı barədə sübutu nəzərdən keçirməlidir. TG21 və TG22-ci bəndlərdəki hüquqları və göstəriciləri ilə birgə nəzərdən keçirilərkən təşkilatın hüquqlarının ona digər təşkilat üzərində səlahiyyət verməyə kifayət etməsi barədə sübut kimi çıxış edə bilən aşağıdakı məqamlara diqqət yetirilir (məqamlar bununla məhdudlaşmır):

- (a) Təşkilat bunu etmək üçün müqavilə üzrə hüquqları olmadan digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək səlahiyyətinə malik əsas idarəetmə heyətini təyin və təsdiq edə bilər;
- (b) Təşkilat bunu etmək üçün müqavilə üzrə hüquqları olmadan təşkilatın faydası üçün əhəmiyyətli sövdələşmələrdə hər hansı dəyişiklikləri etmək və ya qadağan etməkdə digər təşkilatı idarə edə bilər;
- (c) Təşkilat digər təşkilatın idarəetmə orqanının üzvlərinin seçilməsi üçün namizədliklərin verilməsi prosesinə və ya digər səsvermə hüquqlarına malik olanlardan etibarnamələrin alınmasına nəzarət edə bilər.
- (d) Digər təşkilatın əsas idarəetmə heyəti təşkilatla bağlı tərəflərdir (məsələn, digər təşkilatın baş icraçı direktoru və təşkilatın baş icraçı direktoru eyni şəxsdir); və ya
- (e) digər təşkilatın idarəetmə orqanının üzvlərinin əksəriyyəti təşkilatla bağlı tərəflərdir.

TG21. Bəzən təşkilatın digər təşkilatla xüsusi əlaqəsinin olmasının göstəriciləri özünü bürüzə verə bilər ki, bu da, təşkilatın digər təşkilatda passiv maraqdan daha artığına malik olduğunu nəzərdə tuta bilər. Fərdi göstəricinin, yaxud da göstəricilərin fərdi kombinasiyasının mövcudluğu heç də mütləq səlahiyyət meyarına əməl edilməsi anlama gəlmir. Bununla belə, əgər təşkilat digər təşkilatda passiv maraqdan daha artığına malikdirsə, bu, təşkilatın ona digər təşkilat üzərində səlahiyyət vermək və ya mövcud səlahiyyətin sübutunu təqdim etmək üçün kifayət edən digər müvafiq hüquqlara malik olduğunu göstərə bilər. Məsələn, aşağıdakılar təşkilatın digər təşkilatda passiv maraqdan daha artığına malik olduğunu nəzərdə tutur və digər hüquqlarla kombinasiyada səlahiyyəti göstərə bilər:

- (a) Təşkilat və digər təşkilatın əməliyyatları arasındakı əlaqə aşağıdakı vəziyyətlərdə olduğu kimi asılılıq əlaqəsidir:

- (i) Təşkilat digər təşkilatın əməliyyatlarının əhəmiyyətli hissəsini

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

maliyyələşdirir və digər təşkilat bundan asılıdır.

- (ii) Təşkilat digər təşkilatın öhdəliklərinin əhəmiyyətli hissəsini təmin edir və digər təşkilat bundan asılıdır.
 - (iii) Təşkilat digər təşkilata vacib xidmətlər, texnologiya, tədarüklər və ya xammallar təmin edir və digər təşkilat bundan asılıdır.
 - (iv) Təşkilat digər təşkilatın əməliyyatları üçün vacib olan lisenziyalar və ya əmtəə nişanları kimi aktivlərə nəzarət edir və digər təşkilat bundan asılıdır.
 - (v) Təşkilat digər təşkilata əsas idarəetmə heyəti verir (məsələn, təşkilatın heyətinin digər təşkilatın əməliyyatları barədə ixtisaslaşmış biliyə malik olduğu halda) və digər təşkilat bundan asılıdır.
- (b) Təşkilat ya digər təşkilatın fəaliyyətlərinin əhəmiyyətli bir hissəsinə cəlb edilib, ya da əhəmiyyətli bir hissəsini aparır.
- (c) Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsindən faydalar üzrə riskə məruz qalması və ya hüquqları onun səsvermə və digər oxşar hüquqlarından qeyri-mütənasib şəkildə böyükdür. Məsələn, təşkilatın digər təşkilatın faydalarının yarısından çoxu üzrə hüquqa malik olduğu və ya riskə məruz qaldığı, lakin digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının yarısından azına malik olduğu vəziyyət ola bilər.

TG22. İctimai sektor təşkilatları TG21-ci bənddə sadalanmış göstəricilər nəticəsində tez-tez digər təşkilatlarla xüsusi əlaqəyə malik olurlar. İctimai sektor təşkilatları tez-tez digər təşkilatların fəaliyyətlərini maliyyələşdirirlər. İqtisadi asılılıq TG41 - TG42 bəndlərində müzakirə olunur.

TG23. Təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsindən gələn dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qalması və ya hüquqları nə qədər böyük olarsa, təşkilat üçün ona səlahiyyət verməyə kifayət edən hüquqları əldə etməyə stimül o qədər böyük olur. Bununla əlaqədar, dəyişkən faydalar üzrə geniş riskə məruzqalmaya malik olmaq təşkilatın səlahiyyətə malik ola bilməsinin göstəricisidir. Bununla belə, təşkilatın riskə məruzqalmasının dərəcəsi özü-özlüyündə təşkilatın digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olub-olmadığını müəyyən etmir.

TG24. TG20-ci bənddə təsbit edilən amillər və TG21-TG23-cü bəndlərdə təsbit edilən göstəricilər təşkilatın hüquqları ilə birgə nəzərdən keçirildikdə, TG20-ci bənddə təsvir edilən səlahiyyət sübutuna əsas çəki verilməlidir.

Substantiv hüquqlar

TG25. Təşkilat səlahiyyətə malik olub-olmadığını qiymətləndirərkən, yalnız digər təşkilatla bağlı substantiv hüquqları (təşkilatın malik olduğu və digərləri) nəzərdən keçirir. Hüququn substantiv olması üçün, ona malik olan həmin hüququ icra etmək üçün praktiki qabiliyyətə malik olmalıdır.

TG26. Hüquqların substantiv olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsi bütün faktları və vəziyyətləri nəzərə alan mühakimə tələb edir. Bu müəyyənləşdirməni apararkən

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

nəzərə alınmalı olan amillər aşağıdakılardır (amillər bununla məhdudlaşmır):

- (a) Hüquqa malik olanın (olanların) bu hüquqları həyata keçirməsinin qarşısını alan maneələrin (iqtisadi və ya digər səciyyəli) olub-olmaması. Belə maneələrə misallara aşağıdakılar daxildir (misallar bununla məhdudlaşmır):
 - (i) Hüquqa malik olanın bu hüquqları həyata keçirməsinin qarşısını alacaq maliyyə cərimələri və stimulları.
 - (ii) Hüquqa malik olanın bu hüquqların həyata keçirməsinin qarşısını alacaq (və ya saxlayacaq) maliyyə maneəsi yaradan həyata keçirilmə və ya konversiya qiyməti.
 - (iii) Hüquqların həyata keçirilməsini qeyri-inandırıcı edən şərtlər, məsələn, onların həyata keçirilməsi vaxtını dar şəkildə məhdudlaşdıran şərtlər.
 - (iv) Digər təşkilatın təsisədi sənədlərində və ya tətbiq edilən qanunlarda, yaxud da əsasnamələrdə hüquqa malik olanın öz hüquqlarını həyata keçirməsinə imkan verəcək aydın və əqlabatan mexanizmin olmaması.
 - (v) Hüquqlara malik olanın hüquqlarını həyata keçirməsi üçün zəruri olan məlumatı əldə etmək imkanının olmaması.
 - (vi) Hüquqa malik olanın öz hüquqlarını həyata keçirməsinin qarşısını alacaq (və ya saxlayacaq) əməliyyat maneələri və ya stimulları (yəni, ixtisaslaşmış xidmətlər göstərmək və ya xidmətlər göstərmək və cari idarəedicinin malik olduğu digər iştirak paylarını götürmək istəyən və ya bunu bacaran digər idarəedicilərin olmaması).
 - (vii) Hüquqların həyata keçirilə bilmə qaydasını məhdudlaşdıran və ya hüquqa malik olanı öz hüquqlarını həyata keçirməsinin qarşısını alan hüquqi və ya tənzimləyici tələblər (məsələn, digər təşkilatın ona hökumətdən müstəqil surətdə fəaliyyət göstərməyə imkan verən nizamnamə səlahiyyətlərinə malik olduğu və ya xarici təşkilatın öz hüquqlarını həyata keçirməsinin qadağan olunduğu hallarda).
- (b) Hüquqların həyata keçirilməsi birdən artıq tərəfin razılığını tələb etdikdə və ya hüquqlar birdən artıq tərəfə məxsus olduqda, bu tərəflərə istədikləri təqdirdə öz hüquqlarını kollektiv şəkildə həyata keçirmək üçün praktiki qabiliyyət verən mexanizmin olub-olmaması. Belə mexanizmin olmaması hüquqların substantiv ola bilməyəcəyinin göstəricisidir. Hüquqların həyata keçirilməsi üçün nə qədər çox tərəfin razılığı tələb olunursa, bu hüquqların substantiv olması o qədər az inandırıcıdır. Bununla belə, üzvləri sərəncamverəndən müstəqil olan direktorlar şurası (və ya digər idarəetmə orqanı) öz hüquqlarının kollektiv surətdə həyata keçirilməsində bir çox təşkilatlar (və ya digər tərəflər) üçün mexanizm kimi çıxış edə bilər. Bununla əlaqədar, müstəqil direktorlar şurası tərəfindən həyata keçirilə bilən işdən kənarlaşdırma hüquqlarının substantiv olması ehtimalı eyni hüquqların çoxsaylı təşkilatlar (və ya digər tərəflər) tərəfindən fərdi qaydada həyata keçirilməsi halında ola biləcəyindən daha inandırıcıdır.

- (c) Hüquqlara malik olan tərəf və ya tərəflərin bu hüquqların həyata keçirilməsindən faydalanıb-faydalanmaması. Məsələn, digər təşkilatda potensial səsvermə hüququna malik olan (bax: TG49–TG52-ci bəndlər) tərəf alətin həyata keçirilmə və ya konversiya qiymətini nəzərdən keçirəcək. Potensial səsvermə hüquqlarının şərtləri alətin pulda olduğu və ya təşkilatın digər səbəblərdən alətin həyata keçirilməsi və ya konversiyasından faydalandığı halda (məsələn, təşkilat və digər təşkilat arasında sinerjinin reallaşdırılması yolu ilə) substantiv olması daha inandırıcıdır.
- TG27. Substantiv olması üçün hüquqlar əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi barədə müzakirələrin aparılmalı olduğu zaman həyata keçirilə bilən olmalıdır. Adətən, substantiv olması üçün hüquqlar cari vəziyyətdə həyata keçirilə bilən olmalıdır. Bununla belə, bəzi hallarda hüquqlar cari vəziyyətdə həyata keçirilə bilən olmasa belə, substantiv ola bilər.
- TG28. Digər təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilə bilən substantiv hüquqlar, təşkilatın bu hüquqların aid olduğu nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilata nəzarət etməsinin qarşısını ala bilər. Belə substantiv hüquqlar onlara malik olanlardan qərarlar üzrə təşəbbüs irəli sürmək qabiliyyətinə malik olmağı tələb etmir. Hüquqların aşkar surətdə müdafiə səciyyəli olmadığı dövrdə (bax: TG29–TG31-ci bəndlər), hüquqlar onlara malik olanlara yalnız əhəmiyyətli tədbirlərlə bağlı qərarları təsdiq etmək və ya qadağan etmək üçün cari qabiliyyət versə belə, digər tərəflərin malik olduğu substantiv hüquqlar təşkilatın nəzarət üçün qiymətləndirilən digər təşkilata nəzarət etməsinin qarşısını ala bilər.

Müdafiə Hüquqları

- TG29. Hüquqların təşkilata digər təşkilat üzərində səlahiyyət verib-verməməsini qiymətləndirərkən, təşkilat onun hüquqlarının və digərlərinin malik olduğu hüquqların müdafiə hüquqları olub-olmamasını qiymətləndirməlidir. Müdafiə hüquqları digər təşkilatın fəaliyyətlərində əsaslı dəyişikliklərlə bağlıdır və ya istisna hallarda tətbiq olunur. Bununla belə, istisna hallarda tətbiq olunan və ya hadisələr üzrə şərti olan bütün hüquqlar müdafiə səciyyəli deyil (bax: TG15 and TG55-ci bəndlər).
- TG30. Müdafiə hüquqlarının, tərəfə bu hüquqların aid olduğu təşkilat üzərində səlahiyyət vermədən, hüquqa malik olanın maraqlarını müdafiə etməyə yönəltdiyi səbəbindən, müdafiə hüquqlarına malik olan təşkilat bu hüquqların aid olduğu təşkilat üzərində səlahiyyətə malik ola bilməz və ya digər bir tərəfin səlahiyyətə malik olmasının qarşısını ala bilməz (bax: 29-cu bənd).
- TG31. Müdafiə hüquqlarına dair misallara aşağıdakılar daxildir (misallar bununla məhdudlaşmır):

- (a) Borcalanın borcverənin ziyanına kredit riskində əhəmiyyətli dəyişiklik edəcək fəaliyyətlər həyata keçirməsini məhdudlaşdırmaqla bağlı borcverənin

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

borcalana münasibətdə hüququ.

- (b) Təşkilatda nəzarətmə hüququ olmayan tərəfin işin normal gedişatından daha artıq kapitallaşmış məsrəfləri təsdiq etmək və ya kapital və ya borc alətlərini təsdiq etmək hüququ.
- (c) Borcverənin borcalanın müəyyən olunmuş ödəmə şərtlərinə əməl etmədiyi halda borcalanın aktivlərini müsadirə etmək hüququ.
- (d) Tənzimləyicinin əsasnamələrə və ya digər tələblərə əməl etməyən təşkilatların fəaliyyətlərini sekvestr etmək və ya bağlamaq hüququ. Məsələn, çirkənmə üzrə orqan ətraf mühitlə bağlı qaydaları pozan təşkilatın fəaliyyətini dayandırmaq səlahiyyətində ola bilər.
- (e) Müəyyən məhdud vəziyyətlərdə digər təşkilatın idarəetmə orqanının üzvlərini işdən kənarlaşdırmaq hüququ. Məsələn, dövlətin hökuməti bələdiyyənin əsas siyasət məsələləri ilə bağlı vaxtında qərar qəbul etmək iqtidarında olmadığı təqdirdə bələdiyyə sədrini işdən kənarlaşdırmaq və ya onun fəaliyyətini dayandırmaq və inzibatçı təyin etmək səlahiyyətinə malik ola bilər.
- (f) Hökumətin təşkilatın öz məqsədləri və fəaliyyətlərini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdiyi halda, qeyri-kommersiya təşkilatına töhfələr üzrə vergidən azad etməni ləğv etmək hüququ.
- (g) Xeyriyyəçilik üçün resurslar verən təşkilatın, bu xeyriyyəçiliyin ləğv edilməli olduğu təqdirdə, xeyriyyəçiliyin xalis aktivlərinin oxşar fəaliyyət həyata keçirən təşkilata verilməsini tələb etmək hüququ. (Bununla belə, əgər təşkilat ləğvetmə zamanı xeyriyyəçiliyin xalis aktivlərinin hara verilməli olmasını xüsusi olaraq müəyyən etmək üçün səlahiyyətə malik olarsa, təşkilat bu xeyriyyəçiliyə münasibətdə substantiv hüquqlara malik olar).

Səsvermə hüquqları

TG32. Təşkilat digər təşkilata münasibətdə səsvermə və ya oxşar hüquqlara malik olduqda, təşkilat bu hüquqların digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün ona cari qabiliyyət verib-verməməsini nəzərdən keçirməlidir. Təşkilat həmin qiymətləndirməni apararkən bu bölmədəki (bax: TG33-TG52) tələbləri nəzərdən keçirir.

Səsvermə Hüquqlarının Çoxluğu ilə Səlahiyyət

TG33. Digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının yarısından çoxuna malik olan təşkilat, TG34-cü bənd və ya TG35-ci bəndin tətbiq olunduğu hallar istisna olmaqla, aşağıdakı vəziyyətlərdə səlahiyyətə malikdir:

- (a) Əhəmiyyətli fəaliyyətlər səsvermə hüquqlarının çoxluğuna malik olanın səsi ilə idarə olunur; və ya
- (b) Əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə edən idarəetmə orqanının üzvlərinin əksəriyyəti səsvermə hüquqlarının çoxluğuna malik olanın səsi ilə təyin olunur.

Səlahiyyət olmadan Səsvermə Hüquqlarının Çoxluğu

- TG34. Digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının yarısından çoxuna malik olan təşkilatın həmin təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olması üçün, təşkilatın səsvermə hüquqları TG25-TG28-ci bəndlərə uyğun olaraq substantiv olmalıdır və təşkilata tez-tez əməliyyat və maliyyə siyasətlərinin müəyyənləşdirilməsində özünü göstərən, əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verməlidir. Əgər digər təşkilat həmin təşkilata əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək hüququ verən cari hüquqlara malikdirsə və həmin təşkilat nəzarət üçün qiymətləndirmə aparən təşkilatın TGenti deyilsə, nəzarət qiymətləndirməsi aparən təşkilat digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik deyil.
- TG35. Təşkilat digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının çoxluğuna malik olsa belə, bu səsvermə hüquqları substantiv olmadıqda, təşkilat digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik deyil. Məsələn, əhəmiyyətli fəaliyyətlərin hökumət, məhkəmə, administrator, inspektor, likvidator və ya tənzimləyicinin idarəetməsindən asılı olduğu halda, digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının yarından çoxuna malik olan təşkilat səlahiyyətə malik ola bilməz.

Səsvermə Hüquqlarının Çoxluğu olmadan Səlahiyyət

- TG36. Təşkilat digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının yarından azına malik olduğu halda belə səlahiyyətə malik ola bilər. Təşkilat məsələn aşağıdakılar vasitəsilə, digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının çoxluğundan daha azına malik olduğu halda səlahiyyətə malik ola bilər:
- (a) Direktorlar şurasının (və ya digər idarəetmə orqanının) üzvlərinin əksəriyyətini təyin etmək və ya işdən kənarlaşdırmaq səlahiyyəti (təşkilatın nəzarəti bu şura və ya orqan tərəfindən təmin edildikdə (bax: TG38-ci bənd));
 - (b) Təşkilat və digər hüquqa malik olanlar arasında icbari razılaşma (bax: TG39-cu bənd);
 - (c) Digər icbari razılaşmalardan irəli gələn hüquqlar (bax: TG40-cı bənd);
 - (d) Təşkilatın səsvermə hüquqları (bax: TG37 və TG43–TG48-ci bəndlər);
 - (e) Potensial səsvermə hüquqları (bax: TG49–TG52-ci bəndlər); və ya
 - (f) (a)–(e) bəndlərinin kombinasiyası.

Sahibkarlıq İştirak Paylarına (Qızıl Paylar) bağlı olan Xüsusi Səsvermə Hüquqları

- TG37. Təşkilat digər təşkilatın bütün digər səsvermə hüquqlarını qadağan etməyə imkan verən həlledici səs hüququna malik ola bilər. Bu qəbildən olan hüquqa bəzən “qızıl pay” kimi istinad olunur. Belə xüsusi səsvermə hüquqları səlahiyyətə əsas verə bilər. Adətən belə xüsusi səsvermə hüquqları digər təşkilatın təsisədiçi sənədlərində (assosiasiya müddəaları kimi) təsbit olunur və müəyyən tərəflərin malik ola biləcəyi səsvermə və digər hüquqların səviyyəsini məhdudlaşdırmağa yönəlir. Onlar habelə təşkilata, digər təşkilatda, əsas aktivlərin satışı və ya digər təşkilatın bütövlükdə satışı kimi, böyük dəyişiklik üzərində qadağa səlahiyyətləri verə bilər.

Şura və ya Digər İdarəetmə Orqanının Nəzarəti

TG38. Təşkilat icbari razılaşmalar (mövcud qanunvericilik, icraedici hakimiyyət, əsasnamə, müqavilə üzrə olan və digər razılaşmalar) vasitəsilə, direktorlar şurasının (və ya digər idarəetmə orqanının) üzvlərinin əksəriyyətini təyin etmək və ya işdən kənarlaşdırmaq səlahiyyətinə malik ola bilər.

Digər Hüquqa Malik Olanlar ilə İcbari Razılaşmalar

TG39. Təşkilat və digər hüquqa malik olanlar arasında icbari razılaşma, təşkilat icbari razılaşma olmadan ona səlahiyyət verməyə kifayət edən səsvermə hüquqlarına malik olmadıqda belə, təşkilata ona səlahiyyət verməyə kifayət edən səsvermə hüquqlarının həyata keçirilməsi hüququ verə bilər. Bununla belə, icbari razılaşma təşkilatın, əhəmiyyətli fəaliyyətlər barədə qərarlar verməyi mümkün etmək üçün necə səs verilməsini idarə edə bilməsini təmin edə bilər.

Digər İcbari Razılaşmalardan irəli gələn Hüquqlar

TG40. Digər sərəncamvermə hüquqları səsvermə hüquqları ilə kombinasiyada təşkilata əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verə bilər. Məsələn, icbari razılaşmada göstərilən hüquqlar səsvermə hüquqları ilə kombinasiyada təşkilata, təşkilatın əldə etdiyi faydalara əhəmiyyətli təsir göstərən digər təşkilatın əməliyyat və maliyyə siyasətlərini, yaxud da digər əsas fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verə bilər. Bununla belə, təşkilat digər təşkilatın öz siyasətini müəyyən etmək və ya əhəmiyyətli dərəcədə proqramlaşdırmaq iqtidarında olduğu təqdirdə, ona nəzarət etməyəcək (məsələn, icbari razılaşmaya əməl edilməməsi və nəticələrinin qəbul edilməməsi və ya əsasnaməsini dəyişməsi, yaxud özünü buraxması ilə).

İqtisadi Asılılıq

TG41. İqtisadi asılılıq özü-özlüyündə bu Standartın məqsədləri üçün digər təşkilat üzərində səlahiyyət vermir. İqtisadi asılılıq aşağıdakı hallarda baş verir:

(a) Təşkilat cəmi bir əsas müştəriyə malikdir və müştərinin itirilməsi bu təşkilatın əməliyyatlarının mövcudluğuna təsir göstərə bilər; və ya

(b) Təşkilatın fəaliyyətləri əsasən qrantlar və ianələr hesabına maliyyələşdirilir və o, öz maliyyələşməsinin əksəriyyətini bir tək təşkilatdan alır.

TG42. Təşkilat maliyyələşməsi üçün ondan asılı olan təşkilatın maliyyə və əməliyyat siyasətlərinə təsir göstərmək iqtidarında ola bilər. Bununla belə, iqtisadi asılılığın iqtisadi cəhətdən asılı olan təşkilatın artıq öz maliyyə və əməliyyat siyasətlərini idarə etmək üçün son səlahiyyətə malik olmamasını şərtləndirib-şərtləndirmədiyini müəyyən etmək üçün amillərin kombinasiyası nəzərdən keçirilməlidir. Əgər iqtisadi cəhətdən asılı təşkilat bir təşkilatdan maliyyə alıb-almayacağı və ya bir təşkilatla fəaliyyət aparıb-aparmayacağı ilə bağlı fəaliyyət azadlığını saxlayırsa, iqtisadi cəhətdən asılı olan təşkilat hələ də öz maliyyə və əməliyyat siyasətlərini idarə

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

etmək üçün son səlahiyyətə malikdir. Məsələn, hökumətdən maliyyələşmə alan, lakin idarəetmə orqanı fondlarını qəbul edib-etməmək və bu fondları necə istifadə etməklə bağlı fəaliyyət azadlığını saxlayan özəl məktəb öz maliyyə və əməliyyat siyasətlərini idarə etmək üçün son səlahiyyətə malik olardı. Hökumətin belə təşkilata verdiyi qrantların xüsusi şərtlərə uyğun olduğu halda belə, bu, belə ola bilər. Təşkilatın müəyyənləşdirilmiş xidmət standartları və ya istifadəçi haqlarından asılı olaraq, kapital aktivlərinin qurulması və fəaliyyət xərcləri üçün hökumət qrantları ala biləcəyinə baxmayaraq, onun idarəetmə orqanları aktivlərin necə istifadə edilməsi ilə bağlı son fəaliyyət azadlığına malik ola bilər; bununla əlaqədar, təşkilat öz maliyyə və əməliyyat siyasətlərinə nəzarət edir. Habelə, təşkilatın əməliyyatları və təşkilatın özü arasında fərqləndirmənin aparılması da vacibdir. Əsas müştərinin itirilməsi təşkilatın özünün mövcudluğuna deyil, onun əməliyyatlarının faydalılığına təsir edə bilər.

Təşkilatın səsvermə hüquqları

- TG43. Səsvermə hüquqlarının çoxluğundan daha azına malik olan təşkilat ona əhəmiyyətli fəaliyyətləri birtərəfli qaydada idarə etmək üçün praktiki qabiliyyət verməyə kifayət edən hüquqlara malikdir.
- TG44. Təşkilatın səsvermə hüquqlarının ona səlahiyyət vermək üçün kifayət edib-etmədiyini qiymətləndirərkən, təşkilat aşağıdakılar da daxil olmaqla bütün faktları və vəziyyətləri nəzərdən keçirir:
- (a) Aşağıdakılar qeyd edilməklə, təşkilatın səsvermə hüququna malik olmasının digər səs hüququna malik olanların malik olmasının ölçüsü və dispersiyasına nəzərən ölçüsü,
 - (i) Təşkilat nə qədər çox səsvermə hüququna malikdirsə, təşkilatın ona əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olması o qədər inandırıcıdır;
 - (ii) Təşkilat digər səs hüququna malik olanlara nəzərən nə qədər çox səsvermə hüququna malikdirsə, təşkilatın ona əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olması o qədər inandırıcıdır;
 - (iii) Təşkilat üzərində səs üstünlüyü əldə etmək üçün nə qədər çox təşkilatın birgə hərəkət etməsi tələb olunursa, təşkilatın ona əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən mövcud hüquqlara malik olması o qədər inandırıcıdır;
 - (b) Təşkilatın malik olduğu potensial səsvermə hüquqları, digər səsə malik olanlar və ya digər tərəflər (bax: TG49–TG52-ci bəndlər);
 - (g) Digər icbari razılaşmalardan irəli gələn hüquqlar (bax: TG40-cı bənd); və
 - (h) Təşkilatın səhmdarların əvvəlki görüşlərindəki səsvermə nümunələri daxil olmaqla, qərarlar qəbul edilərkən əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

cari qabiliyyətə malik olub-olmadığını göstərən əlavə faktlar və vəziyyətlər.

- TG45. Əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi səsərin çoxluğu ilə müəyyən olunduqda və təşkilat hər hansı digər səsə malik olan və ya səsə malik olanların mütəşəkkil qrupundan əhəmiyyətli dərəcədə artıq səsvermə hüququna malik olduqda və digər səsə malik olmalar geniş surətdə səpələndirildə, təkcə TG44 (a)-(c) bəndində sadalanan amillərin nəzərdən keçirilməsindən sonra təşkilatın digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olduğu aydın ola bilər.
- TG46. Digər hallarda, təkcə TG44 (a)-(c) bəndində sadalanan amillərin nəzərdən keçirilməsindən sonra təşkilatın səlahiyyətə malik olmadığı aydın ola bilər.
- TG47. Bununla belə, təkcə TG44 (a)-(c) bəndində sadalanan amillər həlledici olmaya bilər. Bu amilləri nəzərdən keçirdikdən sonra səlahiyyətə malik olub-olmadığı təşkilata aydın olmazsa, o, səhmdarların əvvəlki görüşlərindəki səsvermə nümunələrində görüldüyü kimi, digər səhmdarların təbii passiv olub-olmadığı kimi əlavə faktları və vəziyyətləri nəzərdən keçirməlidir. Bu TG20-ci bənddə ifadə edilən amillərin və TG21-TG23-cü bəndlərdəki göstəricilərin qiymətləndirilməsini əhatə edir. Təşkilat nə qədər az səsvermə hüququna malik olarsa, təşkilat üzərində səs üstünlüyü üçün nə qədər az tərəfin birgə hərəkət etməsinə ehtiyac duyulursa, təşkilatın hüquqlarının ona səlahiyyət verməyə kifayət edib-etməməsini qiymətləndirmək üçün əlavə faktlara və vəziyyətlərə o qədər çox etibar edilir. TG20-TG23-cü bəndlərdəki faktlar və vəziyyətlər təşkilatın hüquqları ilə birlikdə nəzərdən keçirildikdə, TG20-ci bənddəki səlahiyyət sübutuna TG21-TG23-cü bəndlərdəki səlahiyyət göstəricilərindən daha çox əhəmiyyət verilməlidir.
- TG48. TG44(a)-(d) bəndində sadalanan amilləri nəzərdən keçirdikdən sonra təşkilatın səlahiyyətə malik olması aydın olmazsa, təşkilat digər təşkilata nəzarət etmir.

Potensial Səsvermə Hüquqları

- TG49. Nəzarəti qiymətləndirərkən, təşkilat səlahiyyətə malik olub-olmadığını müəyyən etmək üçün öz potensial səsvermə hüquqlarını, eləcə də digər tərəflərin malik olduğu potensial səsvermə hüquqlarını nəzərdən keçirir. Potensial səsvermə hüquqları forvard müqavilələri daxil olmaqla konversiya edilə bilən alətlər və ya opsiyalardan irəli gələn hüquqlar da daxil olmaqla, digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının əldə edilməsi hüquqlarıdır. Bu potensial səsvermə hüquqları yalnız hüquqların substantiv olduğu halda nəzərdən keçirilir (bax: TG25–TG28-ci bənd).
- TG50. Potensial səsvermə hüquqlarını nəzərdən keçirərkən, təşkilat alətin məqsəd və təyinatını, eləcə də təşkilatın digər təşkilatla malik olduğu hər hansı əlaqənin məqsəd və təyinatını nəzərdən keçirməlidir. Bu, alətlərin müxtəlif şərtlərinin, eləcə də təşkilatın aydın gözləntiləri, motivləri və bu şərtlərə razılıq verməsi səbəblərinin qiymətləndirilməsini əhatə edir.
- TG51. Təşkilat digər təşkilatın fəaliyyətləri ilə bağlı səsvermə və digər sərəncamvermə hüquqlarına malikdirsə, təşkilat bu hüquqların potensial səsvermə hüquqları ilə kombinasiyada təşkilata səlahiyyət verib-vermədiyini qiymətləndirir.
- TG52. Substantiv potensial səsvermə hüquqları özü-özlüyündə və ya digər hüquqlarla kombinasiyada təşkilata əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi üçün cari qabiliyyət verə bilər. Məsələn, bu, təşkilatın digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 40%-nə malik olduğu və TG26-cı bəndə uyğun olaraq, səsvermə hüquqlarının daha 20%-ni əldə etmək üçün opsiyalardan irəli gələn substantiv hüquqlara malik olduğu halda inandırıcıdır.

Səsvərmə və ya Oxşar Hüquqların Faydalara Əhəmiyyətli Təsir Göstərmədiyi halda Səlahiyyət

- TG53. Digər təşkilatın məqsədi və təyinatını qiymətləndirərkən (bax: TG5–TG8-ci bəndlər), təşkilat, təyinatının bir hissəsi olaraq digər təşkilatın başlanğıcında qurulmuş əlaqə və qəbul edilmiş qərarları nəzərdən keçirməli və sövdələşmə şərtləri və əlaqənin xüsusiyyətlərinin təşkilata səlahiyyət vermək üçün kifayət edən hüquqlar təmin edib-etmədiyini qiymətləndirəcək. Digər təşkilatın təyinatına cəlb edilmə özü-özlüyündə təşkilata bu digər təşkilat üzərində nəzarət vermək üçün kifayət etmir. Bununla belə, digər təşkilatın təyinatına cəlb edilmə təşkilatın ona digər təşkilat üzərində səlahiyyət vermək üçün kifayət edən hüquqları əldə etmək imkanına malik olduğunu göstərə bilər və bununla da təşkilatın məqsəd və təyinatını müəyyən etmək qabiliyyəti səlahiyyət verə bilər. Əhəmiyyətli fəaliyyətlərinin əksəriyyətinin (və ya hamısının) başlanğıcda öncədən müəyyənləşdirilmiş şəkildə təsis olunduğu təşkilat halında, təşkilatın məqsəd və təyinatını müəyyən etmək qabiliyyəti nəzarətin qiymətləndirilməsi üçün hər-hansı davam edən sərəncamvermə hüquqlarından daha müvafiq ola bilər.
- TG54. Bundan əlavə, təşkilat alıcı hüquqları, geri qaytarma hüquqları, likvidasiya hüquqları və digər təşkilatın başlanğıcında yaradılmış qanunvericilik və icraedici hakimiyyətdən irəli gələn hüquqlar kimi icbari razılaşmalardan doğan hüquqları nəzərdən keçirməlidir. İcbari razılaşmaların digər təşkilatla yaxından bağlı olan fəaliyyətləri cəlb etdiyi zaman, digər təşkilatın hüquqi sərhədlərindən kənarında baş verə biləcəyinə baxmayaraq, bu fəaliyyətlər mahiyyətcə, digər təşkilatın ümumi fəaliyyətlərinin tərkib hissəsidir. Bununla əlaqədar, digər təşkilatla yaxından bağlı olan icbari razılaşmalarda təsbit edilən aşkar və ehtimal edilən sərəncamvermə hüquqları digər təşkilat üzərində səlahiyyətin müəyyənləşdirilməsi zamanı əhəmiyyətli fəaliyyətlər hesab edilməlidir.
- TG55. Bəzi digər təşkilatlar üçün, əhəmiyyətli fəaliyyətlər yalnız xüsusi vəziyyət və hadisələrin meydana çıxdığı zaman baş verir. Digər təşkilat elə qurula bilər ki, onun fəaliyyətlərinin idarə edilməsi və bu fəaliyyətlərdən əldə edilən faydalar bu vəziyyətlərin və hadisələrin meydana çıxdığı vaxta nəzərən öncədən müəyyənləşdirilmiş olur. Bu halda, yalnız bu vəziyyət və hadisələr baş verdikdə digər təşkilatın fəaliyyətləri haqda qərarlar onun faydalarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər və beləliklə də əhəmiyyətli fəaliyyətlər hesab oluna bilər. Qabiliyyətə malik təşkilatın bu qərarların səlahiyyətə malik olmasını təmin etməsi üçün bu vəziyyət və hadisələrin baş verməsinə ehtiyac yoxdur. Qərarları qəbul etmək hüququnun meydana çıxan vəziyyətlər və baş verən hadisələrdən asılı olması faktı özü-özlüyündə bu hüquqları müdafiə səciyyəli etmir.
- TG56. Təşkilatın digər təşkilatın nəzərdə tutulmuş qaydada fəaliyyət göstərməyə davam etməsini təmin etmək üçün aşkar və ya ehtimal edilən öhdəliyi ola bilər. Belə öhdəlik təşkilatın dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalmasını artırır və bununla da, təşkilat üçün ona səlahiyyət verməyə kifayət edən hüquqlar əldə etmək stimulumu artırır. Bununla əlaqədar, digər təşkilatın nəzərdə tutulduğu kimi

fəaliyyət göstərməsini təmin etmək öhdəliyi bu təşkilatın səlahiyyətə malik olmasının göstəricisi ola bilər, lakin özü-özlüyündə nə təşkilata səlahiyyət verir, nə də digər tərəfin səlahiyyətə malik olmasının qarşısını alır.

Digər təşkilatdan faydalar üzrə riskə məruzqalma və ya hüquqlar

TG57. Təşkilatın digər təşkilat üzərində nəzarətə malik olub-olmadığını qiymətləndirərkən təşkilat digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qalıb-qalmadığını və ya hüquqlara malik olub-olmadığını müəyyən edir.

TG58. Dəyişkən faydalar təsbit edilmiş olmayan və digər təşkilatın fəaliyyətinin nəticəsində dəyişmək potensialı olan faydalardır. Dəyişkən faydalar yalnız pozitiv, yalnız neqativ və ya həm pozitiv, həm də neqativ ola bilər (bax: 30-cu bənd). Təşkilat digər təşkilatdan olan faydanın dəyişkən olub-olmadığını və razılaşmaların mahiyyəti əsasında və faydaların hüquqi formasından asılı olmayaraq, bu faydaların nə qədər dəyişkən olduğunu qiymətləndirir. Məsələn:

(a) Qeyri-maliyyə faydaları kontekstində təşkilat digər təşkilatın onun məqsədlərinə xidmət edən fəaliyyətləri nəticəsində faydalar qazana bilər. Təşkilatı digər təşkilatın icra riskinə məruz qoya biləcəyindən həmin faydalar bu Standartın məqsədi üçün dəyişkən risklər ola bilər. Digər təşkilat bu fəaliyyətləri icra etmək iqtidarında olmazsa, bu halda təşkilat ya fəaliyyətləri özü həyata keçirmək, ya da digər təşkilatın bu fəaliyyətləri davam etdirməsinə imkan yaratmaq üçün əlavə fondlar və ya digər formalarda yardım verməklə əlavə xərclərə məruz qala bilər.

(b) Maliyyə faydaları kontekstində təşkilat təsbit edilmiş iştirak payı ödəmələri ilə istiqraza malik ola bilər. Defolt riskinə məruz qala biləcəyi və təşkilatı istiqrazı buraxanın kredit riskinə məruz qoyduğu üçün təsbit edilmiş kredit payı ödəmələri bu Standartın məqsədi üçün dəyişkən faydalardır. Dəyişkənliyin (yəni bu faydaların nə qədər dəyişkən olması) məbləği istiqrazın kredit riskindən asılıdır. Oxşar olaraq, digər təşkilatın aktivlərinin idarə edilməsi üçün təsbit edilmiş icra haqları təşkilatı digər təşkilatın icra riskinə məruz qoyduqları üçün dəyişkən faydalardır. Dəyişkənliyin məbləği digər təşkilatın haqqı ödəmək üçün kifayət qədər gəlir yaratmaq qabiliyyətindən asılıdır.

TG59. Adi halda likvidator ləğv edilən digər təşkilatla əlaqəsindən dəyişkən faydalar üzərində hüquqlara malik olmur.

Səlahiyyət və Faydalar arasında Əlaqə

Həvalə olunmuş səlahiyyət

TG60. Hökumət siyasətinin icra edilməsi üzrə məsul olmaq ictimai sektor təşkilatları üçün ümumi cəhətdir. Bəzi hallarda, onlar öz hüququ üzrə hərəkət etmək səlahiyyətinə malik ola, digər hallarda isə Nazir və ya digər təşkilat üçün TGent kimi çıxış edə bilər. Məsələn:

(a) Nazir tərəfindən onun adından hərəkət etmək səlahiyyəti verilmiş dövlət

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

idarəsi digər təşkilata münasibətdə yalnız məsul Nazirin TGenti kimi çıxış edə bilər. Belə hallarda, bu idarə digər təşkilata nəzarət etməyəcək və onu birləşdirməyəcək (konsolidasiya etməyəcək).

- (b) Dövlət idarəsi Nazir tərəfindən həvalə edilmiş səlahiyyət üzrə fəaliyyət göstərə bilər. İdarə qərar qəbul edərkən və tədbir görərkən öz fəaliyyət azadlığından istifadə edir və Nazirin idarəçiliyindən asılı deyil. Belə hallarda idarə öz hüquqları üzrə hərəkət edir və digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini müəyyən etmək üçün bu Standartın digər tələblərini tətbiq edir. Təşkilatın digər təşkilat üzərində sərəncamvermə səlahiyyətinin əhatə dairəsi onun TGent kimi və ya rəhbər kimi fəaliyyət göstərməsinin fərqləndirilməsində əhəmiyyətli amil kimi çıxış edəcəkdir.
- (c) Təşkilat müəyyən olunmuş fəaliyyətləri icra etmək üçün trust təsis edə bilər və qəyyum təyin edir. Qəyyum etibar aktına uyğun olaraq trustın maliyyələşmə və əməliyyat fəaliyyətləri barədə qərarların qəbulu üzrə məsuldur. Təşkilat etibar edilmiş şəxsi öz mülahizəsi əsasında əvəzləyə bilərsə, təşkilat, məsələn, trustın fəaliyyətləri vasitəsilə məqsədlərinə nail olunması və onların irəli aparılması dərəcəsinə uyğun dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qala və ya hüquqlara malik olacağı baxımından trusta nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirməli ola bilər.

TG61. Təşkilat öz sərəncamvermə səlahiyyətini bəzi spesifik məsələlər üzrə və ya bütün əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə TGentə həvalə edə bilər. Digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirərkən, təşkilat, TGentine verilmiş sərəncamvermə hüquqlarını təşkilatın birbaşa malik olduğu hüquqlar kimi nəzərdən keçirməlidir. Birdən artıq rəhbərin olduğu hallarda, rəhbərlərin hər biri TG5-TG56-cə bəndlərdəki tələbləri nəzərdən keçirməklə digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olub-olmadığını qiymətləndirməlidir. TG62–TG74–cü bəndlər sərəncamverənin TGent və ya rəhbər olmasını müəyyənləşdirmək üçün göstəriş verir.

TG62. Sərəncamverən özü, idarə edilən (nəzarət üçün qiymətləndirilən) digər təşkilat və bu təşkilatla əlaqəyə malik digər tərəflər arasında ümumi əlaqəni nəzərdən keçirməlidir. Xüsusilə, TGent olub-olmadığını müəyyənləşdirərkən aşağıdakı bütün amilləri nəzərdən keçirməlidir:

- (a) Digər təşkilat üzərində sərəncamvermə səlahiyyətinin əhatə dairəsi (TG64 və TG65-ci bəndlər);
- (b) Digər tərəflərin malik olduğu hüquqlar (TG66–TG69-cu bəndlər);
- (c) Mükafatlandırma sazişinə (sazişlərinə) uyğun olaraq, üzərində hüquqa malik olduğu mükafatlandırma (TG70–TG72-ci bəndlər); və
- (d) Sərəncamverənin digər təşkilatda malik olduğu digər iştirak paylarından faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruz qalması (TG73 və TG74-cü bəndlər).

Xüsusi faktlar və vəziyyətlər əsasında bu amillərin hər birinə müxtəlif ölçülmələr tətbiq edilməlidir.

TG63. Tək bir tərəfin sərəncamverəni işdən kənarlaşdırmaq üçün substantiv hüquqlara

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

malik olduğu və sərəncamverəni səbəbsiz işdən kənarlaşdırma bildiyi hal (bax: TG67) istisna olmaqla, sərəncamverənin TGent olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsi TG62-ci bənddə sadalanan bütün amillərin qiymətləndirilməsini tələb edir.

Sərəncamvermə Səlahiyyətinin Əhatə dairəsi

- TG64. Sərəncamverənin sərəncamvermə səlahiyyətinin əhatə dairəsi aşağıdakıların nəzərdən keçirilməsi ilə qiymətləndirilir:
- (a) Sərəncamvermə sazişində (sazişlərində) icazə verilən və qanunla müəyyən olunmuş fəaliyyətlər, və
 - (b) Sərəncamverənin bu fəaliyyətlər haqda qərar verərkən malik olduğu fəaliyyət azadlığı.
- TG65. Sərəncamverən digər təşkilatın məqsədi və təyinatını, digər təşkilatın məruz qalması gözlənilən risklər, cəlb edilən tərəflərə ötürməsi gözlənilən risklər və sərəncamverənin digər təşkilatın təyinatında malik olduğu cəlb edilmənin səviyyəsini nəzərdən keçirməlidir. Məsələn, əgər sərəncamverən digər təşkilatın təyinatına əhəmiyyətli dərəcədə cəlb edilmişsə (sərəncamvermə səlahiyyətinin əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi də daxil olmaqla), bu cəlbəmə, sərəncamverənin əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək səlahiyyətinə malik olması ilə nəticələnən hüquqları əldə etmək imkanına və stimuluna malik olduğunu göstərə bilər.

Digər Tərəflərin Malik Olduğu Hüquqlar

- TG66. Digər tərəfin malik olduğu substantiv hüquqlar sərəncamverənin digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək səlahiyyətinə təsir göstərə bilər. Substantiv işdən kənarlaşdırma hüquqları və digər hüquqlar sərəncamverənin TGent olmasını göstərə bilər.
- TG67. Bir tək tərəfin substantiv işdən kənarlaşdırma hüququna malik olması və sərəncamverəni səbəbsiz işdən kənarlaşdırma bilməsi özü-özlüyündə sərəncamverənin TGent olması barədə qənaətə gəlmək üçün kifayət edir. Birdən artıq tərəfin belə hüquqlara malik olduğu (və fərdi tərəflərdən heç birinin sərəncamverəni digər tərəflərin razılığı olmadan işdən kənarlaşdırma bilmədiyi) halda, bu hüquqlar özü-özlüyündə sərəncamverənin əsasən digərləri adından və onların faydası üçün hərəkət etdiyinin müəyyənləşdirilməsində həlledici məqam deyil. Bundan əlavə, sərəncamverəni işdən kənarlaşdırmaq üçün nə qədər çox tərəfindən birgə hərəkət etməsi tələb olunursa və sərəncamverənin digər iqtisadi maraqlarının əhəmiyyəti və onlarla bağlı dəyişkənlik nə qədər böyükdürsə (yəni, mükafatlandırma və digər maraqlar), bu amilə o qədər az əhəmiyyət verilməlidir.
- TG68. Digər tərəflərin malik olduğu və sərəncamverənin fəaliyyət azadlığını məhdudlaşdıran substantiv hüquqlar sərəncamverənin TGent olub-olmadığını qiymətləndirərkən işdən kənarlaşdırma hüquqları ilə eyni qaydada nəzərdən keçirilməlidir. Məsələn, öz fəaliyyətləri üçün azsaylı digər tərəflərin razılığını alması tələb olunan sərəncamverən ümumilikdə TGentdir (hüquqlar və onların substantiv

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

olub-olmadığı barədə əlavə göstəriş üçün bax: TG25–TG28-ci bəndlər).

TG69. Digər tərəflərin malik olduğu hüquqların nəzərdən keçirilməsinə digər təşkilatın direktorlar şurasının (və ya digər idarəetmə orqanının) həyata keçirə biləcəyi hüquqlar və onları sərəncamverən orqan üzərində təsirini də əhatə etməlidir (bax: TG26(b) bəndi).

Mükafatlandırma

TG70. Sərəncamverənin digər təşkilatın fəaliyyətlərindən gözlənilən faydalarla bağlı mükafatlandırılmasının əhəmiyyəti və onunla bağlı olan dəyişkənlik nə qədər böyük olarsa, sərəncamverənin rəhbər olması o qədər çox inandırıcıdır.

TG71. Rəhbər və ya TGent olmasını müəyyənləşdirərkən sərəncamverən mükafatlandırma sazişinin yalnız bənzər xidmətlər üçün razılaşmalarda adətən olan şərtləri və ya məbləğləri və kommersiya əsasında danışılmış vərdişlər səviyyəsini əhatə edib-etmədiyini nəzərdən keçirməlidir.

TG72. TG74(a) və (b) bəndlərindəki şərtlər mövcud olmadan sərəncamverən TGent ola bilməz. Bununla belə, bu şərtlərə əməl edilməsi özü-özlüyündə sərəncamverənin TGent olması barədə qənaətə gəlməyə kifayət etmir.

Digər İştirak Paylarından Faydalar üzrə Dəyişkənlik Riskinə Məruzqalma

TG73. Digər bir təşkilatda digər iştirak paylarına malik (yəni, digər bir təşkilatda investisiyalara malikdir və ya digər təşkilatın fəaliyyətinin nəticəsi ilə bağlı zamanətlər verir) sərəncamverən TGent olub-olmadığını qiymətləndirərkən, bu iştirak paylarından olan faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruzqalmasını nəzərdən keçirməlidir.

TG74. Digər təşkilatda digər iştirak paylarından olan faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruzqalmasını qiymətləndirərkən, sərəncamverən aşağıdakıları nəzərdən keçirməlidir:

(a) Mükafatlandırılma və cəmlənmiş şəkildə digər maraqlar nəzərə alınmaqla, iqtisadi maraqlarının əhəmiyyəti və onunla bağlı dəyişkənlik nə qədər böyükdürsə, sərəncamverənin rəhbər olması o qədər çox inandırıcıdır.

(b) Faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruzqalmasının nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilatdan fayda qazanan digər təşkilatlarından fərqli olub-olmadığı, belə olduqda isə, bunun onun hərəkətlərinə təsir göstərə bilib-bilmədiyini. Bu, məsələn, sərəncamverənin digər təşkilatda subordinasiya edilmiş iştirak payına malik olduğu və ya digər formada onun kredit reytingini yüksəltdiyi halda belə ola bilər.

Sərəncamverən digər təşkilatın faydalarının ümumi dəyişkənliyi ilə bağlı riskə məruzqalmasını qiymətləndirməlidir. Bu qiymətləndirmə əsasən, digər təşkilatın fəaliyyətlərindən gözlənilən faydalar əsasında aparılır, lakin bu zaman, sərəncamverənin malik olduğu digər iştirak payları vasitəsilə digər təşkilatın faydalarının dəyişkənliyi üzrə maksimum riskə məruzqalması

nəzərdən yayınmamalıdır.

Digər Tərəflərlə Əlaqə

- TG75. Nəzarəti qiymətləndirərkən, təşkilat digər tərəflərlə əlaqəsinin təbiətini və bu digər tərəflərin təşkilat adından hərəkət edib-etmədiyini (yəni, onların “de fakto TGentlər” olub-olmadığını) nəzərdən keçirməlidir. Digər tərəflərin de fakto TGentlər kimi çıxış edib-etmədiyinin müəyyənləşdirilməsi yalnız bu əlaqənin təbiətini deyil, həm də bu tərəflərin bir-biri və təşkilatla necə qarşılıqlı fəaliyyət göstərməsini nəzərə alan mühakimə tələb edir.
- TG76. Belə əlaqə üçün icbari razılaşmanın cəlb edilməsinə ehtiyac duyulmur. Belə əlaqələr habelə, icbari razılaşma anlayışına uyğun gəlməyən qanunvericilik və icraedici səlahiyyətdən irəli gələ bilər. Təşkilatın və ya təşkilatın fəaliyyətlərini idarə edənlərin təşkilat adından hərəkət etmək üçün tərəfi idarə etmək səlahiyyətinə malik olduğu halda bu tərəf de fakto TGentdir. Belə vəziyyətlərdə, digər təşkilatın nəzarətini dəyərləndirərkən, təşkilat öz de fakto TGentinin sərəncamvermə hüquqlarını və özününkə ilə birlikdə, de fakto TGent vasitəsilə dəyişkən faydalar üzrə dolayı riskə məruz qalması və ya hüquqlarını nəzərdə keçirməlidir.
- TG77. Öz əlaqəsinin təbiəti ilə əlaqədar, təşkilat üçün de-fakto TGent kimi çıxış edə biləcək belə digər tərəflərə misallar aşağıdakılardır:
- (a) Təşkilatla əlaqəli tərəflər
 - (b) Digər təşkilatdakı iştirak payını nəzarət üçün qiymətləndirmə aparən təşkilat tərəfindən edilmiş ayırma və ya verilmiş kredit kimi əldə etmiş tərəf.
 - (c) Öncədən təşkilatın razılığını almadan, digər təşkilatdakı iştirak payları üzrə satmamaq, köçürməmək və əngəl yaratmamaq barədə razılıq vermiş tərəf (təşkilatın və digər tərəfin ilkin razılıq hüququna malik olduğu və hüquqların maraqlı tərəflər arasında qarşılıqlı surətdə razılaşdırılmış şərtlərə əsaslandığı hallar istisna olmaqla).
 - (d) Təşkilat tərəfindən subordinasiya edilmiş maliyyə yardımı olmadan öz əməliyyatlarını maliyyələşdirə bilməyən tərəf.
 - (e) İdarəetmə orqanının üzvlərinin əksəriyyətinin və ya əsas idarəetmə heyətinin təşkilatla eyni olduğu digər təşkilat.
 - (f) Təşkilatla, xidmət göstərən müəssisə və onun mühüm müştərilərindən biri arasındakı əlaqə misalında, sıx biznes əlaqəsinə malik tərəf.

Müəyyən olunmuş Aktivlər Nəzarət

- TG78. Təşkilat digər təşkilatın bir hissəsi ilə fərz edilən ayrıca təşkilat kimi rəftar edib-etmədiyini, belə olduqda isə fərz edilən ayrıca təşkilata nəzarət edib-etmədiyini nəzərdən keçirməlidir.

TG79. Təşkilat digər təşkilatın bir hissəsi ilə yalnız və yalnız aşağıdakı şərtə əməl edildikdə fərz edilən ayrıca təşkilat rəftar edəcək:

Digər təşkilatın müəyyən olunmuş aktivləri (və olduğu təqdirdə, bununla bağlı hər hansı kredit reytingini artımları) digər təşkilatın müəyyən olunmuş öhdəliklərinin və oradakı müəyyən olunmuş digər iştirak paylarının ödənişi üçün yeganə mənbədir. Müəyyən olunmuş öhdəlikləri olanlardan fərqli tərəflər müəyyən olunmuş aktivlər və ya bu aktivlərdən qalıq pul vəsaitlərinin hərəkətləri ilə bağlı hüquqlara və öhdəliklərə malik deyil. Mahiyyətçə, müəyyən olunmuş aktivlərdən gələn faydaların heç biri digər təşkilatın qalan hissəsi tərəfindən istifadə oluna bilməz və fərz edilən ayrıca təşkilatın öhdəliklərindən heç biri digər təşkilatın qalan hissəsinin aktivlərindən ödənilə bilməz. Beləliklə, bu fərz edilən ayrıca təşkilatın bütün aktivləri, öhdəlikləri və kapital alətləri mahiyyətçə digər təşkilatdan ayrıdır. Belə fərz edilən ayrıca təşkilat tez-tez "bunker" adlandırılır.

TG80. TG79-cu bənddəki şərtə əməl edildikdə, təşkilat digər təşkilatın bir hissəsinə nəzarət edib-etmədiyini müəyyən etmək üçün, fərz edilən ayrıca təşkilatın faydalarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən fəaliyyətləri və bu fəaliyyətlərin necə idarə edildiyini müəyyən etməlidir. Fərz edilən ayrıca təşkilatın nəzarətini qiymətləndirərkən, təşkilat həmçinin fərz edilən ayrıca təşkilatla əlaqəsindən gələn dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalması və ya hüquqlara malik olmasını, eləcə də bu təşkilatdan gələn faydaların məbləğinə təsir göstərmək üçün həmin təşkilatın müvafiq hissəsi üzərində səlahiyyətdən istifadə etmək qabiliyyətini nəzərdən keçirməlidir.

TG81. Əgər təşkilat fərz edilən ayrıca təşkilata nəzarət edirsə, təşkilat həmin təşkilatın müvafiq hissəsini birləşdirəcək (konsolidə edəcək). Bu halda, digər tərəflər digər təşkilatın nəzarətini qiymətləndirərkən və onu birləşdirərkən (konsolidə edərkən) digər təşkilatın bu hissəsini çıxarırlar.

Davamlı Qiymətləndirmə

TG82. Faktlar və vəziyyətlər 20-ci bənddə sadalanmış nəzarət üçün üç elementdən biri və ya daha çoxunda dəyişikliklərin olduğunu göstərərsə, təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini yenidən qiymətləndirməlidir.

TG83. Digər təşkilat üzərində səlahiyyətin icra edilməsi üsulunda dəyişiklik varsa, bu dəyişiklik təşkilatın digər təşkilat üzərində səlahiyyətini necə qiymətləndirməsində əks olunmalıdır. Məsələn, sərəncamvermə hüquqlarındakı dəyişiklik əhəmiyyəti fəaliyyətlərin artıq səsvermə hüquqları vasitəsilə idarə edilmədiyini, əvəzində müqavilələr kimi digər sazişlərin digər təşkilata və ya təşkilatlara əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verdiyi anlama gələ bilər.

TG84. Təşkilat buna cəlb edilmədən, hər hansı hadisə təşkilatın səlahiyyət əldə etməsi və ya onu itirməsinə səbəb ola bilər. Məsələn, əvvəllər təşkilatın digər təşkilat üzərində nəzarət etməsinin qarşısını alan digər tərəf və ya tərəflərin sərəncamvermə hüquqlarına xitam verilməsi səbəbindən təşkilat digər təşkilat üzərində səlahiyyət əldə edə bilər.

TG85. Təşkilat habelə, digər təşkilatla əlaqəsindən gələn dəyişkən faydalar üzrə riskə

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

məruzqalması və ya hüquqlarına təsir göstərən dəyişiklikləri nəzərdən keçirir. Məsələn, digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olan təşkilat, onun 20(b) bəndinə əməl etməməsi səbəbindən faydalar üzrə hüququna və onları əldə etmək və ya öhdəliklərə məruz qalma qabiliyyətinə son verilsə, digər təşkilat üzərində nəzarətini itirə bilər (yəni, fəaliyyətin nəticəsinə əsaslanan haqların alınması barədə müqaviləyə xitam verilsə).

- TG86. Təşkilat özünün TGent və ya rəhbər kimi çıxış etməsi üzrə qiymətləndirməsini nəzərdən keçirməlidir. Təşkilat və digər tərəflər arasında ümumi əlaqədəki dəyişikliklər, əvvəllər TGent kimi çıxış etmiş olsa belə, təşkilatın artıq TGent kimi çıxış etmədiyi anlamına gələ bilər və bunun əksi də mümkündür. Məsələn, təşkilatın və ya digər tərəflərin hüquqlarında dəyişikliklər baş verərsə, təşkilat rəhbər və ya TGent kimi statusunu yenidən nəzərdən keçirməlidir.
- TG87. Təşkilatın nəzarət üzrə ilkin qiymətləndirməsi, yaxud da rəhbər və ya TGent kimi statusu, bazar şərtlərindəki dəyişikliklərin 20-ci bənddə sadalanan üç elementdən biri və ya daha çoxunu, yaxud da rəhbər və TGent arasında ümumi əlaqənin dəyişdiyi hal istisna olmaqla, sadəcə olaraq bazar şərtlərindəki dəyişiklik (yəni, digər təşkilatın bazar şərtləri ilə idarə olunan faydalarındakı dəyişiklik) səbəbindən dəyişməyəcək.

Təşkilatın İnvestisiya Təşkilatı Olub-olmamasının Müəyyənləşdirilməsi

- TG88. Təşkilat investisiya təşkilatı olub-olmadığını qiymətləndirərkən, məqsəd və təyinatı da daxil olmaqla bütün faktları və hadisələri nəzərdən keçirməlidir. TG89–TG106-cı bəndlər investisiya təşkilatı anlayışını daha ətraflı şəkildə təsvir edir.

İnvestorların Sayı

- TG89. İnvestisiya təşkilatı anlayışı təşkilatın bir və ya daha çox investora malik olmasını tələb edir. İnvestisiya təşkilatı, fərdi qaydada giriş hüququ əldə edə bilməyəcəkləri investisiyaların idarə edilməsi xidmətlərinə və investisiya imkanlarına giriş hüququ əldə etmək üçün öz fondlarını birləşdirən bir çox investora malik ola bilər. Bir çox investora malik olmaq təşkilatın və ya təşkilatı əhatə edən iqtisadi qurumun digər üzvlərinin kapitalın dəyərinin artımı və ya investisiya gəlirindən fərqli faydalar qazana biləcəyini az inandırıcı edir.
- TG90. Bununla belə, investisiya təşkilatının investorların geniş qrupunun maraqlarını təmsil və müdafiə edən vahid nəzarət edən təşkilat tərəfindən və ya onun üçün formalaşdırılması da ictimai sektor üçün ümumi məqamdır (məsələn, pensiya fondu, hökumət investisiya fondu və ya trust).

Sahibkarlıq İştirak Payları

- TG91. İnvestisiya təşkilatı adətən ayrıca hüquqi təşkilatdır, lakin bu, ondan tələb olunmur. İnvestisiya təşkilatındakı investorlar həmişə olmasa da tez-tez, investisiya təşkilatının xalis aktivlərinin proporsional paylarının şamil olduğu kapital və oxşar iştirak payları (tərəfdaşlıq iştirak payları) formasında sahibkarlıq iştirak paylarına

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

malik olurlar. İnvestisiya təşkilatı anlayışı bütün investorların eyni hüquqlara malik olmalı olduğunu müəyyən etmir. Bəzilərinin yalnız xüsusi investisiyaya və ya investisiya qruplarına hüququ olan və ya xalis aktivlərin müxtəlif proporsional paylarına sahib müxtəlif siniflərdən investorlara malik olmaq təşkilatın investisiya təşkilatı olmasını istisna etmir.

TG92. İnvestisiya təşkilatı anlayışı investorların digər İSMUBS-lara uyğun olaraq xalis aktivlər/kapital anlayışına uyğun gələn sahibkarlıq iştirak payına malik olmalı olduğunu müəyyən etmir. Xalis aktivlər/kapital anlayışına uyğun gəlməyən borc formasında əhəmiyyətli sahibkarlıq iştirak paylarına malik təşkilat, borc sahiblərinin təşkilatın xalis aktivlərinin ədalətli dəyərindəki dəyişiklikdən dəyişkən daxilolmalar üzrə riskə məruz qalması şərtilə hələ də investisiya təşkilatı kimi təsnif oluna bilər.

Məqsəd

TG93. İnvestisiya təşkilatı anlayışı təşkilatın məqsədlərinin yalnız kapitalın dəyərinin artımı, investisiya gəliri (dividentlər və ya oxşar bölüşdürülmələr, iştirak payı və ya icarə gəlirləri kimi) və ya bunların hər ikisindən daxilolmalar üçün investisiya qoymaqdan ibarət olmasını tələb edir. Təşkilatın mandatı, əsasnaməsi, təklif memorandumu, təşkilat tərəfindən yayılan nəşrlər kimi, təşkilatın investisiya məqsədlərinin nədən ibarət olduğunu göstərən sənədlər və digər korporativ və ya tərəfdaşlıq sənədləri adətən investisiya təşkilatının məqsədinin sübutu kimi çıxış edir. Əlavə sübut kimi təşkilatın özünü digər təşkilatlara təqdim etmə forması çıxış edə bilər, məsələn, təşkilat öz məqsədi kimi kapitalın dəyərinin artımı üçün orta müddətli investisiya qoyuluşunu göstərə bilər.

TG94. İnvestisiya təşkilatının məqsədinə uyğun gəlməyən əlavə məqsədlərə malik olan təşkilat investisiya təşkilatı anlayışına daxil olmayacaq. Bunun baş verə biləcəyi hallara misallar aşağıdakılardır:

(a) Məqsədi öz investisiya obyektləri ilə birgə şəkildə məhsullar üzrə təcrübi-konstruktor işlərini aparmaq, onları istehsal etmək və satmaqdan ibarət olan investor. Təşkilat təcrübi-konstruktor işləri, istehsal və satış fəaliyyətindən, eləcə də öz investisiyalarından daxilolmalar əldə edəcəkdir;

(b) Məqsədləri ondan digər təşkilatın iqtisadi, sosial və ya ətraf mühit siyasətlərinə qoşulmağı tələb edən investor. Məsələn, əgər təşkilatdan öz investisiya siyasətlərini bir yurisdiksiyada müəssisələrə malik olma və ya məşğulluq səviyyəsinin yaxşılaşdırılması kimi digər məqsədlərə uyğunlaşdırmaq tələb olunursa; və

(c) Fərdi investisiya məqsədlərinin nəzarət edən təşkilat tərəfindən ratifikasiya olunması tələb olunan və ya nəzarət edən təşkilatın göstərişinə əməl etməsi tələb olunan investor. Bu qəbildən olan ratifikasiyalar, təsdiqlər və ya qərarların investisiya təşkilatının məqsədinə uyğun gəlməməsi inandırıcıdır.

TG95. Təşkilatın məqsədi zaman ötdükcə dəyişə bilər. İnvestisiya təşkilatı anlayışına cavab verməyə davam edib-etmədiyini qiymətləndirərkən, təşkilat fəaliyyət

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

göstərdiyi mühitdəki hər-hansı dəyişikliklərə və bu dəyişikliklərin onun investisiya strategiyasına təsirinə nəzər salmalı olacaqdır.

Birdən artıq investisiyaya malik olmaq vasitəsilə məqsədin nümayiş etdirilməsi

- TG96. İntestisiya təşkilatı məqsədinin kapitalın dəyərinin artımı, investisiya gəliri və ya hər ikisi üçün investisiya fondları qoymaqdan ibarət olduğunu bir neçə yolla nümayiş etdirə bilər. Bu yollardan biri riskini diversifikasiya etmək və daxilolmalarını maksimallaşdırmaq üçün bir neçə investisiyaya malik olmaqdan ibarətdir. Təşkilat investisiya portfelinə birbaşa və ya dolayısı yolla malik ola bilər, məsələn, özü bir neçə investisiyaya malik olan digər təşkilatda bir investisiyaya malik olmaqla.
- TG97. Təşkilatın bir tək investisiyaya malik olduğu hallar ola bilər. Bununla belə, bir tək investisiyaya malik olmaq heç də təşkilatın investisiya təşkilatı anlayışına uyğun gəlməsini istisna etmir. Məsələn, investisiya təşkilatı aşağıdakı hallarda bir tək investisiyaya malik ola bilər:
- (a) Təşkilat fəaliyyətə başlama dövründədir və münasib investisiyaları hələ müəyyənləşdirməmişdir, buna görə də bir neçə investisiya əldə etmək üçün öz investisiya planını icra etməmişdir;
 - (b) Kənarlaşdırdığı investisiyaları əvəz etmək üçün digər investisiyaları qoymamışdır;
 - (c) Fərdi investorların investisiyanı əldə etməsi mümkün olmadıqda (yəni, tələb olunan minimum investisiya fərdi investor üçün çox yüksək olduqda), vahid investisiyada investisiya qoymaq üçün investorların fondlarını birləşdirmək məqsədilə təsis edilmişdir; və ya
 - (d) Ləğv edilmə prosesindədir.

İntestisiya ilə bağlı xidmətlər və fəaliyyətlər

- TG98. İntestisiya təşkilatı üçüncü tərəflərə, eləcə də özünün nəzarət edən təşkilatına və ya digər investorlara birbaşa və ya nəzarət edilən təşkilat vasitəsilə, investisiya təşkilatı anlayışına uyğun gəlməkdə davam etməsindən asılı olaraq, təşkilat üçün əhəmiyyətli olsa belə, investisiya ilə bağlı xidmətlər (yəni, investisiya məşvərət xidmətləri, investisiyanın idarə edilməsi, investisiya dəstəyi və inzibati xidmətlər) göstərə bilər.
- TG99. İntestisiya təşkilatı birbaşa və ya nəzarət edilən təşkilat vasitəsilə, öz investisiya obyektlərindən investisiya daxilolmalarını (kapitalın dəyərinin artımı və ya investisiya gəliri) maksimallaşdırmaq məqsədi güdürsə və təşkilat üçün ayrıca əhəmiyyətli fəaliyyət və ya ayrıca əhəmiyyətli gəlir mənbəyi təşkil etməsə, investisiya ilə bağlı aşağıdakı fəaliyyətlərdə iştirak edə bilər:
- (a) İntestisiya obyektı üçün idarəetmə və strateji məşvərət xidmətləri göstərmək; və
 - (b) İntestisiya obyektinə kredit, kapital öhdəliyi və ya zəmanəti kimi maliyyə dəstəyi göstərmək.

TG100. İntestisiya təşkilatı özü investisiya təşkilatı olmayan və əsas məqsəd və fəaliyyətləri təşkilata və digər tərəflərə TG98-TG99-cu bəndlərdə təsvir olunanlar kimi, investisiya ilə bağlı xidmətlər və ya investisiya təşkilatının investisiya fəaliyyətləri ilə bağlı olan fəaliyyətlər göstərən nəzarət edilən təşkilata malikdirsə, o, bu nəzarət edilən təşkilatı 57-ci bəndə uyğun olaraq birləşdirəcək (konsolidə edəcək). Əgər investisiya ilə bağlı xidmətlər və fəaliyyətlər göstərən nəzarət edilən təşkilat özü investisiya təşkilatıdırsa, nəzarət edən investisiya təşkilatı həmin nəzarət edilən təşkilatı 56-cə bəndə uyğun olaraq artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirməlidir.

Çıxış strategiyaları

TG101. Təşkilatın investisiya planları həm də onun məqsədinin sübutu kimi çıxış edir. İntestisiya təşkilatını digər təşkilatlardan fərqləndirən bir cəhət investisiya təşkilatının öz investisiyalarını qeyri-müəyyən dövrdə saxlamağı planlaşdırmadığından ibarətdir; o bunları müəyyən dövrdə saxlayır. Kapital investisiyaları və qeyri-maliyyə aktivi investisiyaları qeyri-müəyyən dövrdə saxlanıla biləcəyindən, investisiya təşkilatı əsaslı şəkildə özünün kapital investisiyaları və qeyri-maliyyə aktivi investisiyalarından kapitalın dəyərinin artırılmasını reallaşdırmağı necə planlaşdırmasını təsbit edən çıxış strategiyasına malik olmalıdır. İntestisiya təşkilatı, məsələn, müddətsiz borc alətləri kimi qeyri-müəyyən dövrdə saxlanıla biləcək hər-hansı borc alətləri üçün çıxış strategiyasına da malik olmalıdır. Təşkilatın hər bir fərdi investisiya üçün xüsusi çıxış strategiyaları təsbit etməsinə ehtiyac duyulmur, lakin, investisiyalardan çıxmaq üçün substantiv vaxt cədvəli də daxil olmaqla, müxtəlif investisiya növləri və ya portfəlləri üçün müxtəlif potensial strategiyalar müəyyən etməlidir. Kontraktın pozulması və ya icra etməmə kimi defolt hallarında həyata keçirilən çıxış mexanizmləri bu qiymətləndirmənin məqsədi üçün çıxış strategiyaları hesab edilmir.

TG102. Çıxış strategiyaları investisiyanın növündən asılı olaraq dəyişə bilər. Özəl iştirak payı hüququ verən qiymətli kağızlar üzrə investisiyalar üçün misallara səhmlərin ilkin açıq təklifi, qapalı yerləşdirmə, müəssisənin birbaşa satışı, investisiya obyektində səhmdar iştirak paylarının bölüşdürülməsi (investorlar arasında) və aktivlərin satışı (investisiya obyektinin ləğv edilməsindən sonra investisiya obyektinin aktivlərinin satışı da daxil olmaqla) daxildir. Açıq bazarda satılan kapital investisiyaları üçün, çıxış strategiyalarına misallara investisiyanın qapalı yerləşdirmə və ya açıq bazarda satışı daxildir. Daşınmaz əmlak investisiyaları üçün, çıxış strategiyasına misala daşınmaz əmlakın ixtisaslaşmış əmlak dilerləri vasitəsilə və ya açıq bazarda satışı daxildir.

TG103. İntestisiya təşkilatı hüquqi, tənzimləyici, vergi və oxşar biznes səbəblərindən təşkilatla əlaqədə formalaşdırılan digər investisiya təşkilatında investisiyaya malik ola bilər. Bu halda, investisiya təşkilatının investisiya obyektinin öz investisiyaları üçün müvafiq çıxış strategiyalarına malik olması şərtilə, investisiya təşkilatının investorunun bu investisiya üçün çıxış strategiyasına malik olmasına ehtiyac duyulmur.

Ədalətli dəyər ölçmə

TG104. İntestisiya təşkilatı anlayışının əsas elementi, ədalətli dəyər nəticələrinin, məsələn, nəzarət edilən təşkilatlarını birləşdirmək (konsolidə etmək) və ya asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində və ya birgə müəssisələrdə iştirak payları üçün iştirak payı metodundan istifadə etməkdən, daha münasib məlumatda istifadə etməsi səbəbindən, onun əsaslı olaraq bütün investisiyalarının fəaliyyətinin nəticəsini ədalətli dəyər əsasında ölçməsi və qiymətləndirməsindən ibarətdir.

İntestisiya təşkilatı bu elementə uyğun gəldiyini nümayiş etdirmək üçün:

- (a) İntestorları ədalətli dəyər məlumatı ilə təchiz edir və İSMUBS-lara uyğun olaraq ədalətli dəyərin tələb olunduğu və ona icazə verildiği zaman maliyyə hesabatlarında əsaslı olaraq bütün investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında ölçür; və
- (b) Ədalətli dəyər məlumatı barədə daxili qaydada, təşkilatın əsaslı olaraq bütün investisiyalarının fəaliyyətinin nəticəsini qiymətləndirmək və investisiya qərarları qəbul etmək üçün ədalətli dəyəri başlıca ölçü atributu kimi istifadə edən əsas idarəetmə heyətinə məruzə edir ("Əlaqəli Tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması" adlı 20 №-li İSMUBS).

TG105. TG104(a) bəndindəki tələbə cavab vermək üçün, investisiya təşkilatının aşağıdakıları etməsi lazım gəlir:

- (a) "İntestisiya mülkiyyəti" adlı 16 №-li İSMUBS-da əks olunmuş ədalətli dəyər metodundan istifadə etməklə hər-hansı investisiya mülkiyyəti üçün hesabat verilməsi seçimini etmək;
- (b) Asılı təsərrüfat cəmiyyətləri və birgə müəssisələrdə investisiyaları üçün 36 №-li İSMUBS-da əks olunmuş iştirak payı metodunun tətbiqindən azad etmə seçimini etmək; və
- (c) 29 №-li İSMUBS-da əks olunmuş tələblərdən istifadə etməklə maliyyə aktivlərini ədalətli dəyər əsasında ölçmək.

TG106. İntestisiya təşkilatı baş ofis mülkiyyəti və əlaqədar avadanlıq kimi bəzi qeyri-investisiya aktivlərinə və maliyyə öhdəliklərinə malik ola bilər. İntestisiya təşkilatı anlayışının ədalətli dəyər əsasında ölçülmə elementi investisiya təşkilatının investisiyalarına tətbiq olunur. Müvafiq olaraq, investisiya təşkilatının öz qeyri-investisiya aktivləri və ya öhdəliklərini ədalətli dəyər əsasında ölçməsinə ehtiyac duyulmur.

Digər İSMUBS-lara düzəlişlər

Maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi üzrə 1 №-li İSMUBS

4, 12, 88 (n), 95 (d), 97, 103, 118 (c) və 135-ci bəndlərə düzəliş edilmişdir və aşağıdakı mətndə 153E bəndi əlavə edilmişdir:

4. Bu Standart ~~Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları~~ üzrə 6 №-li İSMUBS-da müəyyən olunmuş qaydada, ~~birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və ya fərdi maliyyə hesabatları təqdim edilmələrinə ehtiyac olub-olmamasından asılı olmayaraq~~ Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları və Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 34 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq fərdi maliyyə hesabatları təqdim edən müəssisələr də daxil olmaqla bütün müəssisələrə eyni dərəcədə tətbiq edilir.
12. Dövlət Kommersiya Təşkilatları (DKT) həm mənzil-tikinti müəssisələri kimi ticarətlə məşğul olan müəssisələri, həm də maliyyə institutlarını kimi maliyyə müəssisələrini əhatə edir. DKT-lər mahiyyət etibarilə özəl sektorda eyni tipli xidmət göstərən digər müəssisələrdən heç nə ilə fərqlənmir. DKT-lərin əksəriyyəti mənfəət əldə etmək məqsədi ilə fəaliyyət göstərirlər, lakin, onların bəziləri əhalinin müəyyən qrup şəxslərinə və ya ictimai sektorun bəzi müəssisələrinə nəzərə çarpacaq dərəcədə güzəştli qiymətlərlə və ya tam havayı mallar satılması və ya xidmətlər göstərilməsi haqda öhdəliklərə malik ola bilərlər. Təşkilatın maliyyə hesabatlığı məqsədilə nəzarətin olub-olmamasının müəyyən edilməsi və DKT-lərin ictimai sektorun digər təşkilatı tərəfindən idarə olunub-olunmadığının müəyyən edilməsi üzrə göstərişlər 35 №-li İSMUBS ~~6 №-li İSMUBS~~-da göstərilmişdir.
88. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ən azı aşağıdakıları əks etdirən maddələr daxil edilməlidir:
- (a) ...
- (n) **xalis aktivlər/səhmdar kapitalında azlıqların nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payı; və**
95. **Təşkilat səhmdar kapitalına malik olmadıqda o, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda, və ya qeydlərdə xalis aktivlər/kapitalı barədə məlumatı aşağıdakıları ayrı-ayrı göstərməklə əks etdirməlidir:**
- (a) ...
- (d) **~~Azlıqların~~ nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payı.**
97. Müəyyən hallarda xalis aktivlərdə/kapitalda azlıqların nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payı ola bilər. Məsələn, tam dövlətin olan iqtisadi qurum bir hissəsi özəlləşdirilmiş olan DKT-lərin səhmdarı ola bilər. Müvafiq olaraq, təşkilat xalis aktivlərində/kapitalında payı olan özəl səhmdarlar ola bilərlər.
103. Aşağıda qeyd olunmuş maddələr hesabat dövrü üzrə mənfəət və zərərin bölüşdürülməsi kimi maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda açıqlanmalıdır:

(a) ~~Azlığın~~ Nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payına aid edilən mənfəət və ya zərər; və

(b) Nəzarət edən təşkilatın mülkiyyətçilərinə aid edilən mənfəət və ya zərər.

118. **Təşkilat xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda aşağıda qeyd olunanları açıqlamalıdır:**

(a) ...

(c) **Nəzarət edən təşkilatın mülkiyyətçilərinə və ~~azlığın~~ nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payına aid olan yekun məbləğləri ayrıca təqdim etməklə, hesabat dövrünün gəlir və xərclərinin cəmini ((a) və (b) bəndlərinin cəmi kimi hesablanmış); və**

135. Hər bir təşkilat maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinin bu tipli təşkilatlardan açıqlanmasını ehtimal etdikləri öz əməliyyatlarının xarakterlərini və uçot siyasətlərini nəzərə alır. Məsələn, ictimai sektorda fəaliyyət göstərən təşkilatlardan vergilərin, ianələrin və digər qeyri-birja gəlirlərinin tanınması üçün hər hansı uçot siyasətinin açıqlanması gözlənilə bilər. Əgər təşkilat xarici valyutada əhəmiyyətli sayıla biləcək qədər əməliyyatlar və köçürmələr həyata keçirirsə, bu zaman, müsbət və ya mənfəət məzənnə fərqlərinin tanınmasına dair uçot siyasətinin açıqlanması ehtimal olunur. Təşkilatların birləşdirilməsi baş verdikdə qüdvil və ~~azlığın~~ nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payının qiymətləndirilməsi zamanı istifadə olunan uçot siyasəti açıqlanmalıdır.

153E.35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş Digər təşkilatlarda İştirak Paylarının Açıqlanması üzrə 38 №-li İSMUBS 4, 12, 88(n), 95(d), 97, 103, 118(c), 134, 135 və 139-cü bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 38 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

1 №-li İSMUBS-a əlavə olunmuş Tətbiq üzrə Göstərişdə bütün “azlıqların iştirak payı” ifadəsi “nəzarətmə hüququ olman iştirak payı” ilə əvəz olunur.

Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında Hesabat üzrə 2 №-li İSMUBS

8 və 30(b) bəndlərinə düzəliş edilmişdir və 50A, 52A, 52B və 63D bəndləri aşağıdakı kimi əlavə edilmişdir:

8. **Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:**

...

~~**Nəzarət digər təşkilatın fəaliyyətdən faydalanmaq üçün onun maliyyə və əməliyyat siyasətlərinin idarə edilməsi səlahiyyətidir.**~~

Nəzarət: Bir təşkilatın digər təşkilatla əlaqəsində, təşkilatın dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qaldığı və ya hüquqlara malik olduğu, eləcə də digər təşkilat üzərində səlahiyyəti vasitəsilə bu qazancların təbiəti və ya dəyərində təsir göstərmək qabiliyyətinə malik olduğu halda digər təşkilata nəzarət edir.

30. Dolayı metodun istifadəsi zamanı əməliyyat fəaliyyətlərindən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti aşağıdakılar nəzərə alınmaqla, mənfəət və ya zərərə düzəlişlər edilərək müəyyənləşdirilir:

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

- (a) ...
- (b) amortizasiya, qiymətləndirilmiş öhdəliklər, təxirə salınmış vergilər, məzənnə fərqiindən yaranan və realizə edilə bilməyən mənfəət və ya zərər, asılı müəssisələrin bölüşdürülməmiş mənfəətləri, azlığı nəzarət etmə hüququ olmayan iştirak payları və digər pul vəsaitlərinin hərəkətlərini əks etdirməyən maddələr ; və

50A. "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları" adlı 35 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi investisiya təşkilatının nəzarət edilən təşkilatda artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçülməsi tələb olunan investisiyaya 50(c) və 50(d) bəndlərini tətbiq etməsinə ehtiyac yoxdur.

52A. Nəzarət edilən təşkilatda nəzarətin itirilməsi ilə nəticələnməyən səhmdar iştirak paylarında baş verən dəyişikliklərdən irəli gələn pul vəsaitlərinin hərəkəti nəzarət edilən təşkilata 35 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi, investisiya təşkilatı tərəfindən və ya nəzarət edilən investisiya təşkilatı vasitəsilə malik olduğu hallardan başqa, maliyyə fəaliyyətindən irəli gələn pul vəsaitlərinin hərəkəti kimi təsnif edilməlidir və artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçülməsi tələb olunur.

52B. Nəzarət edilən təşkilatın kapital alətlərinin nəzarət edən təşkilat tərəfindən sonrakı alışı və ya satışı kimi nəzarət edilən təşkilatda nəzarətin itirilməsi ilə nəticələnməyən səhmdar iştirak paylarında baş verən dəyişikliklər, nəzarət edilən təşkilata investisiya təşkilatı tərəfindən və ya nəzarət edilən investisiya təşkilatı vasitəsilə malik olduğu hallardan başqa, xüsusi kapital üzrə əməliyyatlar kimi uçota alınır və artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçülməsi tələb olunur. Müvafiq olaraq, nəticədə baş verən pul vəsaitlərinin hərəkəti 26-cı bənddə təsvir olunan digər əməliyyatlar kimi təsnif olunur.

63D. 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında dərc olunmuş "Birgə razılaşmalar" adlı 37 №-li İSMUBS 8 və 30(b) bəndlərinə düzəliş etmişdir və 50A, 52A və 52B bəndlərini əlavə etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Xarici Valyuta Məzənnələrində Dəyişikliklərin Təsiri üzrə 4 №-li İSMUBS

22, 47, 51, 53 və 55-ci bəndlərə düzəliş edilmiş və aşağıdakı məndə 71A bəndi əlavə edilməmişdir:

22. Bu Standart həmçinin, maliyyə hesabatlarını hazırlayan muxtar təşkilata və ya Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 34 6 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq fərdi maliyyə hesabatları hazırlayan təşkilata öz maliyyə hesabatlarını istənilən valyutada (və ya valyutalarda) təqdim etməyə icazə verir. Əgər təşkilatın təqdimat valyutası əməliyyat valyutasından fərqlənərsə, bu zaman maliyyə fəaliyyətinin nəticələri və maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatlar 43-59-cu maddələrə uyğun olaraq təqdimat valyutasına keçirilməlidir.

47. 44 (c) bəndində istinad edilən məzənnə fərqləri aşağıdakılardan irəli gəlir:

...

Məzənnədə baş verən dəyişikliklər əməliyyatlardan irəli gələn cari və gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinə çox cüzi təsir etdiyinə görə və ya birbaşa təsir etmədiyinə görə, bu məzənnə fərqləri mənfəət və zərər kimi tanınmırlar. Məzənnə fərqləri birləşdirilmiş

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

(konsolidə edilmiş), lakin tam mülkiyyətdə olmayan xarici əməliyyatlarla əlaqəli olduğu zaman, maliyyə hesabatlarının təqdimat valyutasına keçirilməsi nəticəsində yaranan və azlıqların iştirak paylarına aid edilən yığılmış məzənnə fərqləri birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə vəziyyətinə dair hesabatda azlığın nəzarət etmə hüququ olmayan iştirak paylarına aid edilərək həmin payın bir hissəsi kimi tanınırlar.

51. Xarici əməliyyatın maliyyə fəaliyyətinin və maliyyə durumunun hesabat verən təşkilatın eyni göstəriciləri ilə birləşdirilməsi, iqtisadi qurum daxilində qalıqların və əməliyyatların ləğv olunmasında olduğu kimi, normal birləşdirmə (konsolidasiya) prosedurasına əsasən həyata keçirilir. (bax: Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 6 35 №-li İSMUBS və ~~Birgə Müəssisələrdə İştirak Payları üzrə 8 №-li İSMUBS~~)
53. ~~Xarici əməliyyatın maliyyə hesabatlarının tarixi hesabat verən təşkilatın maliyyə hesabatları tarixindən fərqli olduqda, xarici əməliyyat adətən, hesabat verən təşkilatın hesabat tarixinə uyğun əlavə hesabat hazırlayır. Belə bir hesabat hazırlanmadığı halda, (a) tarixlər arasında fərqi üç aydan çox olmaması və (b) müxtəlif tarixlər arasında baş vermiş hər hansı əhəmiyyətli əməliyyat və hadisələrin təsiri üzrə düzəlişlərin edilməsi şərti ilə, 6 35 №-li İSMUBS nəzarət edən təşkilatın hesabat dövrünün nəzarət edilən təşkilatından fərqli olduğu hallar üçün tələbləri müəyyən edir. -a uyğun olaraq, digər hesabat tarixinin tətbiq olunmasına icazə verilir.~~
55. Düzəlişlər 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq hesabat verən təşkilatın hesabat tarixinə mövcud olan kəskin məzənnə dəyişikliklərinə əsasən edilir.....

71A. 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında buraxılmış “Birgə razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS 22, 47, 51, 53 və 55-ci bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Seqment Hesabatları üzrə 18 №-li İSMUBS

41-ci bəndə aşağıdakı kimi düzəliş edilmişdir:

41. Bütün dövlət səviyyəsində və müəyyən digər nəzarət edən təşkilatlar üçün maliyyə hesabatları, şöbələr, TGenliklər və Dövlət Biznes Təşkilatları kimi bir sıra təşkilatların birləşdirilməsini (konsolidasiyasını) tələb edir. Sözügedən birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən nəzarət edilən təşkilatlar arasında əməliyyat və balanslar, Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq ləğv olunacaq. Lakin, seqment gəlirləri, seqment xərcləri, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri iqtisadi qurum çərçivəsində təşkilatlar arasında qalıqlar və əməliyyatlar, bu cür qalıqlar və əməliyyatların bir seqment daxilindəki təşkilatlar arasında olan hallar istisna olmaqla, birləşmə (konsolidasiya) prosesinin bir hissəsi kimi ləğv edilməzdən əvvəl müəyyən edilir.

Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatların açıqlanması üzrə 20 №-li İSMUBS

24 və 33-cü bəndlərə düzəliş edilmişdir və aşağıdakı mətnə 42A bəndi əlavə edilmişdir:

24. Bir sıra İSMUBS-lar əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar haqqında məlumatın da açıqlanmasını tələb edir. Məsələn, 1 №-li İSMUBS nəzarət edən təşkilat, nəzarət edilən təşkilat, asılı təsərrüfat

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

cəmiyyətləri və digər əlaqəli tərəflərə ödənilən və onlardan alınan məbləğlər haqqında məlumatın açıqlanmasını tələb edir. ~~*Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları*~~ üzrə 6 №-li İSMUBS və 7 №-li İSMUBS əhəmiyyətli dərəcədə nəzarət edilən təşkilatların və əsli təsərrüfat cəmiyyətlərinin siyahısının açıqlanmasını tələb edir. *Digər Təşkilatlarda İştirak Paylarının Açıqlanması* üzrə 38 №-li İSMUBS təşkilatdan onun birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə iqtisadi qurumun quruluşunu başa düşməyə imkan verən məlumat və hər bir birgə fəaliyyət və tərəfdaş barədə hesabat verən təşkilat üçün əhəmiyyətli məlumatın açıqlanmasını tələb edir.

33. Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında əlaqəli tərəflər arasında münasibətlərin iqtisadi qurumun üzvləri arasında açıqlanması zəruri deyil, çünki birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları nəzarət edən və nəzarət edilən təşkilatlar haqqında məlumatı vahid hesabat verən təşkilat kimi təqdim edir. İqtisadi təşkilat daxilində təşkilatlar arasında baş verən əlaqəli tərəflərin əməliyyatları, investisiya təşkilatı və onun nəzarət edilən təşkilatları arasında artım və defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçülən əməliyyatlar istisna olmaqla, 6 №-li İSMUBS-a *Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə hesabatları* üzrə 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq birləşdirilmə (konsolidasiya) zamanı ləğv edilir. Kapitalda iştirak payı metodu ilə uçota alınan əlaqəli təşkilatlarla əməliyyatlar ləğv edilmir və bu cür əməliyyatlar əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatlar kimi ayrıca açıqlanma tələb edir.

42A. 35 №-li İSMUBS. 2015-ci ilin yanvarında dərc olunmuş “Birgə razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS və 38 №-li İSMUBS 24 və 33-cü bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS, 37 №-li İSMUBS və 38 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

İcra üzrə tövsiyələr

İcra üzrə tövsiyələrdə rast gəlinədi halda (iki dəfə) aşağıdakı istinada düzəliş etmək

...

(İstinad: ~~*Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları*~~ üzrə 6 35 №-li İSMUBS əhəmiyyətli nəzarət edilən təşkilatlar barədə bəzi açıqlamaların edilməsini tələb edir.)

Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin Qiymətdən Düşməsi üzrə 21 №-li İSMUBS

13-cü bəndə düzəliş edilmişdir və aşağıdakı mətnə 82C bəndi əlavə edilmişdir:

13. Aşağıdakılara edilmiş investisiyalar:

(a) ~~*Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları*~~ üzrə 6 35 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi nəzarət edilən təşkilatlar;

...

82C. *Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları* üzrə 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında buraxılmış 37 №-li İSMUBS 13-cü bəndə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Ümumi Dövlət Sektoru haqqında Maliyyə Məlumatının Açıqlanması üzrə 22 №-li İSMUBS

24, 26, 27, 29, 30, 41-ci və NƏ9 bəndlərinə düzəliş edilmiş və 47A bəndi aşağıdakı kimi

əlavə edilmişdir:

24. **Ümumi Dövlət Sektoruna dair maliyyə məlumatı təqdim edən zaman hökumət Dövlət Maliyyə Korporasiyaları Sektoru və Dövlət Qeyri-Maliyyə Korporasiyaları Sektoru təşkilatlarına münasibətdə təşkilatlar *Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş)–və Fərdi-Maliyyə Hesabatları* üzrə –6 35 №-li İSMUBS-un tələblərini tətbiq etməməlidir. müəssisələri üçün İctimai Sektor üçün 6 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tələblərini tətbiq etməməlidir.**
26. Bu Standart, ÜDS-in hökumətin hesabat verən müəssisəsinin bir sektoru kimi təqdim edilməsi məqsədilə ÜDS haqqında məlumatın açıqlanmasına qərar verən hökumətin birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) hesabatlarının fərdi hesabatlara bölünməli olduğu fikrini əks etdirir. Bu nöqtəyi-nəzərə uyğun olaraq bu Standart eyni açıqlama, eyni tanıma, qiymətləndirmə və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən tətbiq edilən təqdimat tələblərinin, biri istisna olmaqla, Ümumi Dövlət Sektoru açıqlamalarına tətbiq edilməsini tələb edir. Bu istisna odur ki, 6 35 №-li İSMUBS-un tələbləri Ümumi Dövlət Sektorunun dövlət maliyyə korporasiyaları və dövlət qeyri-maliyyə korporasiyaları sektorları ilə əlaqələrinə tətbiq edilmir.
27. 6 35 №-li İSMUBS nəzarət edən təşkilatdan nəzarət edilən təşkilatların sətir-bəsətir birləşdirildiyi (konsolidə olunduğu) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını tələb edir. 6 35 №-li İSMUBS eyni zamanda (a) dövlət sektoruna tətbiq edilməsi səbəbindən nəzarət konsepsiyasının təfsilatlı açıqlanmasını və (b) maliyyə hesabatlığı məqsədləri üçün nəzarətin mövcud olub-olmamasının müəyyən edilməsi üzrə göstərişləri əhatə edir. 6 35 №-li İSMUBS-un tələblərinə uyğun olaraq, maliyyə hesabatlarının statistik əsaslarında müəyyən edildiyi kimi, hökumətin nəzarət edilən təşkilatları olan Dövlət Maliyyə Korporasiyaları və Dövlət Qeyri-Maliyyə Korporasiyalarının sektorları hökumətin maliyyə hesabatlarında birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) olacaq.
29. Ümumi Dövlət Sektorunun birləşdirilməsinə (konsolidasiyasına) 6 35 №-li İSMUBS-un tələblərinin tətbiqi, Ümumi Dövlət Sektorunun maliyyə hesabatlarından daha çox, hökumətin birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının yenidən təqdimatı ilə nəticələnək.
30. Bu səbəbdən, Ümumi Dövlət Sektoru haqqında maliyyə məlumatlarının açıqlanması zamanı bu sektor daxilində təşkilatlar arasındakı cari hesablar və əməliyyatlar 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq ləğv edilir. Bununla belə, Ümumi Dövlət Sektoru və digər sektor təşkilatları arasındakı cari hesab və əməliyyatlar ləğv edilmir.
41. Bu Standart Ümumi Dövlət Sektoru haqqında məlumatları açıqlamağa qərar verən təşkilatdan Ümumi Dövlət Sektoruna daxil olan nəzarət edilən əhəmiyyətli təşkilatların siyahısını açıqlamağı tələb edir. 6 35 №-li İSMUBS birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını hazırlayan təşkilatdan birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına daxil olan nəzarət edilən əhəmiyyətli təşkilatların siyahısını açıqlamağı tələb edir. 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq Ümumi Dövlət Sektoruna daxil olan maliyyə hesabatlarında birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) olan təşkilatlardan açıqlanması istifadəçilərə hökumət və onun Ümumi Dövlət Sektoru arasındakı əlaqəsini və bütövlükdə Ümumi Dövlət Sektoru haqqında məlumatı daha yaxşı anlamaqda kömək edəcək.

47A. 2015-ci ilin yanvarında buraxılmış 35 №-li İSMUBS 24. 26. 27. 29. 30 və 41-ci bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Nəticələrin əsası

NƏ9. Maliyyə hesabatlarında ÜDS açıqlaması edilən zaman DMK və DQMK-a münasibətdə 6 35 №-li İSMUBS-un tələbləri tətbiq edilməməlidir. Çünki 6 35 №-li İSMUBS-un DMK və DQMK sektorlarına tətbiqi ÜDS maliyyə hesabatlarından daha çox, hökumətin birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının yenidən təqdimatı ilə nəticələnək. Bu ÜDS məlumatlarının açıqlanmasının İSMUBS-lara uyğun olaraq hazırlanan maliyyə hesabatları və maliyyə hesabatlarının statistik əsaslarına uyğun olaraq hazırlanan maliyyə hesabatları arasında əlaqələndirici kimi məqsədini pozur.

Maliyyə hesabatlarında büdcə məlumatlarının təqdimatı üzrə 24 №-li İSMUBS

24 №-li İSMUBS-a əlavə olunan Əyani Misallarda “azlıqların payı” ifadəsi “nəzarətəmə hüquq olman pay ” ifadəsi ilə əvəz olunur. Onlara həmçinin, aşağıdakı kimi düzəliş edilir:

İzahlı Qeydlərdən çıxarış – X Hökuməti üçün

(X Hökuməti öz büdcəsini kassa metodu ilə və maliyyə hesabatlarını hesablama metodu ilə təqdim edir.)

1. Büdcə kassa metodu əsasında funksional təsnifləşdirmə vasitəsilə təsdiq edilir. Təsdiqlənmiş büdcə 1 yanvar 20XX-ci il tarixindən 31 dekabr 20XX-ci il tarixinə qədər maliyyə dövrünü əhatə edir. Ümumi dövlət sektoru xx qeydində (*Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları* üzrə 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq hazırlanan) dövlət müəssisələri kimi müəyyənləşdirilən bütün təşkilatları əhatə edir.

Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin dəyərdən düşməsi üzrə 26 №-li İSMUBS

12-ci bəndə düzəliş edilmiş və aşağıdakı mətnə 47A bəndi əlavə edilmişdir:

12. Aşağıdakılara edilmiş investisiyalar:

(a) *Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları* üzrə 6 35 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi nəzarət edilən təşkilatlar;

47A. 2015-ci ilin yanvarında buraxılmış 35 №-li İSMUBS 12-ci bəndə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Maliyyə Alətləri: Təqdimat üzrə 28 №-li İSMUBS

3(a) və TG53 bəndlərinə düzəliş edilmiş və 60A bəndi aşağıdakı kimi əlavə edilmişdir:

3. Aşağıdakılar istisna olmaqla, maliyyə hesabatlarını hesablama prinsipi ilə hazırlayan və təqdim edən bütün təşkilatlar bu standartı maliyyə alətlərinin bütün növlərinə tətbiq etməlidir:

- (a) Birləşmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları üzrə 35 №-li İSMUBS, Birləşmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları üzrə 6 34 №-li İSMUBS və ya Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və birgə müəssisələrə investisiyaların uçotu üzrə 7 36 №-li İSMUBS-a və ya Birgə Təşkilatlarda iştirak payları üzrə 8 №-li İSMUBS-a əsasən uçota alınan törəmə, asılı və birgə təşkilatlardakı iştirak payları. Lakin, bəzi hallarda 34 №-li İSMUBS, 6 35 №-li İSMUBS, 7 36 №-li İSMUBS və ya 8 №-li İSMUBS təşkilatların törəmə, asılı və birgə təşkilatlardakı iştirak paylarını 29 №-li İSMUBS-a əsasən uçota almasına tələb edir və ya ona icazə verir. Bu hallarda təşkilatlar, bu Standartın tələblərini tətbiq edəcəklər. Təşkilatlar bu Standartı həmçinin, törəmə, asılı və birgə təşkilatlardakı iştirak payları üzrə bütün törəmə alətlərinə tətbiq etməlidirlər;

60A. 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında verilmiş “Birgə razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS 3(a) və TG53-cü bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Əlavədə TG53-cü bəndə aşağıdakı kimi düzəliş edilib:

TG53. Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında təşkilat nəzarət etmə hüququ olmayan payları, yəni 1 №-li İSMUBS və 6 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq, digər təşkilatın öz nəzarət edilən təşkilatlarının xalis aktivlər/kapital və gəlirindəki paylarını təqdim edir. Nə zaman ki....

Maliyyə Alətləri: Tanıma və Qiymətləndirmə üzrə 29 №-li İSMUBS

2(a), 17, 89 və TG52–53-cü bəndlərə düzəliş edilmiş və aşağıdakı mətnə 125B bəndi əlavə edilmişdir:

2. Bu Standart aşağıdakılar istisna olmaqla bütün təşkilatlar tərəfindən bütün növ maliyyə alətlərinə tətbiq edilməlidir:

- (a) Fərdi maliyyə hesabatları üzrə 34 №-li İSMUBS, Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları üzrə 6 35 №-li İSMUBS, və ya Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və Birgə Müəssisələrə investisiyalar üzrə 7 36 №-li İSMUBS və ya Birgə müəssisələrdə iştirak payları üzrə 8 №-li İSMUBS-a əsasən uyğun olaraq uçota alınan nəzarət edilən və asılı təşkilatlardakı və birgə müəssisələrdəki iştirak payları. Bununla belə, bəzi hallarda 34 №-li İSMUBS, 35 №-li İSMUBS və ya 36 №-li İSMUBS təşkilatın təşkilatlar bu standartda əsasən 6 №-li İSMUBS, 7 №-li İSMUBS və ya 8 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq uçota alınan nəzarət edilən və asılı təşkilatdakı və birgə müəssisələrdəki iştirak payına bu standartın tətbiq edəcəkdir bəzi və ya bütün tələblərinə uyğun olaraq uçota almasını tələb edir və ya buna icazə verir. ...

17. Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında, 18-25-ci bəndlər və Əlavə A-nın TG49-TG67-ci bəndləri birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) səviyyədə tətbiq edirlər. Beləliklə, təşkilat ilk növbədə bütün nəzarət edilən təşkilatları 6 35 №-li İSMUBS-a və müvafiq beynəlxalq və milli mühasibat uçotu standartı və ya xüsusi məqsədli təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidasiyası) üzrə şərtlərə uyğun olaraq birləşdirir (konsolidə edir) və

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

sonra yekun iqtisadi quruma 18-25-ci bəndləri və Əlavə A-nın TG49-TG67-ci bəndlərini tətbiq edir.

89. Hedcinq uçotu məqsədləri üçün yalnız aktivlər, öhdəliklər, qəti öhdəlikləri və ya təşkilatdan kənar tərəfin cəlb olunduğu yüksək ehtimalla proqnozlaşdırılan əməliyyatlar hedcinq edilmiş maddələr kimi təyin oluna bilər. Bu ondan irəli gəlir ki, hedcinq uçotu investisiya təşkilatı və onun nəzarət edilən təşkilatları arasında artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyərində ölçülən əməliyyatların birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında kənarlaşdırılmadığı 35 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi investisiya təşkilatının birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları istisna olmaqla, eyni iqtisadi qurumda olan təşkilatlar arasındakı əməliyyatlara bu təşkilatların birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında deyil, yalnız fərdi və ya ayrıca maliyyə hesabatlarında tətbiq oluna bilər. İstisna hal kimi...

125B.35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında verilmiş *Birgə razılaşmalar* üzrə 37 №-li İSMUBS 2(a), 17, 89, TG2, TG14, TG51–53 və C2-ci bəndlərə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişləri tətbiq etməlidir.

Əlavə A-da TG51-ci bənddən sonrakı sxemə və TG52-TG53-cü bəndlərə aşağıdakı kimi düzəliş edilmişdir:

Bütün nəzarət edilən təşkilatları (hər hansı Xüsusi Məqsədli Təşkilatlar da daxil olmaqla) birləşdirmək (konsolidə etmək) [17-ci bənd]

- TG52. 20(b) bəndində təsvir olunan vəziyyət (təşkilat maliyyə aktivlərinin pul vəsaitlərinin hərəkətlərini qəbul etmək üçün müqavilə üzrə hüquqlarını saxladığı, lakin bir və ya daha artıq alıcıya pul vəsaitlərinin hərəkətini ödəmək üzrə müqavilə borc öhdəliklərini qəbul etdiyi halda) məsələn, əgər təşkilat ~~xüsusi məqsədli təşkilat (XMQ) və ya~~ trust olarsa və investora sahibi olduğu əsas maliyyə aktivlərində səmərəli iştirak payı verərsə və bu maliyyə aktivlərinin xidmətini təmin edərsə, baş verir. Bu halda 21 və 22-ci bəndlərdəki şərtlərə əməl olunarsa, maliyyə aktivləri tanınmanın dayandırılması üçün müəyyən olunur.
- TG53. 21-ci bəndi tətbiq edərkən, təşkilat məsələn, maliyyə aktivlərinin təşəbbüskarı və ya maliyyə aktivləri əldə etmiş ~~birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) XMQ nəzarət edilən təşkilatı~~ ehtiva edən və əlaqəsi olmayan üçüncü tərəf investora pul vəsaitlərinin hərəkətini ötürən iqtisadi qurum ola bilər.

Tətbiq üzrə Göstərişdə F.1.4 və F.1.6 misallarına aşağıdakı kimi düzəliş edilmişdir:

F.1.4 Daxili Hedcinqlər

...

Bəli, əgər törəmə müqavilələr haqqında hesabat verilən təşkilatın daxili müqavilələridirsə. Bununla belə, daxili hedcinq əməliyyatlarının hedcinq uçotu üçün müəyyən edilmədiyi bəyan edilir. Bu, (a) iqtisadi qurumun daxilində hedcinq əməliyyatları üzrə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları və (b) hüquqi şəxsin təşkilat daxilində bölmələr arasında hedcinq əməliyyatları üzrə fərdi və ya ayrıca maliyyə hesabatlarının hər ikisinə tətbiq olunur. 6-49 35.40 №-li İSMUBS-da nəzərdə tutulmuş birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanması prinsipləri "İqtisadi təşkilat daxilində balans, əməliyyatlar, gəlirlər və xərclər tamamilə kənarlaşdırılmalıdır." nəzarət edən təşkilatın "tam iqtisadi qurum daxilində aktivlər və öhdəliklər, xalis aktivlər/kapital, gəlir, xərclər və iqtisadi qurumun təşkilatları arasında əməliyyatlarla əlaqəli pul vəsaitlərinin hərəkətini tamamilə kənarlaşdırması" tələbini təsbit edir.

F.1.6 Xarici valyuta riskinin idarə olunması üçün daxili törəmə müqavilələrin qarşılıqlı əvəzləşdirilməsi

...

Asılıdır. ~~Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə hesabatları üzrə 6 35~~ №-li İSMUBS bütün daxili əməliyyatların birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarından kənarlaşdırılmasını tələb edir. 29.82 №-li İSMUBS-da göstəriləndiyi kimi, daxili hedcinq əməliyyatları iqtisadi qurumun birləşdirilmiş maliyyə hesabatlarında hedcinq uçotu üçün müəyyən olunmur. Bu səbəbdən əgər təşkilat birləşdirilmiş maliyyə hesabatlarında hedcinq uçotuna nail olmaq istəyirsə, o, şərtlərə cavab verən xarici hedcinq aləti və şərtlərə cavab verən hedcinq edilmiş maddə arasında hedcinq münasibətini təyin etməlidir.

Nəticələrin əsası hissəsində NƏ4 bəndinə aşağıdakı kimi şərh verilmişdir:

2015-ci ilin yanvarında İSMUBSŞ 35 №-li İSMUBS-da investisiya təşkilatı anlayışını daxil etmişdir və bu Standartda müəyyən edildiyi kimi investisiya təşkilatlarının investisiya ilə əlaqəli xidmətlər və ya fəaliyyətlər təmin edən təşkilatlardan başqa nəzarət edilən təşkilatlarda öz investisiyalarını artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçmələrini tələb etmişdir.

Maliyyə Alətləri: Məlumatın açıqlanması üzrə 30 №-li İSMUBS

3(a) bəndinə düzəliş edilmiş və 52A bəndi aşağıdakı kimi əlavə edilmişdir:

3. Bu Standart, aşağıdakılar istisna olmaqla, bütün təşkilatlar tərəfindən maliyyə alətlərinin bütün növlərinə tətbiq olunmalıdır:

(a) Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 34 №-li İSMUBS, Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları üzrə 6 35 №-li İSMUBS, və ya Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və Birgə Müəssisələrə investisiyalar üzrə 7 36 №-li İSMUBS və ya Birgə müəssisələrdə iştirak payları üzrə 8 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq uçota alınan nəzarət edilən təşkilatlar, asılı təsərrüfat cəmiyyətləri və birgə müəssisələrdəki iştirak payları. Bununla belə, bəzi hallarda, 34 №-li İSMUBS, 6 35 №-li İSMUBS, və ya 7 37 №-li İSMUBS və ya 8 №-li İSMUBS təşkilatın nəzarət edilən təşkilat, asılı təsərrüfat cəmiyyəti və ya birgə müəssisələrdəki iştirak paylarını 29 №-li İSMUBS-dan istifadə etməklə uçota almasını tələb edir və buna icazə verir; belə hallarda ...

52A. 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında buraxılmış “Birgə razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS 3(a) bəndinə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişi tətbiq etməlidir.

Qeyri-maddi aktivlər üzrə 31 №-li İSMUBS

6(d) bəndinə düzəliş edilmiş və aşağıdakı mətnə 132A əlavə edilmişdir:

6. Əgər qeyri-maddi aktivlərin xüsusi növü üzrə uçot qaydaları digər İSMUBS-da müəyyən olunarsa, bu halda təşkilat bu Standart əvəzinə həmin İSMUBS-u tətbiq edir. Məsələn, hazırkı Standart aşağıdakılara tətbiq edilmir:

(a) ...

(d) 28 №-li İSMUBS-da müəyyən edilmiş maliyyə aktivləri. Bəzi maliyyə aktivlərinin tanınması və ölçülməsi Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 34 №-li İSMUBS, Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları üzrə 6 35 №-li İSMUBS; və Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və Birgə Müəssisələrə investisiyalar üzrə 7 36 №-li İSMUBS və Birgə müəssisələrdə iştirak payları üzrə 8 №-li İSMUBS-la müəyyən olunur; və ...

132A. 35 №-li İSMUBS və 2015-ci ilin yanvarında verilmiş “Birgə razılaşmalar” adlı 37 №-li İSMUBS 6(d) bəndinə düzəliş etmişdir. Təşkilat 35 №-li İSMUBS və 37 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən bu düzəlişi tətbiq etməlidir.

“Konsessiya xidmətlərinin razılaşdırılması: Konsedant” adlı 32 №-li İSMUBS

NƏ33(d) və NƏ34(d) bəndlərinə aşağıdakı kimi düzəliş edilmişdir:

NƏ33. ED 34-ün bəzi cavabdehləri xalis aktivlər/kapitalı bütün öhdəlikləri çıxdıqdan sonra təşkilatın aktivlərində qalıq iştirak payı kimi müəyyən edən 1 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq, kreditlərə xalis aktivlər/kapital kimi baxılması lazım gəldiyini bildirmişdir. Bu komponentlərə aşağıdakılar daxildir:

(a) ...

(d) Azlıqların nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payları.

NƏ34. İSMUBSŞ kreditin aşağıda göstərilən səbəblərdən NƏ33 bəndində müəyyən edilmiş xalis aktiv/kapitalın komponentlərindən biri olmadığından kreditin subsidiya verənin xalis aktivlər/kapitalında birbaşa artım demək olmadığı qənaətinə gəlmişdir:

(a) ...

(d) Azlığın nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payı “nəzarət edilən təşkilatın artım və ya defisit və xalis aktivlər/kapitalının xalis aktivlər/kapitalda iştirak paylarına aid olan, birbaşa və ya dolayı yolla nəzarət edilən təşkilat vasitəsilə nəzarət edən təşkilata məxsus olmayan bir hissəsi” kimi müəyyən edilmişdir. Azlıqların nəzarətmə hüququ olmayan iştirak payı yarana bilər....

Nəticələrin əsası

Nəticələrin əsası 35 №-li İSMUBS-u müşayiət edir, lakin onun tərkib hissəsi deyil.

Məqsəd

NƏ1. Bu yekun qənaətlər üçün əsas 35 №-li İSMUBS-un yekun qənaətlərinə gəlinməsində İSMUBS-un mülahizələrini ümumiləşdirir. Bu Standart BMUSŞ tərəfindən buraxılmış Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 10 №-li MHBS-ə (2011-ci ildə buraxılmış və 2014-cü ilin 31 dekabr tarixinədək edilmiş düzəlişləri əhatə edən) əsaslandığından, nəticələrin əsası yalnız 35 №-li İSMUBS-un 10 №-li MHBS-in tələblərindən kənara çıxdığı və ya İSMUBS-un belə kənaraçıxmaları nəzərdən keçirdiyi sahələri təsvir edir.

İcmal

NƏ2. 2012-ci ildə İSMUBSSŞ nəzarət edilən təşkilatlarda, asılı təsərrüfat müəssisələrində və birgə müəssisələrdə iştirak payları üçün mühasibat uçotunu tənzimləyən İSMUBS-ları yeniləmək məqsədi daşıyan layihə üzərində işə başlamışdır. 2013-cü ilin oktyabrında İSMUBSSŞ kollektiv surətdə Digər Təşkilatlardakı İştirak Payları adlandırılan 48-52-ci İlkin Layihələri (İL) buraxmışdır. Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 49-cu İL Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və Fərdi Maliyyə Hesabatları üzrə 6 №-li İSMUBS-a edilmiş müvafiq ictimai sektor dəyişikliklərini nəzərə almaqla, Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 10 №-li MHBS-ə əsaslanmışdır. 2015-ci ilin yanvarında İSMUBSSŞ 35 №-li İSMUBS da daxil olmaqla beş yeni İSMUBS buraxmışdır. Bu yeni İSMUBS-lar 6 №-li İSMUBS-u, "Asılı Təsərrüfat Cəmiyyətlərinə İnvestisiyalar" adlı 7 №-li İSMUBS-u və "Birgə Müəssisələrdə İştirak Payları" adlı 8 №-li İSMUBS-u əvəz etmişdir.

Proses

NƏ3. Bu Standartı tərtib edərkən İSMUBSSŞ 6 №-li İSMUBS-un xüsusilə ictimai sektor məsələləri və ya digər sektorlara nəzərən ictimai sektorda daha üstün olan vəziyyətləri tənzimləmək üçün tərtib olunmuş aspektlərini nəzərə almışdır. İSMUBSSŞ bu Standartda diqqəti həmin məsələlərin tənzimlənməsinə yönəlmişdir. İSMUBSSŞ habelə, lazımsız uyğunsuzluqlardan yayınmaq üçün, 2014-cü il Hökumət Maliyyə Statistika Vəsaitinin (HMSV 2014) məqsədləri üçün təşkilata nəzarət edilib-edilmədiyinin qiymətləndirilməsi üzrə göstərişi də nəzərə almışdır. İctimai sektor mühitini nümayiş etdirən əlavə misalları tərtib edərkən, İSMUBSSŞ həm də milli səviyyədə standart müəyyən edən və ya hökumət sektorları üzərində nəzarət üzrə məsul təşkilatlar tərəfindən tərtib olunan göstərişi nəzərdən keçirmişdir.

Hökumətin Maliyyə Statistikasına Uyğunlaşma

NƏ4. Həm 49-cu İL-i tərtib edərkən, həm də bu Standartın yekunlaşdırılması zamanı İSMUBSSŞ HMSV 2014-də (və HMSV 2014-ün uyğunlaşdırıldığı 2008-ci il Milli Hesablar Sistemində (MHS 2008)) əks olunmuş əlaqədar göstəricilər və göstəriş ilə

Birləşdirmə (konsolidasiya) tələblərinin bütün nəzarət edilən təşkilatlara tətbiq edilməsi

- NƏ7. İSMUBSSŞ nəzarət edən təşkilatın bənd-bənd əsasda bütün nəzarət edilən təşkilatlarını birləşdirməli (konsolidə etməli) olduğu barədə həm 10 №-li MHBS-də, həm də 6 №-li İSMUBS-da əks olunmuş ümumi prinsipi qeyd etmişdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, son illər ərzində ictimai sektor təşkilatının digər təşkilatlar (xüsusilə hökumət və digər təşkilatlar arasında əlaqələr) ilə əlaqə qurmasının potensial əhatə dairəsi və mürəkkəbliyi artmışdır. Hökumət tərəfindən müdaxilələr bəziləri bu Standartda müəyyən olunmuş nəzarətə əsas verə biləcək, digər təşkilatlardakı geniş iştirak paylarına malik hökumətlərə (və digər ictimai sektor təşkilatları) töhfəverici amil olmuşdur. Hökumətin çoxsaylı nəzarət edilən təşkilatlara malik olduğu, nəzarət edilən təşkilatların əvvəllər yalnız özəl sektor fəaliyyətləri kimi nəzərdən keçirilən fəaliyyətlər həyata keçirdiyi və nəzarət edilən təşkilatlarda nəzarətin müvəqqəti olmasının nəzərdə tutulduğu hallarda, birləşdirmənin (konsolidasiyanın) nəticələri bəzilərinin, bunun xərcləri və faydaları baxımından, bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsinin (konsolidasiyasının) əsaslandırılmış olub-olmadığını sual altına almasına səbəb olmuşdur.
- NƏ8. İSMUBSSŞ istifadəçilərin ehtiyaclarını nəzərə almaqla, bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməli (konsolidə edilməli) olub-olmadığını geniş şəkildə müzakirə etmişdir. İSMUBSSŞ, istifadəçilərin məlumat ehtiyaclarının, (i) nəzarət edən və nəzarət edilən təşkilatların fərdi maliyyə hesabatları; (ii) fəaliyyətin nəticəsi barədə hesabatlar və (iii) statistika hesabatları kimi digər hesabat və məruzələr vasitəsilə ödənilə biləcəyini qeyd etməklə yanaşı, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları vasitəsilə verilən məlumatlar üzərində diqqətini cəmləmişdir. İSMUBSSŞ müzakirələrindən bəzilərinin nəzarət edən təşkilat olan hər-hansı ictimai sektor təşkilatı üçün müvafiq olduğuna baxmayaraq, nəzərdən keçirilən bir çox məsələlər ümumdövlət səviyyəsi üçün müvafiq olmuşdur. İSMUBSSŞ nəzarət edən təşkilatların aşağıdakı növlərinə münasibətdə birləşdirmənin (konsolidasiyanın) faydalılığı barədə baxışları nəzərdən keçirmişdir (bu geniş kateqoriyaların universal surətdə tətbiq edilən olmayacağını qeyd etməklə):
- (a) İdarələr və nazirliklər;
 - (b) Dövlət TƏntlikləri;
 - (c) Dövlət Təsərrüfat Müəssisələri (DTM);
 - (d) Maliyyə təsisatları (dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən müəssisələr istisna olmaqla); və
 - (e) Digər alətlər (milli investisiyalar, nəzərdə tutulmayan investisiyalar və investisiya təşkilatları daxil olmaqla). “Nəzərdə tutulmayan investisiyalar” termini özəl sektor təşkilatının iflasının qarşısının alınması kimi məqsəddə nail olunması zamanı əldə edilmiş iştirak paylarını ifadə etmək üçün istifadə edilmişdir.
- NƏ9. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, nəzarət edilən idarə, nazirlik və dövlət TƏntliklərinin birləşdirilməsinin (konsolidasiyasının) müvafiq olması barədə ümumi razılığın olmasına baxmayaraq, bəzi üzvlər birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə məlumatının hazırlanması məsrəflərinin nəzarət edilən təşkilatların digər

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

kateqoriyaları üçün özünü doğrultduğu barədə daha az əmin olmuşlar.

NƏ10. İSMUBSSŞ aşağıdakılar da daxil olmaqla, dövlətin nəzarət edən təşkilatlarının birləşdirilməsini (konsolidasiyasını) tələb etmək lehinə olan arqumentləri qeyd etmişdir:

- (a) Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları hökumətin fəaliyyətləri və cari maliyyə durumu barədə geniş görüntünü təmin edir. Geniş görüntü isə istifadəçilərin müəyyən sektorlarla bağlı olan riskləri nəzərdən qaçırmamasını təmin edir. O, bütövlükdə hökumətin fəaliyyətinin nəticəsini göstərir.
- (b) Birləşdirilməli (konsolidə edilməli) olmayan təşkilat kateqoriyalarının müəyyənləşdirilməsi çətin ola bilər. Belə cəhdlər qaydalara əsaslanan standartlara yol açmağa bilər. Məsələn, yurisdiksiyalar üzrə və zaman keçdikcə, davamlı əsasda maliyyə çətinliklərindən xilas edilmiş təşkilatların ayrı-ayrılıqda müəyyənləşdirilməsində çətinliklər meydana çıxmağa bilər. Oxşar məsələlər DTM-lər üçün fərdi təkliflərlə bağlı meydana çıxmağa bilər. DTM-in İSMUBS-lar çərçivəsində müəyyənləşdirilmiş termin olmasına baxmayaraq, İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, bu anlayışın müxtəlif yurisdiksiyalarda tətbiqində fərqlər mövcuddur. Müxtəlif mühasibat uçotu tələblərinin müvafiq olduğu təşkilatlar qrupunun aydın şəkildə müəyyənləşdirilməsi məsələsinə əlavə olaraq, İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, müxtəlif növ təşkilatlar tərəfindən yurisdiksiyalar çərçivəsində və arasında həyata keçirilən oxşar fəaliyyətlər ola bilər. Beləliklə, müxtəlif mühasibat uçotu yanaşması üçün təkliflərin yurisdiksiya çərçivəsində təşkilatlar qrupu üçün ardıcıl yanaşmaya yol açmağa biləcəyinə baxmayaraq, bu, oxşar fəaliyyətlər üçün bənzər mühasibat uçotu ilə nəticələnməyə bilər.
- (c) Bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidasiyası) oxşar maddələr üzrə oxşar surətdə uçota alınmasının nümunəsidir. Birləşdirməyə (konsolidasiyaya) istisnalar maliyyə hesabatlarının uyğunluğunu azaldır. Potensial olaraq, ayrıca yanaşma və ya açıqlama tələb edən kimi nəzərdən keçirilə biləcək bir sıra təşkilatların ola biləcəyi baxımından, bu, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının uyğunluğuna mənfi təsir göstərə bilər.
- (d) Ümumdövlət səviyyəli maliyyə hesabatları fərdi maliyyə hesabatlarından fərqli perspektivə malikdir. Fərdi maliyyə hesabatları hökumətin əsas fəaliyyətləri barədə məlumat verir.

NƏ11. İSMUBSSŞ habelə aşağıdakılar da daxil olmaqla, müəyyən nəzarət edilən dövlət təşkilatlarının birləşdirilməsi (konsolidasiyası) əleyhinə səsləndirilmiş arqumentləri qeyd etmişdir:

- (a) Əsas hökumət fəaliyyətlərindən fərqli fəaliyyətlərə malik təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidasiyası) hökumətin özünün nəticələrinin və durumunun təqdim olunmasına maneə törəməyə bilər. Bu arqument istehsal fəaliyyətləri, geniş maliyyə təsisatları, müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatlar və sosial məqsədlərdən fərqli olaraq, maliyyə məqsədli təşkilatlar da daxil olmaqla müxtəlif nəzarət edilən təşkilatlara münasibətdə səsləndirilmişdir.
- (b) Bəziləri hesab edir ki, nəzarət edilən təşkilatların müəyyən kateqoriyaları

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

üçün iştirak payı metodu, yüksək məsrəflər doğurmadan və hökumətin özü barədə məlumatın qarşısını almadan, əldə etmədən sonrakı maliyyə fəaliyyətinin nəticəsi barədə lazımi məlumatı təmin edir.

- (c) Bəziləri hesab edir ki, əsas hökumət fəaliyyəti təşkil etmədiyindən və uzunmüddətli investisiyalar kimi nəzərdə tutulmadığından, maliyyə çətinliyindən xilas edilmiş təşkilatları birləşdirmək (konsolidə etmək) məqsədəuyğun deyil.
- (d) Hökumətlərin çoxsaylı nəzarət edilən təşkilatlara malik olduğu zaman, birləşdirmə (konsolidasiya) prosesinin məsrəfləri yüksəkdir və bu təşkilatların bənd-bənd əsasda birləşdirilməsinin (konsolidasiyasının) faydalarını üstələyən kimi qəbul edilə bilər.

NƏ12. Bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsini (konsolidasiya edilməsini) tələb etmək lehinə və əleyhinə olan bu arqumentlər üzərində düşünərkən İSMUBSS aşağıdakılara diqqət yetirmişdir:

- (a) İctimai Sektor Təşkilatları tərəfindən Ümumi Təyinatlı Maliyyə Hesabatları üçün Konsepsiya Çərçivəsində (Konsepsiya Çərçivəsi) qeyd edildiyi kimi, maliyyə hesabatlarının məqsədləri;
- (b) istifadəçi ehtiyacları və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə məlumatının faydalılığı (xüsusilə, birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) məlumatın nəzarət edilən təşkilatların xüsusi növlərinə nəzərən faydalılığı) barədə sübutun az olması;
- (c) ümumdövlət səviyyəli birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlandığı şərait;
- (d) təklif edilən Standartda nəzarət anlayışı və birləşdirmə (konsolidasiya) tələbləri arasında qarşılıqlı əlaqə; və
- (e) beynəlxalq maliyyə uçotu standartı müəyyən edən təşkilat kimi İSMUBSS-un rolu.

NƏ13. Maliyyə hesabatının məqsədləri ilə bağlı, İSMUBSS qeyd etmişdir ki, Konsepsiya Çərçivəsinin 2-ci Fəslə maliyyə hesabatının məqsədləri kimi, maliyyə uçotu məqsədləri və sərəncamvermə məqsədləri üçün faydalı olan məlumatı təmin etməyi müəyyən edir. İctimai sektorda büdcənin vacibliyi (və büdcə ilə uyğunluğun nümayiş etdirilməsinin vacibliyi) baxımından, İSMUBSS birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının yalnız dövlətin büdcə təşkilatını əhatə edən təşkilatları birləşdirməli (konsolidə etməli) olması barədə arqumenti nəzərdən keçirmişdir. Bununla belə, İSMUBSS razılaşmışdır ki, büdcə təşkilatı yanaşması aşağıdakı səbəblərdən ümumi təyinatlı maliyyə hesabatı üçün müvafiq olmazdı:

- (a) Hansı təşkilatların dövlət büdcəsinə daxil edilməsi barədə qərarlar təşkilatın muxtariyyət səviyyəsi və onun bazar malları təchiz etməsi və kommersiya daxilolmaları əldə etmə dərəcəsi barədə amillərə əsaslanma bilər.
- (b) Hansı təşkilatların dövlət büdcəsinə daxil edilməsi barədə qərarlar tez-tez

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

təşkilatın fəaliyyətinin özünü maliyyələşdirən olmasının nəzərdə tutulub-tutulmadığı ilə bağlı olur. Özünü maliyyələşdirən təşkilatların dövlət büdcəsindən istisna olunması əsaslı surətdə gəlir və xərclərin büdcə sektoru məlumatının dövlət tərəfindən nəzarət edilən bütün sövdələşmələrin məzmununun əks etdirmədiyi fəaliyyət və vasitələr üçün qarşılıqlı əvəzləşdirilməsinə imkan verir.

- (c) Yurisdiksiya üçün büdcə həddləri yurisdiksiya çərçivəsində müəyyən olunur. Maliyyə hesabatı büdcə sektorlarına əsaslanarsa, beynəlxalq kontekstdə dövlətlər tərəfindən standartlaşdırılmış və oxşar maliyyə hesabatları olmazdı.

NƏ14. 6 №-li İSMUBS (a) nəzarət edilən təşkilatın müstəsna olaraq əldə etmə tarixindən etibarən 12 ay müddətində ləğv edilməsi məqsədilə saxlanması səbəbindən nəzarətin müvəqqəti olmasının nəzərdə tutulduğu və (b) rəhbərliyin fəal surətdə alıcı axtardığı ilə bağlı sübutun olduğu hallara aid nəzarət edilən təşkilatlardan başqa, bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsini (konsolidə edilməsini) tələb edirdi. Belə müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatların maliyyə alətləri kimi uçota alınması tələb olunurdu. İSMUBSS müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatlarla bağlı həmin yanaşmanın təklif edilən bu Standartda da tələb olunmalı olub-olmamasını nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSS 6 №-li İSMUBS-un tələbləri ilə bağlı bir sıra narahatlıqları qeyd etmişdir. Bura aşağıdakılar daxildir:

- (a) Müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatların müəyyənləşdirilməsinin çətinliyi;
- (b) bir neçə ildən artıq müddət ərzində saxlanılan (ilkin olaraq müvəqqəti nəzarət edilən hesab olunan bəzi təşkilatlarla bağlı baş verə bilər) nəzarət edilən təşkilatlar üçün müxtəlif mühasibat uçotu yanaşmasının əsaslandırılmasının çətinliyi;
- (c) Cari formasında investisiyanı kənarlaşdırmağın çətinliyi. İctimai sektor təşkilatının müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatdakı investisiyasını kənarlaşdırmaq üçün müəyyən risklər üçün məsuliyyət daşmasına ehtiyac duyula bilər. Belə təşkilatların maliyyə alətləri kimi uçota alınması investisiya ilə bağlı olan risklərin yalnız qismən təmsilçiliyini təmin edir;
- (d) Əgər ictimai sektor təşkilatı “müvəqqəti” nəzarət edilən təşkilatdan risklərə məruz qalırsa, bu risklər barədə digər nəzarət edilən təşkilatlardan riskə məruzqalmalarla ardıcıl surətdə hesabat verilməlidir; və
- (e) Hesabat verən təşkilat tərəfindən əlavə izahatların verilməsi müvəqqəti nəzarət edilən geniş təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidə edilməsi) zamanı meydana çıxan məsələlərdən bəzilərinə əhatə edə bilər.

NƏ15. Bununla əlaqədar, İSMUBSS müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatlar üçün müxtəlif mühasibat uçotu yanaşması tələb etməməyi qərara almışdır. 49-cu İL-in respondentləri İSMUBSS ilə oxşar səbəblərdən bu təkliflə ümumilikdə razılaşmışlar. Respondentlərin şərhlərini müzakirə edərkən İSMUBSS qəbul etmişdir ki, müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatların, xüsusilə də dövlət tərəfindən vətəndaşların maraqlarını müdafiə etmək üçün əldə edilmişlərin birləşdirilməsində (konsolidə edilməsində) azad etmə olmalıdır. Bununla belə, İSMUBSS müxtəlif yurisdiksiyaların belə vəziyyətlərdə uçota alma üzrə təcrübəsini və belə təşkilatların

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

birleşdirilməsinin (konsolidə edilməsinin) bəzi yurisdiksiyalarda baş verdiyini də qeyd etmişdir. İSMUBSSŞ habelə, bu azadətmanın ləğvi lehinə dəstəyin çəkisini nəzərdən keçirmişdir. Respondentlər qeyd etmişlər ki, belə investisiyalar son nəticədə əvvəlcədən nəzərdə tutulduğundan daha uzun müddətə saxlanıla bilər. Bəzi respondentlər İSMUBSSŞ-u ləğvetmə məqsədilə əldə edilmiş təşkilatlarla bağlı əlavə açıqlamalar tələb edilməsini nəzərdən keçirməyə çağırılmışlar. İSMUBSSŞ Digər Təşkilatlarda İştirak Payları üzrə 38 №-li İSMUBS üzrə digər təşkilatlarda satış üçün saxlanılan iştirak paylarının açıqlanmasını tələb etməyə razılaşmışdır.

- NƏ16. İstifadəçilərin ehtiyaclarının ödənilməsində birleşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının faydalılığı ilə bağlı tədqiqatın mövcudluğunu nəzərdən keçirərkən İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, mühasibat uçotu üçün hesablama metodunu tətbiq edən ölkələrin sayının artmasına baxmayaraq, bu nisbətən yeni təmayüldür və birleşdirmə (konsolidasiya) tez-tez mərhələli şəkildə həyata keçirilir ki, bu zaman vaxtın və resursların imkan verdiyi şəkildə, birinci olaraq əsas hökumət fəaliyyətləri, daha sonra isə digər kateqoriyalardan olan təşkilatlar birleşdirilir (konsolidə edilir). Bunun nəticəsində, hazırda azsaylı yurisdiksiyalar ümumdövlət səviyyəli maliyyə hesabatları təqdim edirlər və birleşdirilmiş ümumdövlət səviyyəli maliyyə hesabatlarının faydalılığı barədə təcrübi tədqiqat məhdud səciyyə daşmışdır. Bu günədək, tədqiqat birleşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını istifadə edənlər və nəzarət edilən təşkilatların müəyyən növlərinin birleşdirilməsinin (konsolidasiyasının) və ya onlar üçün alternativ yollarla uçot aparılmasının faydalılığına nəzərən, birleşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının ümumi faydaları üzərində cəmləşmişdir. Apardığı müzakirələrin tərkib hissəsi olaraq, İSMUBSSŞ nəzarət edilən təşkilatların müvəqqəti nəzarət edilən təşkilatlar kimi alt təşkilatlarının uçota alınması və onlar barədə məlumatın təqdim edilməsinin alternativ yollarını nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ fərqli qaydada uçota alınma biləcək və əlavə açıqlamalara məruz qala biləcək nəzarət edilən təşkilat kateqoriyalarının ardıcıl surətdə müəyyən olunmasındakı çətinlikləri qeyd etmişdir.
- NƏ17. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, BMUSŞ investisiya təşkilatları üçün tələblərini işləyib-hazırlayarkən diqqətini istifadəçi ehtiyaclarına yönəltmişdir. İSMUBSSŞ tərəfindən investisiya təşkilatları ilə bağlı nəzərdən keçirilən məsələlər bu Yekun Qənaətlər üçün Əsasın aşağıdakı hissəsində müzakirə edilir.
- NƏ18. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, bir çox hökumətlər ümumi hökumət sektorları və ictimai korporasiya sektorları (qeyri-maliyyə və maliyyə) arasında bölgü etməklə sektorlar üzrə yanaşmaya əsaslanan birleşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə məlumatını təqdim edən statistik hesabatlar hazırlamışlar. Bu məlumat, öz növbəsində HMSV 2014 və Avropa Hesablar Sistemine (AHS 2010) uyğun olan MHS 2008-də əks olunmuş statistik göstərişə uyğun surətdə tərtib olunur. İSMUBSSŞ belə statistik yanaşmanın ümumdövlət hesablarının İSMUBS yanaşması əsasında tərtib olunmasına (compilation) alternativ kimi nəzərdən keçirilə bilib-bilməyəcəyinə diqqət yetirmişdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, "Ümumi Dövlət Sektoru haqqında Maliyyə Məlumatının Açıqlanması" adlı 22 №-li İSMUBS birleşdirilmiş (konsolidə

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

edilmiş) maliyyə hesabatlarında belə statistik məlumatın təqdim edilməsi barədə göstərişi əks etdirir. Bununla belə, 22 №-li İSMUBS nə belə informasiyanın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında verilməsini tələb edir, nə də belə məlumatın bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsinə (konsolidasiyasına) alternativ olaraq təqdim edilməsinə icazə verir. İSMUBSSŞ-un statistik hesabatların vacib rol oynaması və ölkələr üzrə oxşar məlumatı təmin etdiyini qeyd etməsinə baxmayaraq, İSMUBSSŞ razılaşıdır ki, belə məlumat müxtəlif məqsədə xidmət edir və bütün hökumət fəaliyyətinin icmalının verilməsində birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları rolunu yerinə yetirmir. İSMUBSSŞ habelə qeyd etmişdir ki, milli hökumətlərdən fərqli idarəedicilər tərəfindən statistik sektor məlumatının verilməsi barədə göstərişin verilməsi çətin ola bilər. Bununla əlaqədar, İSMUBSSŞ razılaşıdır ki, 22 №-li İSMUBS-a hər hansı dəyişiklik onun 6 və 8 №-li İSMUBS-ların yenilənməsi üzrə layihəsinin tərkib hissəsi kimi nəzərdən keçirilməməlidir. İSMUBS-un bu Standartda statistik sektorlar üzrə məlumatın təqdim edilməsi barədə göstəriş verməməyi qərara almasına baxmayaraq, o, qeyd etmişdir ki, hökumətlər sektorlar üzrə bölünmüş birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim edə bilərlər.

- NƏ19. Bu xüsusda 49-cu İL investisiya təşkilatlarına münasibətdə birləşdirmə (konsolidasiya) istisnasından (istisnalarından) başqa (bu Yekun Qənaətlər üçün Əsasda ayrıca müzakirə olunan), bütün nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsini (konsolidasiyasını) təklif etmişdir. İSMUBS, istifadəçi ehtiyaclarını nəzərə almaqla birləşdirilməmə barədə hər-hansı təkliflərə haqq qazandırılması ilə, birləşdirilməməli olan təşkilatların hər-hansı kateqoriyalarının olub-olmaması ilə bağlı, onun tərkib hissələrinin rəyini əldə etməyə çalışmışdır. Bir sıra respondentlərin icra çətinliklərini (məsələn, çoxsaylı nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməsi (konsolidasiyası) ilə əlaqədar məsrəflər) önə çəkmələrinə baxmayaraq, respondentlər ümumən bu təklifə dəstək nümayiş etdirmişlər. Bəzi respondentlər həmçinin hüquqi və inzibati vasitələrlə təsis edilmiş hesabat verən təşkilatların mövcudluğunu şərh etmiş və qeyd etmişlər ki, onlar təklif edilən Standarta uyğun olaraq müəyyən edilmiş hesabat verən təşkilatdan fərqli ola bilər. İSMUBSSŞ bu Standartda hüquqi və inzibati vasitələrlə təsis edilmiş hesabat verən təşkilatların mövcudluğunu qəbul etməyə razılaşıdır.

İnvestisiya Təşkilatları

- NƏ20. BMUSŞ 2012 –ci ilin oktyabrında “İnvestisiya Təşkilatları”nı (10 №-li MHBS-ə, 12 №-li MHBS-ə və 27 №-li BMUS-da düzəlişlər) dərc etmişdir. Bu düzəlişlər nəticəsində, 10 №-li MHBS investisiya təşkilatı olan nəzarət edən təşkilatın onları birləşdirmək (konsolidə etmək) əvəzinə, öz investisiyalarının əksərini gəlir və zərərələr vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında uçota almasını tələb edir. İSMUBSSŞ 10 №-li BMUS-da ictimai sektorda oxşar təşkilatlar üçün tələblərin müvafiqliyini nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ əvvəlcə, belə tələblərin təsir göstərə biləcəyi təşkilatları nəzərdən keçirmişdir. İnvestisiya təşkilatı anlayışına uyğun gələn təşkilatlara bəzi suveren rifah fondları, bəzi pensiya fondları və ictimai-özəl tərəfdaşlıq layihələrində (İÖTL) nəzarət iştirak paylarına malik bəzi fondlar və ya özəl

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

maliyyə təşəbbüsləri (ÖMT) daxildir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, yalnız investisiya təşkilatlarına tətbiq edilən tələblər nisbətən azsaylı ictimai sektor təşkilatlarına tətbiq oluna bilər (investisiya təşkilatı ola biləcək təşkilat növlərini və bu təşkilatlardan milli standartlar da daxil olmaqla bir sıra mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq hesabat verməyin tələb oluna biləcəyi faktını nəzərə alaraq).

- NƏ21. İSMUBSSŞ BMUSB-a respondentlər tərəfindən onun investisiya təşkilatı təklifləri ilə bağlı verilmiş şərtləri qeyd etmiş və ictimai sektorda tətbiq ediləcək oxşar arqumentləri nəzərdən keçirmişdir. Əslində, İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, BMUSSŞ tərəfindən xüsusi olaraq potensial investisiya təşkilatları kimi (məsələn, suveren rifah fondları) müəyyən olunmuş bəzi təşkilat növləri İSMUBS-ları tətbiq edən ictimai sektor təşkilatları ola bilər. İSMUBSSŞ BMUSSŞ-un investisiya təşkilatları üzrə müzakirələrində BMUSSŞ-un diqqətinin istifadəçi ehtiyacları üzərində cəmləşdiyini qeyd etmişdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, tərkibində fəaliyyət göstərdikləri yurisdiksiyanın hesabatvermə çərçivəsindən asılı olaraq, ictimai sektor investisiya təşkilatından İSMUBS-lara, BMUS-lara və ya milli standartlara uyğun şəkildə uçot aparmaq tələb oluna bilər. İSMUBSSŞ razılaşıb ki, investisiya təşkilatının öz investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında uçota alması barədə 10 №-li MHBS-dəki tələb ictimai sektorda müvafiq görünür. İSMUBSSŞ habelə qeyd etmişdir ki, İSMUBS-lar və MHBS-lərdəki ardıcıl tələblər investisiya təşkilatının tətbiq etməsi tələb olunan mühasibat uçotu standartlarının müəyyənləşdirilməsi zamanı uçot arbitrajı imkanını məhdudlaşdırardı.
- NƏ22. İSMUBSSŞ 10 №-li MHBS-dəki investisiya təşkilatı anlayışının ictimai sektorda müvafiq olub-olmadığını nəzərdən keçirmişdir. Investisiya təşkilatının tez-tez onun məqsədini müəyyən edən xarici mandata malik olacağını (öz məqsədini investorlara bəyan edən təşkilatdan fərqli olaraq) qeyd etməsinə baxmayaraq, İSMUBSSŞ bu anlayışın geniş surətdə müvafiq olması ilə razılaşıb və anlayışa aidiyyəti düzəliş etmişdir. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, əlavə məqsədlərə malik olması səbəbindən təşkilatın investisiya təşkilatı olmayacağı əlavə ictimai sektor ssenari nümunələrinin verilməsi faydalı olardı.
- NƏ23. İSMUBSSŞ investisiya təşkilatına xas tipik cəhətlərin ictimai sektorda tətbiq üçün müvafiq olub-olmadığını nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS bütün tipik cəhətlərə cavab vermədən belə, təşkilatın investisiya təşkilatı ola biləcəyi imkanını mümkün sayır. Bu hallarda təşkilatın investisiya təşkilatının bütün tipik cəhətlərinə malik olmadığına baxmayaraq, nəyə görə investisiya təşkilatı olduğunu izah etmək tələb oluna bilər. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, 10 №-li MHBS-də müəyyən olunmuş tipik cəhətlərin ictimai sektor şəraitində tipik cəhətlər olması inandırıcı görünür. Məsələn, suveren rifah fondu üçün aşağıdakılar mümkündür:
- (a) Bir investora (Nazir və ya ictimai sektor təşkilatı olaraq) malik olmaq. Fond vətəndaşların adından və onların faydası üçün fondlar qoyduğunu iddia edə bilər. 10 №-li MHBS-in NƏ259-cu bəndi BMUSSŞ-un bunu investisiya təşkilatı anlayışının mühüm hissəsindənsə, tipik cəhət kimi müəyyən etməsinin səbəbini izah edərkən, dövlət mülkiyyətində olan investisiya fondlarına və tam

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

mülkiyyətdə olan pensiya fondları və ianələrinə aydın şəkildə istinad edir.

- (b) Əlaqədar tərəflər olan investora malik olmaq. Bununla belə, əlaqədar tərəf investora malik fond əlaqədar olmayan çoxsaylı benefisiar investora adından hərəkət edə bilər.
- (c) Kapital və ya oxşar iştirak paylarından fərqli olan formada səhmdar iştirak paylarına malik olmaq. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, suveren rifah fondundakı səhmdar iştirak payı forması dəyişə bilər, eləcə də 10 №-li MHBS-in NƏ259-cu bəndi BMUSSŞ-un bunu investisiya təşkilatı anlayışının mühüm hissəsindənsə, tipik cəhət kimi müəyyən etməsinin səbəbini izah edərkən, pensiya fondlarına və suveren rifah fondlarına xüsusi olaraq istinad edir. 10 №-li MHBS-in NƏ264-cü bəndi bəyan edir ki, "məsələn, tək birbaşa investora malik pensiya fondu və ya suveren rifah fondu investisiya fondunun xalis aktivlərinə hüququ olan, lakin sahibkarlıq vahidlərinə malik olmayan benefisiarlara malik ola bilər.

NƏ24. Özəl və ictimai sektor arasındakı fərqlər səbəbindən, İSMUBSSŞ tipik cəhətləri investisiya təşkilatı anlayışından kənar müəyyən etməməyi qərara almışdır. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS-də investisiya təşkilatları tipik cəhətlərinin müzakirəsinin əksər hissəsi təşkilatın investisiya təşkilatı anlayışına uyğun gəlməsini nümayiş etdirə biləcəyi yolları təsvir etmişdir. Bununla əlaqədar, İSMUBSSŞ bu göstərişi saxlamaq, lakin onu investisiya təşkilatı anlayışının digər göstərişi ilə birgə təsnif etməyi qərara almışdır. İSMUBSSŞ 10 №-li MHBS-dəki "təşkilata fondlar verən fərdlər və təşkilatların təşkilatın əlaqədar tərəfləri olmaması" barədə cəhətin ictimai sektor şəraitini əks etdirmədiyini ilə razılaşmış və bu səciyyə üzrə göstərişin üzərindən keçməyə razılıq vermişdir.

NƏ25. İSMUBSSŞ-un tipik cəhətləri investisiya təşkilatı anlayışından kənar müəyyən etməmək barədə qərar verdiyinə baxmayaraq, İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, özlərini investisiya təşkilatları kimi təsnif edən ictimai sektor təşkilatlarının əksəriyyətindən edilmiş mühakimə və ehtimallar barədə məlumatı açıqlamaq tələb olunmalıdır. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, bu mühakimə və ehtimalların açıqlanması şəffaflyq üçün vacib olardı və investisiya təşkilatı mühasibat uçotu tələblərinin müvafiq qaydada istifadəsini təşviq edərdi.

NƏ26. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, aydın maliyyə məqsədlərinə malik olmağa meylli olan özəl sektor təşkilatları ilə müqayisədə ictimai sektor təşkilatları daha geniş məqsədlərə malik ola bilər və bu məqsədlər zaman keçdikcə dəyişə bilər. İctimai sektor təşkilatının məqsədləri həm də dövlət siyasətindəki dəyişiklik nəticəsində dəyişə bilər və dəyişikliklər əvvəllər investisiya təşkilatı anlayışına uyğun gələn təşkilatın artıq buna uyğun gəlməməsinə gətirib çıxara bilər. Məqsədlərin dəyişməsinin mümkünlüyünü nəzərə alaraq, İSMUBSSŞ təşkilatın öz statusunu müntəzəm əsasda yenidən qiymətləndirməsi ehtiyacını vurğulamağa razılaşmışdır.

NƏ27. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS-dəki investisiya təşkilatı tələbləri investisiya təşkilatının özünün maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur – onlar hər

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

hansı investisiya təşkilatının nəzarət edən təşkilatına tətbiq edilə bilməz. 10 Nə-li MHBS özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatın bütün nəzarət edilən təşkilatların bənd-bənd əsasda birləşdirildiyi (konsolidə edildiyi) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları təqdim etməsini tələb edir. İSMUBSSŞ ictimai sektor şəraitinin onu BMUSSŞ tərəfindən bu məsələ ilə bağlı nəzərdən keçirilmiş arqumentlərə az-çox önəm verməyə istiqamətləndirib-istiqamətləndirməyəcəyini və investisiya təşkilatının nəzarət edən təşkilatı tərəfindən fərqli mühasibat uçotu yanaşmasını dəstəkləyəcək hər-hansı ictimai sektor cəhətlərinin olub-olmadığını nəzərdən keçirmişdir.

NƏ28. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, BMUSSŞ qeyri-investisiya səciyyəli nəzarət edən təşkilatdan onun nəzarət edilən investisiya təşkilatları tərəfindən istifadə edilən ədalətli dəyər yanaşmasını saxlamağın tələb olunacağı təqdirdə, o, nəzarət edilən təşkilatları birbaşa və ya nəzarət edilən investisiya təşkilatı vasitəsilə dolayısı yolla saxlamaqla müxtəlif mühasibat uçotu nəticələri əldə edə biləcəyi ilə bağlı narahatlıqlara malik olmuşdur. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, bu məsələ ictimai sektor şəraitində daha az narahatlıq doğurur. Xüsusilə İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, səhmlər vasitəsilə sahibkarlıq iştirak payları və ya digər maliyyə kapital alətləri ictimai sektorda daha az yayılmışdır. Nəticədə, ictimai sektorda iqtisadi qurum çərçivəsində təşkilatların son nəzarət edən təşkilatda səhmdar investisiyaya malik olması, eləcə də onların iqtisadi qurum çərçivəsində digər təşkilatlarda səhmdar investisiyalara malik olması az inandırıcıdır.

NƏ29. İSMUBSSŞ istifadəçilərin nəzarət edilən investisiya təşkilatı haqqında məlumatlardan hansını ən faydalı hesab edəcəklərini nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, istifadəçilər nəzarət edilən investisiya təşkilatının maliyyə hesabatlarına tətbiq olunan investisiyalar üzrə mühasibat uçotunun onun nəzarət edən təşkilatının maliyyə hesabatlarına genişləndirilməsini ən faydalı məqam hesab edərdilər. Bununla əlaqədar İSMUBSSŞ təklif etmişdir ki, nəzarət edilən investisiya təşkilatına malik nəzarət edən təşkilatdan, (i) nəzarət edilən təşkilatın investisiyalarını 29 Nə-li İSMUBS-a uyğun olaraq artım və ya defisit vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında ölçdüüyü və (ii) nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərini, gəlir və xərclərini bu Standartın tələb etdiyi adi birləşdirmə (konsolidasiya) uçot siyasətlərinə uyğun olaraq birləşdirdiyi (konsolidə etdiyi) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi tələb olunmalıdır. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, onun təklifləri nəzarət edən təşkilatın investisiya təşkilatının özünü ədalətli dəyər əsasında idarə etmədiyi faktını əks etdirir. Daha doğrusu, o investisiya təşkilatının investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında idarə edir. Bu yanaşma habelə, investisiya təşkilatı tərəfindən onun digər təşkilatlardakı investisiyalarının mühasibat uçotu ilə uyğundur.

NƏ30. 35 Nə-li İSMUBS-un tərtib edildiyi zaman, BMUSSŞ investisiya təşkilatı tələblərinin tətbiqi aspektlərinin aydınlaşdırılmasını təklif etmişdir. BMUSSŞ "İnvestisiya təşkilatları: Birləşdirmə (konsolidasiya) İstisnasının Tətbiqi"ni (10 Nə-li MHBS, 12 Nə-li MHBS və 28 Nə-li BMUS-a düzəlişlər) 2014-cü ilin dekabrında buraxmışdır. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, bu aydınlaşdırmalar BMUSSŞ-un investisiya təşkilatı

tələblərini tez qəbul edənlər tərəfindən müəyyən olunmuş tətbiq məsələlərinin həllində faydalıdır və bu Standarta müvafiq olan düzəliş aspektlərini daxil etmişdir.

Nəzarət (18–37-ci bəndlər)

NƏ31. İSMUBSSŞ razılaşıbmışdır ki, 10 №-li MHBS-də nəzarət üçün əks olunmuş üç tələb ictimai sektor üçün ümumən müvafiqdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS-in səlahiyyətə malik olmaq, daxilolmalar, səlahiyyət və daxilolmalar arasındakı əlaqə barədə tələbləri, 6 №-li İSMUBS-un həm səlahiyyət, həm də faydaların mövcudluğunu tələb etməsinə baxmayaraq, İSMUBSSŞ tərəfindən 6 №-li İSMUBS-da əks olunmuş yanaşmaya oxşardır. 6 №-li İSMUBS-da istifadə edilən terminologiyaya uyğun olaraq İSMUBSSŞ qərara almışdır ki, ictimai sektor şəraitində “faydalar” “daxilolmalar” terminindən daha müvafiqdir (aşağıdakı “Terminologiya” yarımbaşlığı altında müzakirə edildiyi kimi). Bununla belə, “daxilolmalar” termininin investisiya təşkilatları kontekstində istifadəsi davam etdirilmişdir.

NƏ32. İSMUBSSŞ Dövlət Maliyyə Statistikası tərəfindən təşkilat üzərində nəzarətə münasibətdə tutulmuş yanaşmadan qeyd götürmüşdür. MHS 2008-in 4.80-ci bəndi korporasiyaların nəzarətinin səkkiz göstəricisini və qeyri-maliyyə təsisatlarının nəzarətinin beş göstəricisini nəzərdə tutur və izah edir ki, “nəzarəti təsis etmək üçün 1 göstəricinin kifayət edə biləcəyinə baxmayaraq, digər hallarda nəzarəti bir sıra göstəricilər birlikdə göstərə bilər”. Ümumilikdə, statistik göstəricilərin istiqaməti bu Standartdakı yanaşma ilə eyni xətt üzrədir və bununla əlaqədar, müvafiq təhlillərin praktiki nəticələrinin geniş surətdə üst-üstə düşməsi ehtimal olunur. DMS-dəki bəzi göstəricilərdən aşağıdakı bəndlərdə bəhs edilir.

Nəzarət (23–29-cu bəndlər)

NƏ33. İSMUBSSŞ aşağıdakı məqsədlərlə 10 №-li MHBS-ə dəyişiklik etməyi qərara almışdır:

- (a) İctimai sektorda baş verə biləcək əhəmiyyətli fəaliyyətlərin sırasını qeyd etmək və maliyyə və əməliyyat siyasətlərinə nəzarətin əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzərində səlahiyyəti nümayiş etdirə biləcəyini vurğulamaq;
- (b) Tənzimləyici nəzarət və iqtisadi asılılığın bu Standartların məqsədləri üçün səlahiyyətə əsas vermədiyini aydınlaşdırmaq; və
- (c) qızıl paylar, digər təşkilatın şurasının əksər üzvlərini təyin etmək hüququ və qanunvericilik və səlahiyyətverici sənədlər vasitəsilə əldə edilmiş səlahiyyət də daxil olmaqla, ictimai sektorda nəzarətə əsas verə biləcək spesifik səlahiyyətləri müzakirə etmək.

Tənzimləyici nəzarət

NƏ34. İSMUBSSŞ razılaşıbmışdır ki, 6 №-li İSMUBS-da əks olunmuş tənzimləyici nəzarət üzrə əvvəlki göstəriş bu Standarta daxil edilə bilər. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS cəmi bir neçəsi qanunvericilik və əsasnamələr

yaratmaq və icra etdirmək səlahiyyətlərinə malik olan kommertiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilmək üçün tətib olunmuşdur. Əksinə olaraq, idarəçiliyin təbiəti tənzimləyici səlahiyyətin ictimai sektorda tez-tez müşahidə olunduğu anlamına gəlir.

NƏ35. Tənzimləyici nəzarət üzrə göstərişin bu Standarta necə daxil edilməsi məsələsini nəzərdən keçirərkən İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, (i) 10 №-li MHBS-də səlahiyyətin müzakirəsi investisiya obyektinin "əhəmiyyətli fəaliyyətlərinə" təsir göstərmək qabiliyyəti üzərində cəmləşmişdir və (ii) səlahiyyət nəzarətin mövcud olması üçün tələb olunan üç elementdən yalnız biridir. İSMUBSSŞ tənzimləyici nəzarət üzrə müzakirəni səlahiyyət və əhəmiyyətli fəaliyyətlərin müzakirəsi ilə birgə aparmağı qərara almışdır.

NƏ36. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, MHS 2008-də tənzimləmə və nəzarət üzrə müzakirə 6 №-li İSMUBS-da əks olunmuş əvvəlki müzakirəyə oxşardır. MHS 2008 aşağıdakıları bəyan edir:

Tənzimləmə və nəzarət. Bir sinif və sənaye qrupu çərçivəsində bütün təşkilatlara tətbiq olunan tənzimləmə ilə fərdi korporasiyanın nəzarəti arasındakı hüddud barədə mühakimə yürütmək çətin ola bilər. Dövlətin xüsusilə inhisarlar və özəlləşdirilmiş kommunal xidmətlər kimi sahələrdə tənzimləmə vasitəsilə cəlb edilməsi ilə bağlı xeyli misallar mövcuddur. Tənzimləyici cəlb edilmənin təşkilat öz ümumi korporativ siyasətinin nəzarətini güzəştə getmədən, qiymətin müəyyən olunması kimi vacib sahələrdə mövcud olması mümkündür. Yüksək dərəcədə tənzimlənən mühitdə fəaliyyət göstərməyə başlamaq və ya davam etmək barədə seçim təşkilatın nəzarət subyekti olmadığından xəbər verir. Tənzimləmənin təşkilatın öz biznesini necə aparmasını effektiv surətdə diktə edəcək dərəcədə sıx olduğu halda, bu, nəzarətin bir forması ola bilər. Əgər təşkilat ictimai sektor təşkilatından maliyyələşmə almaq, onunla qarşılıqlı kommertiya fəaliyyəti göstərmək və ya fərqli iş aparmaq üzrə birtərəfli fəaliyyət azadlığını saxlayırsa, təşkilat öz korporativ siyasətini müəyyən etmək üçün son səlahiyyətə malikdir və ona ictimai sektor təşkilatı tərəfindən nəzarət edilmir.

NƏ37. İSMUBSSŞ MHS 2008-in dominant müştəri tərəfindən nəzarəti müzakirə etdiyindən qeyd götürmüşdür. O aşağıdakıları bəyan edir.

"Ümumilikdə, korporasiyanın ictimai sektorun təsiri səbəbindən qeyri-ictimai sektor müştəriləri ilə iş aparmaq seçimini edə bilmədiyi barədə aşkar sübut olarsa, bu halda nəzarət ehtimal ediləndir. "

İqtisadi asılılıq

NƏ38. 10 №-li MHBS-in 40-cı bəndi bəyan edir ki, "...hər hansı digər hüquqların olmadığı halda, investisiya obyektinin investordan asılılığı (təchizatçının əsas müştərisi ilə əlaqələri kimi) investordan investisiya obyektini üzərində səlahiyyətə malik olmasına

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

gətirib çıxarmır". İSMUBSSŞ-un iqtisadi asılılığın özü-özlüyündə nəzarətə əsas vermədiyi ilə razılaşmasına baxmayaraq, İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, ictimai sektorda iqtisadi asılılıq digər hüquqlarla əlaqədə baş verə bilər. Bu digər hüquqlar nəzarətə əsas verib vermədiklərini müəyyən etmək üçün qiymətləndirilməlidir.

- NƏ39. İctimai sektorda iqtisadi asılılığın geniş yayılması səbəbindən, İSMUBSSŞ qərara almışdır ki, iqtisadi asılılığın meydana çıxması yollarını müzakirə etmək və iqtisadi asılılıq misallarını daxil etmək məqsəduyğundur.

Sahibkarlıq paylarına (Qızıl Paylar) bağlı olan Xüsusi Səsvermə Hüquqları

- NƏ40. İSMUBSSŞ razılaşmışdır ki, bu Standart sahibkarlıq iştirak paylarına (tez-tez "qızıl paylar" kimi istinad edilən) bağlı xüsusi səsvermə hüquqlarının nəzarətin qiymətləndirməsinə təsir göstərəcəyini qəbul etməlidir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, belə hüquqlar həmçinin HMSV 2014-də tanınır.

Substantiv hüquqlar

- NƏ41. Qanuni əsasa malik müstəqillik ictimai sektorda geniş yayılmışdır. İSMUBSSŞ qanuni əsasa malik müstəqilliyin investorun hüquqlar üzrə qiymətləndirmələrinə təsir göstərmə yollarını aydınlaşdırmağa razılıq vermişdir. Bu standart qeyd edir ki, investisiya obyektinin qanuni əsasa malik müstəqilliyinin mövcudluğu öz hüquqlarını həyata keçirən investor üçün maneə kimi nəzərdən keçirilə bilər (TG26-cı bənd). O habelə qeyd edir ki, müstəqil fəaliyyət göstərmək üçün qanuni əsasa malik səlahiyyətlərin mövcudluğu özü-özlüyündə təşkilata digər təşkilat tərəfindən nəzarət edilməsini istisna etmir (25-ci bənd).

Terminologiya

- NƏ42. İSMUBS-lardakı standart terminologiyani əks etdirmək üçün dəyişikliklər etməkdən əlavə, İSMUBSSŞ razılaşmışdır ki, 10 №-li MHBS-dəki terminologiyaya bir sıra digər dəyişikliklər də məqsəduyğundur. İSMUBS-da başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, bu terminologiya müzakirəsi 34-38 №-li İSMUBS-lara müvafiqdir.

İnvestor/İnvestisiya obyektı

- NƏ43. 10 №-li MHBS (i) nəzarətin mövcud olub-olmadığını qiymətləndirmək üçün bu Standartı tətbiq edən təşkilat olan potensial nəzarət edən təşkilatı və (ii) potensial nəzarət edilə təşkilatı ifadə etmək üçün "investor" və "investisiya obyektı" terminlərindən istifadə edir. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, səhmdar iştirak payını təmsil edən maliyyə alətinin mövcudluğunu ehtimal edən kimi nəzərdən keçirilə biləcəyindən, həmin terminlər bu Standartın əksər hissələrində qeyri-müvafiqdir. İctimai sektorda nəzarətin əksər qiymətləndirmələri belə maliyyə alətlərini ehtiva etmir.
- NƏ44. İSMUBSSŞ bu Standart kontekstində investorları və investisiya obyektlərini təsvir etmək üçün istifadə edilə biləcək digər terminləri nəzərdən keçirmişdir. Bir variant investora "potensial nəzarət edən təşkilat" və investisiya obyektinə isə "potensial nəzarət edilən təşkilat" kimi istinad edilməsindən ibarət olmuşdur. İSMUBSSŞ hesab

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

etmişdir ki, bu ifadələr mənə üzrə aydın olsalar da, onların bütün Standart boyu istifadəsi çətin olardı. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, İSMUBS-lar ümumən bu Standartı tətbiq edən təşkilata “təşkilat” kimi istinad edir. Bu Standart misalında, Standartı tətbiq edən təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini qiymətləndirən təşkilatdır (10 №-li MHBS-də investor kimi istinad edilən). Standartı tətbiq edən təşkilat digər təşkilata nəzarət edib-etmədiyini müəyyən etmək üçün bunu edir. Bununla əlaqədar, İSMUBSSŞ qərara gəlmişdir ki, kontekstdən asılı olaraq investor “təşkilat” və investisiya obyektinə isə “digər bir təşkilat”, “başqa təşkilat” və ya “nəzarət üçün qiymətləndirilə təşkilat” kimi istinad edəcəkdir.

- NƏ45. İSMUBSSŞ Standartın spesifik investisiyaya istinad etdiyi və terminin adı mənasına uyğun istifadə edildiyi halda, “investorlar” terminindən istifadə etməkdə davam etməyə razılaşmışdır. Bu, xüsusilə Standartın investisiya təşkilatlarından bəhs edən hissələrində müvafiq olmuşdur.
- NƏ46. İSMUBSSŞ habelə razılaşmışdır ki, “investor” və “investisiya obyektı” terminləri birgə müəssisələr və asılı təsərrüfat cəmiyyətlərindəki iştirak paylarına istinad edərkən müvafiqdir.

İcbari razılaşmalar

- NƏ47. İSMUBSSŞ 10 №-li MHBS-dəki “müqavilə üzrə razılaşmalar”a əksər istinadları “icbari razılaşmalar” termininə istinadlarla əvəzləməyə razılaşmışdır. Bu dəyişiklik qəbul edir ki, bəzi yurisdiksiyalarda İSMUBS-ları tətbiq edən təşkilatlar müqavilələr bağlamaq üçün səlahiyyətə malik olmaya, bununla belə, icbari razılaşmalar bağlamaq hüququna malik ola bilər. Bundan əlavə, İSMUBSSŞ razılaşmışdır ki, bu Standartın məqsədi üçün icbari razılaşmalar qanunverici və icraedici hakimiyyətdən irəli gələn hüquqları ehtiva etməlidir. Bu Standartda istifadə edilən icbari razılaşmalar anlayışı, müqavilələrə oxşar olan hüquqlarla əlaqədar və razılığa gəlmiş tərəflərə münasibətdə maliyyə alətləri standartlarında istifadə ediləndən niyyətli şəkildə daha genişdir.

Faydalar

- NƏ48. İSMUBSSŞ razılaşmışdır ki, “faydalar” termini ictimai sektorda, xüsusilə nəzarət edilən təşkilatda maliyyə investisiyasının olmadığı halda nəzarət əlaqəsinin mövcudluğu səbəbindən, “daxilolmalar” termininə nisbətən daha müvafiqdir. İSMUBSSŞ hesab etmişdir ki, “daxilolmalar” termini, ictimai sektorda faydaların maliyyədənə qeyri-maliyyə səciyyəli olmasının daha inandırıcı olması şəraitində, maliyyə daxilolmalarına qeyri-müvafiq vurğu edən kimi nəzərdən keçirilə bilər. “Daxilolmalar” termini investisiya təşkilatları kontekstində saxlanılmışdır.
- NƏ49. İSMUBSSŞ aşağıdakı məqsədlərlə 10 №-li MHBS-ə dəyişiklik etməyi qərara almışdır:
- İctimai sektorda nəzarətin bir çox qiymətləndirmələrinin qeyri-maliyyə faydalarının qiymətləndirmələrini ehtiva etdiyini önə çəkmək;
 - Faydaların pozitiv və neqativ aspektlərə malik ola biləcəyini qeyd etmək; və

(c) İctimai sektor şəraitində faydalara misalları göstərmək.

- NƏ50. Misalların digər təşkilatlara nəzarət edə bilib-bilməyəcəyi üzrə ilkin qiymətləndirmə aparən təşkilat üçün xüsusilə faydalı olacağını hesab etdiyindən, İSMUBSSŞ faydalara misalları bu Standartın tərkibində yerləşdirməyə razılaşmışdır.
- NƏ51. 35 №-li İSMUBS-dakı nəzarət anlayışı “dəyişkən faydalar”a istinad edir və bu anlayışa bütün Standart boyu istinad edilir. İSMUBSSŞ bu Standartın təsbit edilmiş və ya daimi olduğu görünən faydalara necə tətbiq edildiyini nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ BMUSŞ-un bu məsələni aydın şəkildə nəzərdən keçirdiyi və təsbit edilmiş olduğu görünən faydaların, təşkilatı icra riskinə məruz qoyması səbəbindən, əslində dəyişkən ola biləcəyini göstərən misallar verdiyindən qeyd götürmüşdür. İSMUBSSŞ BMUSŞ-un maliyyə faydaları ilə bağlı misallarını qeyd etmişdir və qeyri-maliyyə faydasına misalı TG58-ci bəndə daxil etməyə razılaşmışdır.

Vahid hesabatvermə tarixləri

- NƏ52. İSMUBSSŞ nəzarət edən təşkilatın və onun nəzarət edilən təşkilatlarının hesabat dövrlərinin sonu arasındakı fərqi vaxt məhdudiyyəti qoyub-qoymamaq məsələsini nəzərdən keçirmişdir. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, 10 №-li MHBS birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə edilən maliyyə hesabatlarının eyni hesabat tarixinə malik olmasını və ya bunun mümkünsüz olduğu halda, nəzarət edilən təşkilatların ən son maliyyə hesabatlarına düzəlişlərin edilməsini tələb edir. Bundan əlavə, 10 №-li MHBS tarixlər arasındakı fərqi üç aya məhdudlaşdırır. İSMUBSSŞ qeyd etmişdir ki, ictimai sektorda təşkilatların fərqli hesabat tarixlərinə malik olduğu və bu tarixlərin dəyişdirilməsinin mümkün olmadığı hallar ola bilər. İSMUBSSŞ vaxtlardakı fərqi üç ay məhdudiyyətini qoymamağa razılaşmışdır.

İcra məsələləri

- NƏ53. Bir sıra respondentlər ümumdövlət səviyyəli maliyyə hesabatlarının misalında olduğu kimi, xüsusilə nəzarət edilən təşkilatların sayının çox olduğu hallarda birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasının çətinliyini şərh etmişlər. İSMUBSSŞ birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim edən əksər yurisdiksiyaların oxşar problemlərlə üzləşdiyini qeyd etməklə, bu praktiki çətinlikləri etiraf etmişdir. Bu yurisdiksiyalarda birləşdirən (konsolidasiya edən) təşkilatlar mürəkkəblilik və birləşdirmə (konsolidasiya) çətinliklərinin öhdəsindən gəlmək üçün sadələşdirici strategiyalardan istifadə edirlər. Belə strategiyalara aşağıdakılar daxildir:

- (a) əhəmiyyətli olması ehtimal olunan təşkilatlara ilkin vurğu etməklə, müxtəlif kateqoriyalı təşkilatlar üçün nəzarətin mövcudluğunun mərhələlər üzrə qiymətləndirilməsi.
- (b) Əhəmiyyətsiz olması ehtimal olunan nəzarət edilən təşkilatların birləşdirilməməsi (konsolidə edilməməsi).

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

- (c) Təşkilatlararası balanslar və sövdələşmələr barədə məlumat əldə etməyin qənaətcil yollarının müəyyən olunması.
- (d) Əhəmiyyətsiz təşkilatlararası sövdələşmələr və balansların kənarlaşdırılmaması.
- (e) bütün təşkilatlara münasibətdə bütün açıqlamaların edilib-edilməməsinin nəzərdən keçirilməsi.

NƏ54. İSMUBSSŞ birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında əhəmiyyətliyin tətbiqi ilə bağlı spesifik göstəriş verib-verməməyi nəzərdən keçirmiş və bunun maliyyə hesabatı standartında müvafiq olmayacağı barədə qənaətə gəlmişdir.

İnvestor və onun asılı təsərrüfat cəmiyyətləri və ya birgə müəssisələri arasında aktivlərin satışı və verilməsi

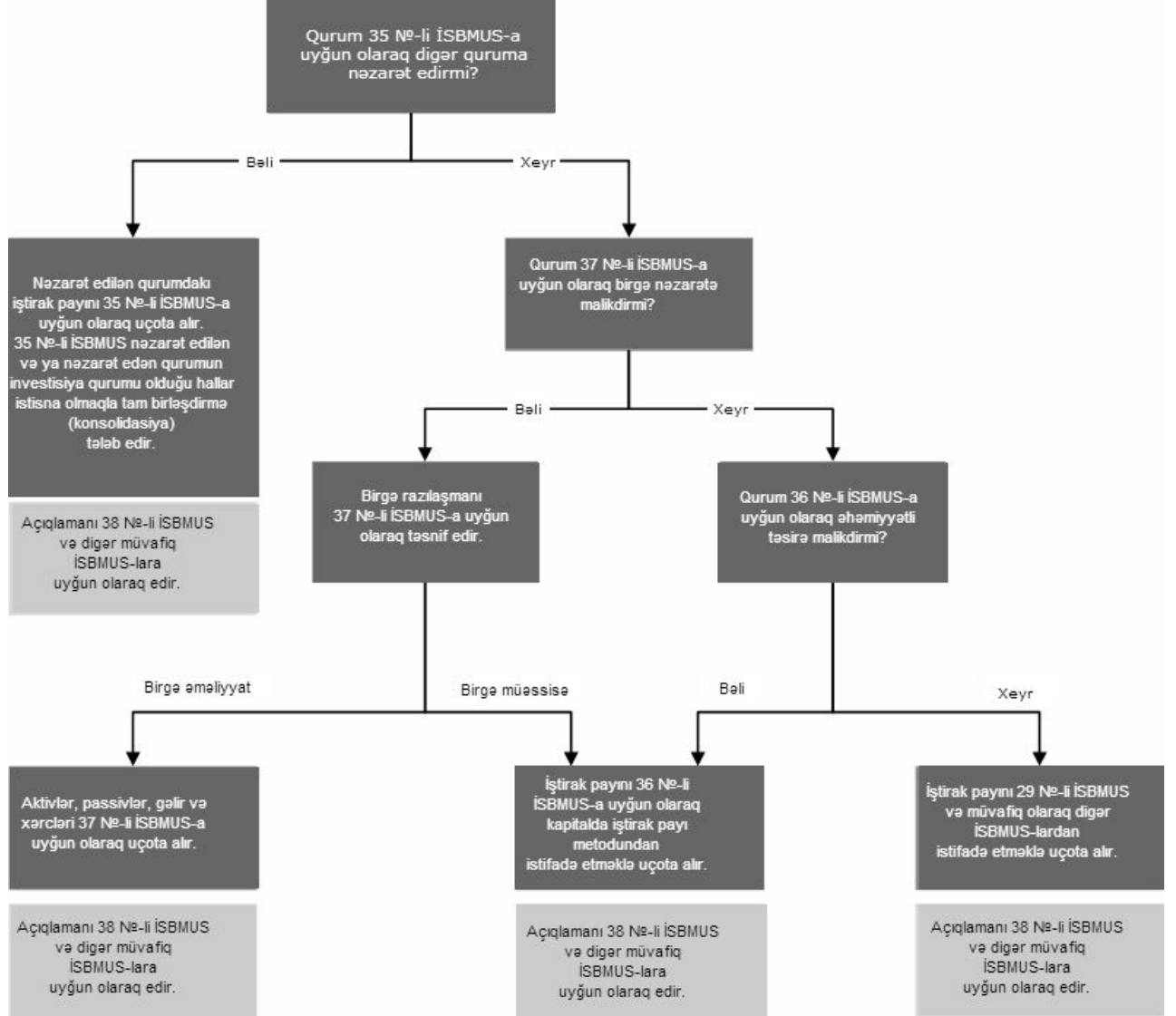
NƏ55. 35 №-li İSMUBS-un tərtib olunması zamanı BMUSŞ, investor və onun asılı təsərrüfat cəmiyyətləri və birgə müəssisələri arasındakı sövdələşmələr üçün qazanc və zərərin tanınması tələblərinin, yalnız *Müəssisələrin birləşməsi* üzrə 3 №-li MHBS-də müəyyən edildiyi kimi, biznes təşkil etməyən aktivlərin satışı və verilməsindən irəli gələn qazanc və ya zərəre tətbiq olunmasını təmin etmək məqsədilə 10 №-li MHBS-ə və 28 №-li BMUS-a dəyişiklik etmək barədə təkliflərə münasibəti əldə etməyə çalışırdı. BMUSŞ *İnvestor və Onun Asılı Təsərrüfat Cəmiyyətləri və Birgə Müəssisələri Arasında Aktivlərin Satışı və ya Verilməsini* (10 №-li MHBS və 28 №-li BMUS-a düzəlişlər) 2014-cü ilin sentyabrında buraxmışdır. İSMUBSSŞ, tam və qismən qazancların və zərərlərin tanınmasının ictimai sektor birləşmələri üçün standartların səviyyəsi üzrə tələblərin tərtib olunması kontekstində daha müvafiq olacağı səbəbindən, bu düzəlişlərin tətbiq etdiyi tələbləri 35 №-li İSMUBS-a və "*Asılı Təsərrüfat Cəmiyyətlərində və Birgə Müəssisələrdə İnvestisiyalar*" adlı 36 №-li İSMUBS-a daxil etməməyi qərara almışdır.

İcra üzrə tövsiyə

İcra üzrə tövsiyə 35 N-li İSMUBS-un müşayiət edir, lakin onun tərkib hissəsi deyil.

Digər təşkilatla münasibətin mahiyyəti

İT1. Aşağıdakı cədvəl digər təşkilatlarla münasibətlərin müxtəlif növlərinin uçotunu ümumiləşdirir.

Əyani misallar

Bu misallar 35 N-li İSMUBS-u müşayiət edir, lakin onun tərkib hissəsi deyil.

İM1. Bu əlavədəki misallar fərz edilən vəziyyətləri təsvir edir. Misalların bəzi aspektləri mövcud fakt nümunələrində əks olunsa da, 35 №-li İSMUBS-u tətbiq edərkən xüsusi fakt nümunəsinin bütün faktları və vəziyyətləri qiymətləndirilməli olacaqdır.

Səlahiyyət (AG9–AG56-cı bəndlər)

ƏM2. Aşağıdakı misal bu Standartın məqsədləri üçün, səlahiyyətin mövcud olub-olmadığını göstərir.

Misal 1

Mərkəzi hökumət yerli hakimiyyət təşkilatının fəaliyyətlərini qismən maliyyələşdirir. Bu maliyyənin bir hissəsinin xüsusi fəaliyyətlərə sərf edilməsi tələb olunur. Yerli hakimiyyət təşkilatı yerli ictimaiyyət tərəfindən hər 4 ildən bir seçilən şuraya malikdir. Şura yerli hakimiyyət təşkilatının resurslarını yerli ictimaiyyətin faydası üçün necə istifadə etmək barədə qərar verir. Yerli hakimiyyət təşkilatının fəaliyyətləri rəngarəngdir və kitabxana xidmətləri, istirahət obyektlərinin təmin edilməsi, zibil və çirkab sularının idarə olunması, tikinti, səhiyyə və təhlükəsizlik qaydalarının icra etdirilməsi kimi məsələləri əhatə edir. Bu fəaliyyətlər yerli hakimiyyət təşkilatının əhəmiyyətli fəaliyyətləridir. Bu fəaliyyətlərin bir çoxu mərkəzi hökumətin maraqları ilə üst-üstə düşür.

Yerli hakimiyyət təşkilatının fəaliyyətlərini qismən maliyyələşdirməsinə baxmayaraq, mərkəzi hökumət yerli hakimiyyət təşkilatının əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək səlahiyyətinə malik deyil. Yerli hakimiyyət təşkilatının əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzərindəki hüquqları mərkəzi hökumətin nəzarətə malik olmasını istisna edir.

Tənzimləyici nəzarət (AG12-ci bənd)

ƏM3. Aşağıdakı misallar tənzimləyici nəzarətin müxtəlif formalarını göstərir. Tənzimləyici nəzarətin bu formalarından heç biri bu Standartın məqsədləri üçün, əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzərində səlahiyyətə əsas vermir. Bununla belə, həmin misallar bu Standartın məqsədləri üçün, əhəmiyyətli fəaliyyətlərin üzərindəki səlahiyyətin tənzimləyici nəzarətdən irəli gəldiyi halların da ola biləcəyini istisna etmir.

Misal 2

Çirkənməyə nəzarət orqanı ətraf mühit qaydalarına əməl etməyən təşkilatların fəaliyyətlərini dayandırmaq səlahiyyətinə malikdir.

Bu səlahiyyətin mövcudluğu əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzərində səlahiyyət təşkil etmir.

Misal 3

Şəhər hakimiyyəti fast-fud mağazalarının yerləşməsini məhdudlaşdırmaq üçün zonalaşdırma qaydaları qəbul etmək və ya onları tamamilə qadağan etmək səlahiyyətinə malikdir.

Bu səlahiyyətin mövcudluğu fast-fud mağazalarının əhəmiyyətli fəaliyyətləri üzərində səlahiyyət təşkil etmir.

Misal 4

Mərkəzi hökumət inhisarlar üzrə tənzimləyici nəzarət tətbiq etmək səlahiyyətinə malikdir. Tam dövlət mülkiyyətində olan agentlik belə tənzimləyici nəzarətin subyektivi olan inhisarları tənzimləmək səlahiyyətinə malikdir və elektrik enerjisini paylayan təşkilatlar üçün qiymət maksimumu müəyyən etmişdir. Mərkəzi hökumət elektrik enerjisi paylayan müəssisələrdə səhmdar iştirak payına malik deyil və elektrik enerjisi paylayan müəssisələrdən faydalar qazanmır. Nə mərkəzi hökumət, nə də hökumət agentliyi tənzimləyici nəzarət tətbiq etmək səlahiyyəti nəticəsində nəzarətə malik deyil. İstənilə digər hüquqlar ayrıca qiymətləndirilməli olacaqdır.

Misal 5

Oyunlara Nəzarət Şurası (ONSŞ) ölkədəki kazinoları və digər oyun növlərini tənzimləyən dövlət agentliyidir və oyunlar üzrə dövlət qanunvericiliyini tətbiq etdirir. ONSŞ ölkədə oyun fəaliyyətlərinin aparılmasını idarə edən qaydaların və əsasnamələrin bəyan edilməsinə məsuldur. Qaydalar və əsasnamələr qanunvericilik aktından irəli gəlir. Qanunvericilik aktı qanunverici orqan tərəfindən qəbul edilmişdir və dövlətin oyunlarla bağlı geniş siyasətini irəli sürür; qaydalar və əsasnamələr isə oyun müəssisələri, onların sahibləri, işçiləri və satıcıları tərəfindən əməl edilməli olan müfəssəl tələblər müəyyən edir. Qaydalar və əsasnamələr lisenziyalaşdırma, mühasibat uçotu sistemləri, kazino oyunları qaydaları və auditin aparılması kimi geniş fəaliyyəti əhatə edir.

ONSŞ habelə oyun müəssisələrinə, onların sahiblərinə, işçilərinə və satıcılarına lisenziyaları vermək və ya verməkdən imtina etmək səlahiyyətinə malikdir.

Müraciət edən lisenziya almaq üçün yaxşı xarakter, düzgünlük və vicdanlılığa malik olduğunu nümayiş etdirməlidir. Lisenziya müraciəti formaları adətən ətraflı şəxsi məlumat tələb edir. Əldə edilməsi istənilən lisenziyanın növündən asılı olaraq, müraciət edəndən habelə əvvəlki biznes əlaqələri, əmək fəaliyyəti, məhkumluğu və maliyyə sabitliyi barədə təfərrüatları açıqlamaq tələb oluna bilər.

Qaydaların və əsasnamələrin oyun müəssisələrinin necə fəaliyyət göstərməsi üzərindəki təsirinə baxmayaraq, ONŞ oyun müəssisələrinin əhəmiyyətli fəaliyyətləri (bu Standartda müəyyən edildiyi kimi) üzərində səlahiyyətə malik deyil. Əsasnamələr bütün oyun müəssisələrinə tətbiq olunur və hər bir müəssisə oyun fəaliyyətinə cəlb edilməyi arzu edib-etməmək barədə seçimə malikdir. Oyunlar üzrə qanunvericilik aktı və əsasnamələrin məqsədi oyun müəssisələrində nəzarətəmə hüququ olan iştirak payları təsis etmək deyil, ictimaiyyətin maraqlarını qorumaqdan ibarətdir.

Əhəmiyyətli fəaliyyətlər və əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə olunması (AG13–AG15-ci bəndlər)

ƏM4. Aşağıdakı misallar bu Standartın məqsədləri üçün, təşkilatın digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün səlahiyyətə malik olub-olmadığı üzrə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 6

A və B təşkilatları tibbi məhsul istehsal etmək və satmaq üçün digər təşkilat olan C təşkilatını yaradırlar. A təşkilatı tibbi məhsul üzrə təcrübi-konstruktor işlərinin aparılması və onun tənzimləyici təsdiqinin əldə edilməsi üzrə məsuldur - bu məsuliyyətə məhsul üzrə təcrübi-konstruktor işlərinin aparılması və tənzimləyici təsdiqin alınması ilə əlaqədar bütün qərarların qəbulu üzrə birtərəfli səlahiyyətə malik olmaq daxildir. Tənzimləyici təsdiq əldə edildikdən sonra, B təşkilatı məhsulu istehsal edəcək və satacaq - B təşkilatı məhsulun istehsalı və satışı ilə əlaqədar bütün qərarların qəbulu üzrə birtərəfli səlahiyyətə malikdir. Əgər bütün fəaliyyətlər – təcrübi-konstruktor işləri, tənzimləyici təsdiqin alınması, eləcə də məhsulun istehsalı və satışı - əhəmiyyətli fəaliyyətlədirsə, A təşkilatı və B təşkilatının hər birinin C təşkilatından əldə edilən faydalara ən çox təsir göstərən fəaliyyətləri idarə etmək iqtidarında olub-olmadıklarını müəyyənləşdirməsinə ehtiyac duyulur. Müvafiq olaraq, A and B təşkilatlarının hər birinin təcrübi-konstruktor işləri, tənzimləyici təsdiqin alınması, tibbi məhsulun istehsalı və satışının C təşkilatından əldə edilən faydalara ən əhəmiyyətli təsir göstərən fəaliyyət olub-olmadığını, eləcə də bu fəaliyyəti idarə etmək iqtidarında olub-olmadıklarını nəzərdən keçirmələrinə ehtiyac duyulur. Səlahiyyətə malik olan təşkilatı müəyyənləşdirərkən A və B təşkilatları aşağıdakıları nəzərdən keçirməlidir:

- (a) C təşkilatının məqsədi və təyinatı;
- (b) C təşkilatının artımı, gəliri və dəyərini, eləcə də tibbi məhsulun dəyərini müəyyən edən amillər;

(c) Sərəncamvermə səlahiyyətlərinin (b)-dəki amillərə münasibətdə C təşkilatının fəaliyyətinin nəticəsinə təsiri; və

(d) Onların C təşkilatından əldə edilən faydaların dəyişkənliyinə məruzqalması.

Bu xüsusi misalda, təşkilatlar habelə aşağıdakıları nəzərdən keçirəcək:

(a) tənzimləyici təsdiq almaqla bağlı qeyri-müəyyənlik və tələb olunan səy (tibbi məhsul üzrə təcrübi-konstruktor işlərinin uğurla aparılması və tənzimləyici təsdiq alınması üzrə tarixçələrini nəzərə almaqla); və

(b) təcrübi-konstruktor işləri mərhələsi uğurla başa çatdırdan sonra tibbi məhsula hansı təşkilatın nəzarət etməsi.

Misal 7

İnvestisiya müəssisəsi təşkilatın (borc investoru) malik olduğu borc aləti və bir sıra digər investorların malik olduqları kapital alətləri vasitəsilə yaradılır və maliyyələşdirilir. Kapital tranşı ilk zərərləri bağlamaq və investisiya müəssisəsindən hər-hansı qalıq faydasını almaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kapital alətlərinin 30%-inə malik olan bir kapital investorları həm də aktivi idarə edəndir. İnvestisiya müəssisəsi maliyyə aktivləri portfelini almaq üçün daxilolmalarından istifadə edir və bununla da, investisiya müəssisəsini aktivlər üzrə əsas və iştirak payı ödəmələrinin mümkün defoltu ilə əlaqədar kredit riskinə məruz qoyur. Sövdələşmə borc investora bu aktivlərin təbiəti ilə əlaqədar və kapital tranşının investisiya müəssisəsinin ilk zərərlərini bağlamaq üçün nəzərdə tutulması səbəbindən, portfeldəki aktivlərin mümkün defoltu ilə əlaqədar kredit riskin minimal məruzqalma ilə investisiya kimi verilir. Portfel rəhbər prinsipləri çərçivəsində aktivlərin seçilməsi, əldə edilməsi və kənarlaşdırılması barədə qərarlar da daxil olmaqla, investisiya müəssisəsinin aktivlər portfelinin idarə edilməsi və portfeldəki hər-hansı aktivlərin defoltu zamanı idarəetmə investisiya müəssisəsindən gələn faydalara əhəmiyyətli təsir göstərir. Bütün bu fəaliyyətlər defoltların müəyyənləşdirilmiş portfel dəyəri nisbətində çatmasına (yəni, portfel dəyəri investisiya müəssisəsinin kapital tranşının artıq istifadə edildiyi səviyyədə olanda) qədər aktivi idarə edən tərəfindən idarə olunur. Bu vaxtdan etibarən, üçüncü tərəf qəyyumu borc investora təlimatlarına uyğun olaraq aktivləri idarə edir. İnvestisiya müəssisəsinin aktivlər portfelinin idarə edilməsi investisiya müəssisəsinin əhəmiyyətli fəaliyyətidir. Aktivi idarə edən defoltların müəyyənləşdirilmiş portfel dəyəri nisbətində çatmasına qədər əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək səlahiyyətinə malikdir; borc investora defolta məruz qalmış aktivlərin dəyərinin portfel dəyərinin müəyyən olunmuş nisbətini keçdiyi zaman əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək səlahiyyətinə malikdir. Aktivi idarə edən və borc investorlarının hər biri, investisiya müəssisəsinin məqsədi və təyinatını, eləcə də hər tərəfin faydaların dəyişkənliyinə məruzqalmasını nəzərdən keçirmək də daxil olmaqla, investisiya müəssisəsindən gələn faydalara ən əhəmiyyətli təsir göstərən fəaliyyətləri idarə etmək iqtidarında olub-olmadığını müəyyən etməlidir.

Təşkilata digər təşkilat üzərində səlahiyyət verən hüquqlar (AG16–AG28-ci bəndlər)

ƏM5. Aşağıdakı misallar bu Standartın məqsədləri üçün, təşkilatın digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün səlahiyyətə malik olub-olmadığı üzrə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 8

Dövlət mənzil agentliyi ucuz mənzilləri təmin edən icma mənzil proqramı təsis edir. Proqram cəlb edilmiş assosiasiya ilə saziş əsasında icra edilir. Assosiasiyanın tək fəaliyyəti icma mənzil təşkilatını idarə etməkdən ibarətdir. Assosiasiya sahibkarlıq alətinə malik deyil.

Assosiasiyanın əhəmiyyətli fəaliyyətinə aşağıdakılar daxildir:

- Mənzil üçün müraciət edənlərin nəzərdən keçirilməsi və seçilməsi;
- Mənzil proqramının gündəlik fəaliyyəti;
- Evlərə və ümumi obyektlərə xidmət; və
- Mənzil obyektlərinin təkmilləşdirilməsi və genişləndirilməsi.

Assosiasiyanın idarəetmə şurasının 16 üzvü var və bunlardan səkkizi dövlət mənzil agentliyi tərəfindən təyin edilir (onun tərəfindən işdən kənarlaşdırıla da bilər). Sədr şura tərəfindən nadir hallarda istifadə edilən həlledici səsə malik dövlət mənzil agentliyinin namizədləri arasından seçilir. Şura müntəzəm olaraq yığılır və assosiasiyanın rəhbərliyindən alınan hesabatları nəzərdən keçirir. Bu hesabatlar əsasında, şura idarəetmə qərarlarını təsdiq və ya ləğv edə bilər. Bundan əlavə, şura boşluq səviyyələrini və mənzilə olan tələbi nəzərdən keçirdikdən sonra əhəmiyyətli xidmət, eləcə də əlavə mənzillərin tikilməsi üçün əlavə kapitalın qoyulması kimi vacib məsələlər üzrə qərarlar qəbul edir.

Dövlət mənzil agentliyinin mülkiyyətində üzərində mənzil obyektlərinin yerləşdiyi torpaq sahəsi var və o, təsis edilməsindən etibarən assosiasiyaya kapital və əməliyyat fondları vermişdir. Assosiasiyanın mülkiyyətində mənzil obyektləri var.

Assosiasiya obyektlərin fəaliyyətindən əldə edilən artımı saxlayır və öz nizamnaməsinə əsasən, dövlət mənzil agentliyinə birbaşa maliyyə daxil olması verə bilməz. Yuxarıdakı fakt nümunəsi aşağıdakı 8A və 8B nümunələrinə tətbiq olunur. Hər bir nümunə ayrıca nəzərdən keçirilir.

Misal 8A

Yuxarıda göstərilən faktlar və vəziyyətlər əsasında, dövlət mənzil agentliyi assosiasiyaya nəzarət edir.

Dövlət mənzil agentliyi ona bunlardan istifadə etmək seçimi edib-etməyəcəyindən asılı olmayaraq, assosiasiyanın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən hüquqlara malikdir.

Dövlət mənzil agentliyi idarəetmə şurasının səkkiz üzvünü təyin edir və bunlardan biri səsvermə hüququna malik olan sədr seçilir. Nəticədə, dövlət mənzil agentliyi ona bu substantiv hüquqlardan istifadə etmək seçimi edib-etməyəcəyindən asılı olmayaraq, assosiasiyanın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən substantiv hüquqlar vasitəsilə assosiasiya üzərində səlahiyyətə malikdir.

Dövlət mənzil agentliyi həm də assosiasiya ilə əlaqəsindən əldə edilən dəyişən faydalar üzrə riskə məruzqalma və ya hüquqlara malikdir. Dövlət mənzil agentliyi ucuz ictimai mənzillərə olan ehtiyacı ödəmək kimi sosial məqsədə xidmət edən assosiasiya vasitəsilə qeyri-maliyyə faydaları əldə edir. Birbaşa maliyyə faydaları əldə edə bilməsə də, dövlət mənzil agentliyi maliyyə daxilolmalarının icma mənzil proqramında necə istifadə edilməli olduğunu idarə etmək üçün səlahiyyəti vasitəsilə dolayı faydalar əldə edir.

Dövlət mənzil agentliyi habelə, son nəzarət meyarına cavab verir. Şuraya irəli sürdüyü namizədləri vasitəsilə, dövlət mənzil agentliyi assosiasiyadan əldə edilən faydaların təbiətinə və məbləğinə təsir göstərmək üçün səlahiyyətindən istifadə etmək qabiliyyətinə malikdir.

Dövlət mənzil agentliyi nəzarət üçün hər üç meyarla uyğun gəlir və bununla əlaqədar, dövlət mənzil agentliyi assosiasiyaya nəzarət edir.

Misal 8B

Bu misalda, 8A misalının faktları aşağıdakı istisnalarla tətbiq olunur:

- (a) Assosiasiyanın idarəetmə şurası dövlət mənzil agentliyinə şura üzvlərini təyin etmək hüquqları verməyən ictimai namizədlik və səsvermə prosesi vasitəsilə seçilir; və
- (b) Assosiasiya şurasının qəbul etdiyi qərarlar, assosiasiyaya məsləhət verə biləcək dövlət mənzil agentliyi tərəfindən nəzərdən keçirilir.

Yuxarıda qeyd edilən və yenidən baxılmış faktlar və vəziyyətlər əsasında, dövlət mənzil agentliyi assosiasiya ilə əlaqədar substantiv hüquqlara malik deyil və bu səbəbdən, assosiasiya üzərində səlahiyyətə malik deyil.

Dövlət mənzil agentliyinin ucuz icma mənzilləri ilə bağlı sosial məqsədlərinə hələ də nail olunur və bununla əlaqədar, o hələ də birbaşa qeyri-maliyyə faydaları əldə edəcəkdir. Bununla belə, məqsədlərin uyğunluğu özü-özlüyündə bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət etməsi barədə qənaətə gəlməyə kifayət etmir (36-cı bəndə istinad).

Dövlət mənzil agentliyi səlahiyyətə malik deyil və nəticədə, agentliyin faydalarının təbiəti və məbləğinə təsir göstərmək üçün səlahiyyətdən istifadə etmək qabiliyyətinə malik deyil. Dövlət mənzil agentliyi nəzarətin üç meyarından ikisinə cavab vermir və bununla əlaqədar, dövlət mənzil agentliyi assosiasiyaya nəzarət etmir.

Misal 9

Hökumət nizamnamə orqanının üzvlərinin əksəriyyətini təyin etmək və kənarlaşdırmaq hüququna malikdir. Bu səlahiyyət əvvəlki hökumətlər tərəfindən istifadə edilmişdir. Hazırkı hökumət siyasi səbəblərlə əlaqədar, nizamnamə orqanının fəaliyyətlərinə müdaxilə edən kimi görünməmək üçün bu səlahiyyətdən istifadə etməmişdir. Həmin halda, hökumət bundan istifadə etməmək seçimi etdiyinə baxmayaraq, hələ də substantiv hüquqlara malikdir.

Misal 10

Yerli hakimiyyət təşkilatı tələblərindən daha artıq torpaq sahəsinə malik olduqda, torpaq sahəsinin münasib mənzillər üçün istifadəsinin mümkün edilməsinə nəzər salınmasını nəzərdə tutan siyasətə malikdir. Yerli hakimiyyət təşkilatı təmin edilən mənzillərin münasib və yerli mənzil ehtiyaclarını ödəmək üçün əlçatan qalmasını təmin etmək məqsədilə şərtlər müəyyən edir.

Bu siyasətə uyğun olaraq, yerli hakimiyyət təşkilatı ərazinin bir hissəsini 20 münasib evin təmin edilməsi məqsədilə CU1 üçün mənzil assosiasiyasına satmışdır. Ərazinin qalan hissəsi açıq bazar dəyərində özəl podratçıya satılmışdır.

Yerli hakimiyyət təşkilatı və mənzil assosiasiyası arasındakı müqavilə torpaq sahəsinin nə üçün istifadə edilə biləcəyi, mənzil konstruksiya işlərinin keyfiyyəti, cari hesabat və fəaliyyət idarəçiliyi tələbləri, istifadə edilməmiş torpaq sahəsinin qaytarılması və mübahisələrin həlli kimi məsələləri müəyyən edir. Torpaq sahəsi yerli hakimiyyət təşkilatının münasib mənzillərlə bağlı siyasətinə uyğun olmalıdır.

Sazişdə habelə mənzil assosiasiyasının keyfiyyət sığortası və maliyyə idarəçiliyi prosesləri barədə tələblər də vardır. Mənzil assosiasiyası konstruksiya işlərini həyata keçirmək üçün imkan və səlahiyyətə malik olduğunu nümayiş etdirməlidir. O habelə, xüsusi müştəri qrupu çərçivəsindəki ehtiyacı davamlı surətdə ödəmək məqsədilə, yerli hakimiyyət təşkilatının resurslarının mənzil assosiasiyasının resursları ilə birləşdirməsinin gətirə biləcəyi üstünlüyü nümayiş etdirməlidir.

Mənzil assosiasiyasının şurası mənzil assosiasiyasının üzvləri tərəfindən təyin olunur. Yerli hakimiyyət təşkilatı şurada təmsilçiyə malik deyil.

Yuxarıda qeyd edilən faktlar və vəziyyətlər əsasında, dövlət mənzil agentliyi assosiasiya üzərində onun əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etməyə kifayət edən səlahiyyətə malik deyil və bununla əlaqədar, assosiasiyaya nəzarət etmir. Yerli hakimiyyət təşkilatı, mənzil assosiasiyasının fəaliyyətlərinin yerli hakimiyyət təşkilatının ucuz icma mənzilləri ilə bağlı sosial məqsədlərini dəstəklədiyi halda assosiasiyadan dolayı və qeyri-maliyyə faydaları əldə edə bilər. Bununla belə, məqsədlərin uyğunluğu özü-özlüyündə bir təşkilatın digər təşkilata nəzarət etməsi barədə qənaətə gəlməyə kifayət etmir (36-cı bəndə istinad). Mənzil assosiasiyası üzərində səlahiyyətə malik olmaq üçün, yerli hakimiyyət təşkilatının mənzil assosiasiyasını yerli hakimiyyət təşkilatı ilə onun məqsədlərinin dəstəklənməsi üzrə işləməyə istiqamətləndirmək səlahiyyətinə malik olmasına ehtiyac duyulur.

Misal 11

Nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilat səhmdarlarının illik iclasını keçirir və bu görüşlərdə əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi barədə qərarlar qəbul olunur. Səhmdarların nəzərdə tutulan növbəti iclası səkkiz aydan sonra baş tutacaqdır.

Bununla belə, fərdi və ya kollektiv surətdə səsvermə hüquqlarının ən azı 5 faizinə malik olan səhmdarlar əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə mövcud siyasətləri dəyişmək üçün xüsusi iclas çağıra bilər, lakin digər səhmdarlara bildiriş üçün tələb belə iclasın ən azı 30 günlük müddətdən əvvəl keçirilə bilməyəcəyini nəzərdə tutur. Əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə siyasətlər yalnız səhmdarların xüsusi və ya növbəti iclaslarında dəyişdirilə bilər. Buraya aktivlərin əhəmiyyətli satışının təsdiqi, eləcə də əhəmiyyətli investisiyalar qoyuluşu və ya onların kənarlaşdırılması daxildir.

Yuxarıdakı fakt nümunələri aşağıda təsvir olunan 11A–11D misallarına tətbiq olunur. Hər bir misal ayrılıqda nəzərdən keçirilir.

Misal 11A

Təşkilat digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının nəzarətinə malikdir. Təşkilat, buna ehtiyac duyulduğu təqdirdə əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi ilə bağlı qərar qəbul etmək iqtidarında olduğundan, təşkilatın səsvermə hüquqları substantivdir. Təşkilatın öz səsvermə hüquqlarından istifadə etməsinədək 30 gün qalması faktı təşkilatın səhmdara çevrilməsi anından etibarən əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malik olmasının qarşısını almır.

Misal 11B

Təşkilat digər təşkilatda payların çoxluğunu əldə etmək üçün forvard müqaviləsinin tərəfidir. Forvard müqaviləsinin hesablaşma tarixi 25 gündən sonradır. Mövcud səhmdarlar, xüsusi iclasın 30 günlük müddətdən öncə keçirilməsinin mümkün olmadığı və həmin vaxtadək forvard müqaviləsi üzrə hesablaşmanın artıq baş tutmuş olacağı səbəbindən, əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə siyasətləri dəyişmək iqtidarında deyillər. Beləliklə, təşkilat 11A misalında göstərilmiş nəzarət edən səhmdara (yəni, forvard müqaviləsinə malik olan təşkilat buna ehtiyac duyulduğu təqdirdə, əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsi ilə bağlı qərarlar qəbul edə bilər) mahiyətcə ekvivalent olan hüquqlara malikdir. Təşkilatın forvard müqaviləsi hətta forvard müqaviləsi üzrə hesablaşmanın baş tutmasından öncə təşkilata əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən substantiv hüquqdur.

Misal 11C

Təşkilat digər təşkilatda səhmlərin çoxluğunu əldə etmək üçün 25 gündən sonra həyata keçirilməsi mümkün olan və yüksək səviyyədə pul vəsaiti ilə olan substantiv opsiya malikdir. Bu halda 11B misalındakı kimi eyni qənaətə gəlinərdi.

Misal 11D

Təşkilat digər təşkilatda payların nəzarətini əldə etmək üçün forvard müqaviləsinin tərəfidir və digər tərəf üzərində başqa əlaqədar hüquqlara malik deyil. Forvard müqaviləsinin hesablaşma tarixi altı aydan sonradır. Yuxarıdakı misallardan fərqli olaraq, təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malik deyil. Forvard müqaviləsi üzrə hesablaşmadan öncə əhəmiyyətli fəaliyyətlər üzrə mövcud siyasətləri dəyişə bildikləri səbəbindən, mövcud səhmdarlar əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malikdirlər.

Səsvermə hüquqlarının çoxluğu olmadan səlahiyyət və sahibkarlıq iştirak paylarına bağlı olan xüsusi səsvermə hüquqları (AG36–AG37-ci bəndlər)

ƏM6. Aşağıdakı misallar digər təşkilatda sahibkarlıq iştirak payları ilə əlaqədar xüsusi səsvermə hüquqlarının bu Standartın məqsədləri üçün səlahiyyətə əsas verib-vermədiyi barədə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 12

Mərkəzi hökumət şirkəti özəlləşdirmişdir və milli maraqları qorumaq məqsədilə, o, “qızıl pay” mexanizmindən istifadə etmişdir. “Qızıl pay” hər hansı dəyərə malik deyil və ya şirkətin kapitalı üçün hər hansı faiz hüquqları vermir. Qızıl pay şirkətin nəzarətinin və ya şirkətdəki 24 faizlik payın mərkəzi hökumətin razılığı olmadan satıla bilməyəcəyini nəzərdə tutur.

Mərkəzi hökumət substantiv hüquqlara deyil, müdafiə hüquqlarına malikdir.

Misal 13

Mərkəzi hökumət şirkətdəki bütün paylarını satmış, lakin, qızıl payı saxlamışdır (bir valyuta vahidinin nominal dəyəri ilə). Qızıl pay Dövlət Katibinə (payın sahibi kimi) şirkətdə 15 faizlik səhm və bununla da, hər hansı biznesin əldə edilməsinin qarşısını almaq səlahiyyəti vermişdir. O həmçinin şura sədrinin və baş icraçı direktorun bu ölkənin vətəndaşları olmasını tələb etmişdir. Qızıl payın məntiqi əsasən milli təhlükəsizlik səbəblərindən şirkəti xarici əldə etmədən qorumaqdan ibarət olmuşdur.

Mərkəzi hökumət müdafiə hüquqlara deyil, substantiv hüquqlarına malikdir.

Misal 14

Mərkəzi hökumət müdafiə şirkətlərində heç bir paya malik deyil. Bununla belə, o, milli müdafiə və ya təhlükəsizlik üzrə fundamental maraqların əhəmiyyətli təsirə məruz qala biləcəyi halda, müdafiə və milli təhlükəsizlik sistemi üçün strateji fəaliyyətlər həyata keçirən şirkətlərə münasibətdə hökumətin aşağıdakıları edə biləcəyini nəzərdə tutan qanunvericilik aktı qəbul etmişdir:

- (a) Hər hansı belə şirkətdə iştirak payının alışı – hər hansı şəxs tərəfindən – üçün satınalma və informasiya təhlükəsizliyi, texnologiyaların ötürülməsi və ixraca nəzarətlə bağlı xüsusi şərtlər müəyyən etmək;
- (b) Hər hansı şəxs – dövlətdən başqa (birbaşa və dolay, fərdi və ya birgə qaydada olmasından asılı olmayaraq) – tərəfindən hər hansı belə şirkətdə səsvermə kapital səhmində, miqyası nəzərə alınmaqla müdafiə və ya milli təhlükəsizliyi təhlükə altına alacaq iştirak payı alışına qadağa qoymaq; və
- (c) Hər hansı belə şirkətin səhmdarları və direktorlar şurası tərəfindən müəyyən fəvqəladə sövdələşmələr (birləşmələr, ayrılımlar, aktivlərin kənarlaşdırılması, bağlanma və dövlətin nəzarətində olan müəyyən şirkətlərdə korporativ məqsəd və ya kapital səhmlərinin limitləri barədə reqlament düzəlişləri kimi) ilə bağlı qətnamələrin qəbuluna qadağa qoymaq.

Mərkəzi hökumət bu şirkətlərə münasibətdə substantiv hüquqlar deyil, müdafiə hüquqlarına malikdir.

Şura və ya digər idarəetmə orqanının nəzarəti (AG38-ci bənd)

- ƏM7. Aşağıdakı misal bu Standartın məqsədləri üçün, təşkilatın digər təşkilatın şurası və ya digər idarəetmə orqanının nəzarətinə malik olub-olmamasının qiymətləndirilmələrini göstərir. Belə nəzarətin mövcudluğu təşkilatın digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olmaq üçün kifayət edən hüquqlara malik olduğunun sübutu kimi çıxış edə bilər.

Misal 15

Milli muzey onun maliyyələşdirilməsi üçün məsul olan dövlət müəssisəsi tərəfindən seçilən qəyyumlar şurası tərəfindən idarə olunur. Qəyyumlar muzeyin fəaliyyəti ilə bağlı qərarlar qəbul etmək azadlığına malikdirlər.

Müəssisə muzeyin qəyyumlarının əksəriyyətini təyin etmək səlahiyyətinə malikdir. Müəssisə muzey üzərində səlahiyyətini icra etmək imkanına malikdir.

İqtisadi asılılıq (AG41–AG42-ci bəndlər)

ƏM8. Aşağıdakı misallar digər təşkilatdan maliyyələşmədən asılılığın bu Standart kontekstində səlahiyyətə əsas verib-vermədiyinin qiymətləndirilmələrini göstərir.

Misal 16

Tədqiqat müəssisəsi öz maliyyələşməsinin əksəriyyətini mərkəzi hökumətdən alan bir çox təsisatlardan biridir. Təsisatlar təkliflər təqdim edir və maliyyələşmə tender prosesi vasitəsilə ayrılır. Tədqiqat müəssisəsi maliyyələşməni qəbul və ya rədd etmək hüququnu saxlayır.

Tədqiqat müəssisəsinin hökumətdən maliyyələşməni rədd etmək, alternativ maliyyələşmə mənbələri axtarmaq və ya fəaliyyətini dayandırmaq seçimi edə bildiyi səbəbindən, mərkəzi hökumət tədqiqat müəssisəsinə nəzarət etmir.

Misal 17

İaşə təşkilatı dövlət mülkiyyətində olan məktəbə ərzaq tədarük etmək barədə icbari razılaşmaya malikdir. Razılaşma şirkət və məktəb arasındadır. Məktəb müqavilələri iaşə təşkilatının gəlirinin əksəriyyətini təmin edir. Qida standartları və satınalma siyasətləri də daxil olmaqla, əsasnamələrdə təsbit olunmuş və bütün belə razılaşmalara tətbiq olunan ümumi qaydalar mövcuddur. Məsələn, razılaşmalar nə qədər məhsulun yerli səviyyədə alınmalı olduğunu göstərir.

Cari razılaşmalar beş illik müddətə nəzərdə tutulur. Bu müddətin sonunda, iaşə şirkəti məktəbə yemək tədarük etməyi davam etdirməyi arzu edərsə, o tender prosesindən keçməlidir və bu biznes üçün digər təşkilatlarla rəqabət aparmalıdır.

İaşə şirkəti məktəbə yemək tədarükünü dayandırmaq, digər iş axtarmaq və ya fəaliyyətini dayandırmaq seçimi edə bildiyindən, məktəb iaşə şirkətinə nəzarət etmir.

Misal 18

Beynəlxalq donor inkişaf etməkdə olan ölkədə layihə maliyyələşdirir. Donor layihəni icra etmək üçün ölkədə kiçik, yerli agentlikdən istifadə edir. Yerli agentlik öz idarəetmə şurasına malikdir, lakin maliyyələşmə üçün donordan çox asılıdır. Agentlik donordan maliyyələşmədən imtina etmək səlahiyyətini saxlayır.

Agentliyin donordan maliyyələşməni qəbul etməmək və alternativ maliyyələşmə mənbələri axtarmaq, yaxud da fəaliyyətini dayandırmaq seçimi edə bildiyi səbəbindən, beynəlxalq donor yerli agentliyə nəzarət etmir.

Səsvermə hüquqları (AG43–AG48-ci bəndlər)

- ƏM9. Aşağıdakı misallar digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının çoxluğundan daha azına malik olan təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri birtərəfli qaydada idarə etmək üçün praktiki qabiliyyətə malik olub-olmadığı və hüquqlarının ona bu Standartın məqsədlərinə görə həmin digər təşkilat üzərində səlahiyyət vermək üçün kifayət edib-etmədiyi üzrə qiymətləndirmələri əks etdirir.

Misal 19

Təşkilat digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 48 faizini əldə edir. Qalan səsvermə hüquqları heç biri fərdi qaydada səsvermə hüquqlarının 1 faizindən artığına malik olmayan minlərlə səhmdarlara məxsusdur. Səhmdarlardan heç biri digərləri ilə məsləhətləşmək və ya kollektiv qərar qəbul etmək üçün hər hansı razılaşmaya malik deyil. Digər səhmlərin nisbi ölçüsü əsasında, əldə ediləcək səsvermə hüquqlarının nisbətini qiymətləndirərkən təşkilat 48 faizlik iştirak payının ona nəzarət etmək üçün kifayət edəcəyini müəyyən etmişdir. Bu halda, öz payının mütləq ölçüsü və digər səhmlərin nisbi ölçüsü əsasında təşkilat səlahiyyətin hər hansı digər sübutunu nəzərdən keçirməyə ehtiyac duymadan, səlahiyyət meyarına cavab vermək üçün kifayət qədər dominant səsvermə iştirak payına malik olduğu qənaətinə gəlir.

Misal 20

A təşkilatı digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 40 faizinə və digər on iki investordan hər biri isə digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 5 faizinə malikdir. Səhmdarlıq sazişi A təşkilatına əhəmiyyətli fəaliyyətlərin idarə edilməsinə məsul idarəetmə heyətini təyin etmək, kənarlaşdırmaq və onun mükafatlandırılmasını müəyyən etmək hüququ verir. Sazişi dəyişmək üçün səhmdarların üçdə iki səs çoxluğu tələb olunur. Bu halda, A təşkilatı öz səhminin mütləq ölçüsü və digər səhmlərin nisbi ölçüsünün özü-özlüyündə ona səlahiyyət vermək üçün kifayət edən hüquqlara malik olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsində həlledici olmadığı qənaətinə gəlir. Bununla belə, A təşkilatı müəyyən edir ki, idarəetmə heyətini təyin etmək, kənarlaşdırmaq və onun mükafatlandırılmasını müəyyən etmək üçün müqavilə əsaslı hüquq onun digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malik olması qənaətinə gəlməyə kifayət edir. A təşkilatının bu hüquqdan istifadə etməmiş ola biləcəyi faktı və ya A təşkilatının idarəetmə heyətini seçmək, təyin etmək və ya kənarlaşdırmaq hüququndan istifadə etməsi ehtimalı A təşkilatının səlahiyyətə malik olub-olmadığını qiymətləndirərkən nəzərdən keçirilməməlidir.

Misal 21

A təşkilatı digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 45 faizinə malikdir. İki digər investordan hər biri digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 26 faizinə malikdir. Qalan səsvermə hüquqları hər biri 1 faizə malik üç digər səhmdara məxsusdur. Sərəncamverməyə təsir göstərən hər hansı digər razılaşmalar mövcud deyil. Bu halda, A təşkilatının səsvermə iştirak payı və onun digər səhmlərə nəzərən ölçüsü

A təşkilatının səlahiyyətə malik olmaması barədə qənaətə gəlməyə kifayət edir. A təşkilatının digər təşkilatın fəaliyyətlərini idarə etməsinin qarşısını ala bilmək üçün yalnız digər iki təşkilatın əməkdaşlıq etməsinə ehtiyac duyulur.

Misal 22

Təşkilat digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 35 faizinə malikdir. Digər üç səhmdarın hər biri digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 5 faizinə malikdir. Qalan səsvermə hüquqları heç biri fərdi qaydada səsvermə hüquqlarının 1 faizindən artığına malik olmayan çoxsaylı digər səhmdarlara məxsusdur. Səhmdarlardan heç biri digərləri ilə məsləhətləşmək və ya kollektiv qərar qəbul etmək üçün hər hansı razılışmaya malik deyil. Digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri barədə qərarlar müvafiq səhmdarların iclaslarında səs çoxluğu ilə təsdiq edilməlidir — müvafiq səhmdarların son iclaslarında digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 75 faizi verilmişdir. Bu halda, müvafiq səhmdarların son iclaslarında digər səhmdarların fəal iştirakı göstərir ki, kifayət sayda digər səhmdarların təşkilatla eyni cür səs verdiyi səbəbindən təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə edib-etmədiyindən asılı olmayaraq, təşkilat əhəmiyyətli fəaliyyətləri birtərəfli qaydada idarə etmək üçün praktiki qabiliyyətə malik olmayacaq.

Potensial səsvermə hüquqları (AG49–AG52-ci bəndlər)

ƏM10. Aşağıdakı misallar potensial səsvermə hüquqlarının bu Standartın məqsədləri üçün substantiv olub-olmadığı barədə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 23

A təşkilatı digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 70 faizinə malikdir. B təşkilatı digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 30 faizinə və A təşkilatının səsvermə hüquqlarının yarısını əldə etmək opsiyasına malikdir. Opsiya növbəti iki il üçün əlverişsiz istifadə qiyməti üzrə (bu iki illik müddət üçün belə qalması gözlənilir) təsbit edilmiş qiymət ilə həyata keçirilə bilər. A təşkilatı öz səsələrindən istifadə etmişdir və digər təşkilatın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini fəal surətdə idarə edir. Bu halda, əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malik olduğu göründüyündən, A təşkilatının səlahiyyət meyarına cavab verməsi ehtimal olunur. B təşkilatının hazırda əlavə səsvermə hüquqlarının satın alınması üçün həyata keçirilə biləcək opsiyalara (həyata keçiriləcəyi təqdirdə, ona digər təşkilatda səsvermə hüquqlarının çoxluğunu təmin edəcək) malik olduğuna baxmayaraq, bu opsiyalarla əlaqədar şərtlər bu opsiyaların substantiv hesab edilməsinə imkan vermir.

Misal 24

A təşkilatı və digər iki investorum hər biri digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının üçdə birinə malikdir. Digər təşkilatın biznes fəaliyyəti A təşkilatı ilə sıx surətdə bağlıdır. Kapital alətlərindən əlavə, A təşkilatı istənilən vaxt əlverişsiz istifadə qiyməti üzrə (lakin tam əlverişsiz qiymətlə olmayan) təsbit edilmiş qiymətlə adi səhmə konversiya edilə bilən borc alətlərinə malikdir. Əgər borc konversiya edilsəydi, A təşkilatı digər təşkilatın səsvermə hüquqlarının 60 faizinə malik olardı. Borc alətləri adi səhmlərə çevrilsəydi, A təşkilatı birgə fəaliyyətin reallaşdırılmasından faydalanardı. Ona əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən substantiv səciyyəli potensial səsvermə hüquqlarına malik olduğundan, A təşkilatı digər təşkilat üzərində səlahiyyətə malikdir.

Səsvermə və ya oxşar hüquqların faydalara əhəmiyyətli təsir göstərmədiyi halda səlahiyyət (AG53–AG56-cı bəndlər)

ƏM11. Aşağıdakı misallar bu Standartın məqsədləri üçün, səsvermə və ya oxşar hüquqların olmadığı halda təşkilatın səlahiyyətə malik olub-olmadığı üzrə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 25

Mərkəzi hökumət mədəniyyət və irs şuralarının təsis olunmasını tənzimləyən qanunvericiliyə malikdir. Bu şuraların ayrıca hüquqi statusu və məhdud öhdəliyi mövcuddur. Şuraların səlahiyyətləri və məqsədləri, eləcə də hesabat tələbləri qanunvericiliklə nəzərdə tutulur. Hər bir şuranın əsas funksiyası benefisiarların ümumi faydası üçün şuranın aktivlərini, əsasən əmlakını idarə etməkdən ibarətdir. Şuralara səhiyyə, təhsil, peşə təhsili və benefisiarların sosial və iqtisadi rifahının təşviqi üçün pul vəsaiti sərf etməyə icazə verilir. Qanunvericilikdə xüsusi qeyd edilən məqsəd üçün olmadıqda, onların pul vəsaiti sərf etməklə bağlı məhdud səlahiyyəti var. Hər bir şura hökumətə illik maliyyə hesabatı təqdim etməlidir. Benefisiarlar (hər bir şura tərəfindən müəyyən edilmiş və müəyyənləşdirilmiş sahədən olan şəxsləri əhatə edən) şura üzvlərini seçirlər. Qəyyumlar illik ümumi iclasda benefisiarların səsverməsi yolu ilə üç illik müddətə təyin edilirlər. Hər bir şura öz fəaliyyət və maliyyə siyasəti və strategiyasını müəyyən edir. Şuranın məqsədlərinə nail olunmasına ən əhəmiyyətli təsir göstərən fəaliyyətlər əmlakın idarə edilməsi və fondların benefisiarlara bölüşdürülməsindən ibarətdir.

Mərkəzi hökumət şuralara nəzarət etmir. Hökumət şuraların fəaliyyətlərini tənzimləyən qanunvericiliyin müəyyən olunmasına cəlb edilmişdir, lakin şuraların əhəmiyyətli fəaliyyətləri üzərində hüquqlara malik deyil.

Misal 26

Beş yerli hakimiyyət təşkilatı iştirakçı hakimiyyət təşkilatlarına birgə xidmətlər göstərmək üçün ayrıca şirkət təsis edirlər. Şirkət bu yerli hakimiyyət təşkilatları ilə müqavilə əsasında fəaliyyət göstərir. Şirkətin əsas məqsədi bu hakimiyyət təşkilatlarına xidmətlərin göstərilməsindən ibarətdir.

Şirkət hər biri bir paya və bir səsə malik iştirakçı yerli hakimiyyət təşkilatlarının mülkiyyətindədir. Hər bir yerli hakimiyyət təşkilatının baş icraçısı nümayəndəsinə şirkətin şura üzvü olmasına icazə verilir. Şirkətin şurası strateji idarəçilik, biznes işlərinin təsdiqi və fəaliyyətin nəticəsinin monitorinqi üzrə məsuldur.

Hər bir birgə fəaliyyət üçün əməliyyat idarəçiliyi və bu fəaliyyət ilə bağlı sərəncamvermə üzrə məsul olan məşvərət qrupu mövcuddur. Hər məşvərət qrupu yerli hakimiyyət təşkilatlarının hər birindən bir nümayəndədən ibarətdir.

Birgə xidmətlər üzrə razılaşmanın faydaları aşağıdakılardan ibarətdir:

- Təkmilləşdirilmiş xidmət səviyyəsi və keyfiyyəti;
- Xidmətlərin göstərilməsi üzrə əlaqələndirilmiş və ardıcıl yanaşma;
- dəstəkləyici və inzibati xidmətlərin xərclərinin ixtisar edilməsi;
- Yeni təşəbbüslərin işlənilib-hazırlanması imkanları; və
- Satınalmalarda bir çox şuraları bir təşkilatın təmsil etməsindən irəli gələn miqyasa əsaslanan qənaət.

Əlavə kapital üçün ehtiyaca səbəb olan əlavə birgə xidmət fəaliyyətlərinin yaradıldığı təqdirdə, şirkət ya kapital alətinin yeni sinfini buraxacaq, yaxud da yeni aktivlərdə iştirak payına malik olmaq üçün nəzarət edilən təşkilat yaradacaq.

Şirkət öz xərclərini iki üsulla ödəyir. O, topdan satınalmalarından əldə etdiyi qənaətlərin müəyyən faizini saxlayır və yerli hakimiyyət təşkilatlarından göstərilən xidmətlərin inzibati sövdələşmə haqqını tutur.

Yerli hakimiyyət təşkilatlarından heç biri fərdi qaydada şirkətə nəzarət etmir. Şirkətdəki iştirak payını necə uçota almaq barədə qərar verərkən, hər bir yerli hakimiyyət təşkilatı həm də "Birgə Razılaşmalar" adlı 37 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi, birgə razılaşmalara tərəf olub-olmadığını nəzərdən keçirməli olacaqdır.

Misal 27

İstirahət trustı yerli hakimiyyət təşkilatı adından idman və istirahət obyektlərini işlətmək və idarə etmək məqsədilə zəmanət ilə məhdudlaşdırılmış xeyriyyə cəmiyyəti kimi təsis edilmişdir. Yerli hakimiyyət təşkilatı ilə sazişə uyğun olaraq, istirahət trustı şəhərin idman və istirahət obyektlərinin fəaliyyətinin idarə edilməsi, təchizatı və inkişaf etdirilməsi üzrə məsuldur. Bu trustdan yerli hakimiyyət təşkilatının mövcud istirahət obyektlərini işlətmək tələb olunur. Fəaliyyət saatları və heyət səviyyəsi də daxil olmaqla xidmət səviyyəsi yerli hakimiyyət təşkilatı tərəfindən müəyyənləşdirilir. İstirahət trustının fəaliyyətləri yerli hakimiyyət təşkilatının uzunmüddətli planına uyğun olmalıdır və trustın fəaliyyətlərinin əhəmiyyətli bir hissəsi yerli hakimiyyət təşkilatı tərəfindən maliyyələşdirilir. İstirahət trustı yerli hakimiyyət təşkilatının razılığı olmadan nə yeni obyektlər açsın, nə də hər-hansı digər fəaliyyətlərə qoşulsun.

İstirahət trustı fəaliyyətini dayandırarsa, daxilolmalar oxşar məqsədlərə malik olan digər xeyriyyə cəmiyyətinə verilməlidir. Yerli hakimiyyət təşkilatı istirahət trustının borcları üçün məsuliyyət daşımır (onun öhdəliyi bir valyuta vahidinə məhdudlaşdırılmışdır).

Yerli hakimiyyət təşkilatı istirahət trustına nəzarət edir. İstirahət trustının necə fəaliyyət göstərməli olduğunu təfəsilatı ilə müəyyən etməklə, yerli hakimiyyət təşkilatı istirahət trustının fəaliyyətlərini və yerli hakimiyyət təşkilatının faydalarının təbiətini öncədən müəyyən etmişdir.

Misal 28

Yerli hakimiyyət təşkilatı öz istirahət mərkəzlərini, kitabxanalarını və teatrlarını xeyriyyəçilik trustına köçürür.

Trust yaratmaqla yerli hakimiyyət təşkilatı qənaət edilməsi, ictimaiyyət tərəfindən bu obyektlərdən daha çox istifadə olunması, daha əlverişli vergi yanaşması və xeyriyyə cəmiyyətlərinə məhdudlaşdırılmış maliyyələşməyə daha yaxşı çıxış imkanından faydalanmağı gözləyir. Trust təmin ediləcək obyektlərin təbiəti və dərəcəsini müəyyən edə və hər-hansı digər xeyriyyə məqsədinə cəlb edilə bilər. Trustın şurası ictimaiyyət tərəfindən seçilir. Yerli hakimiyyət təşkilatının şurada bir nəfər ilə təmsil olunmaq hüququ var. Trustdan hər hansı artımı saxlamaq və onu trustın məqsədləri üçün istifadə etmək tələb olunur.

Yerli hakimiyyət təşkilatı trustın fəaliyyətlərindən faydalanır, lakin trusta nəzarət etmir. Yerli hakimiyyət təşkilatı trustın öz resurslarını necə idarə etməsinə nəzarət edə bilməz.

Misal 29

A trustı A şəhərini abadlaşdırmaq üçün proqramlar, fəaliyyətlər və təşəbbüsləri təşviq edir, dəstəkləyir və həyata keçirir. O, divar yazılarının silinməsi, abadlaşdırma layihələri və ətraf mühit tədbirlərinin idarə edilməsi də daxil olmaqla müxtəlif xidmətlər üçün yerli hakimiyyət təşkilatından maliyyələşmə alır. O bu xidmətlərin göstərilməsində fəaliyyətinin nəticəsi haqqında yerli hakimiyyət təşkilatına hesabat verir. Trust mövcud olmasaydı yerli hakimiyyət təşkilatı bu xidmətləri göstərməyin digər yolunu tapmalı olardı. Trust həmçinin ianələr və yerli müəssisələr, məktəblər, icma qrupları və fərdlər də daxil olmaqla könüllü iş vasitəsilə yardım alır.

Trust ilk əvvəl yerli hakimiyyət təşkilatının seçkili nümayəndəsi tərəfindən təsis edilmişdir.

Yerli hakimiyyət təşkilatının idarəetmə orqanı hər üç qəyyumu təyin edir (gender balansı və qəyyumların yeri kimi müəyyən tələbləri nəzərə almaqla). Beş və on iki arasında qəyyum mövcuddur. Qəyyumlar nümayəndələri təyin edirlər.

Trust müqaviləsinə dəyişikliklər qəyyumlar və yerli hakimiyyət təşkilatının idarəetmə orqanı tərəfindən təsdiq edilməlidir.

Trust ləğv edilsə, artım aktivləri eyni coğrafi ərazidəki oxşar xeyriyyəçilik təşkilatına köçürülməlidir. Aktivlərin bu köçürülməsi yerli hakimiyyət təşkilatının razılığından asılıdır.

Yerli hakimiyyət təşkilatı trust üzərində aşağıdakı hüquqlar daxil olmaqla hüquqlar məcmusuna malikdir:

- (a) trustın əhəmiyyətli fəaliyyətləri idarə etmək səlahiyyətinə malik əsas idarəetmə heyətini təyin etmək, yenidən təyin etmək və ya kənarlaşdırmaq;
- (b) trustın əhəmiyyətli fəaliyyətləri ilə əlaqədar əməliyyat və kapital büdcəsini təsdiq və ya qadağan etmək; və
- (c) əsas aktivin və ya bütövlükdə trustın satışı kimi, trasla bağlı mühüm dəyişikliklərə qadağa qoymaq.

Yerli hakimiyyət təşkilatı ona göstərilən xidmətlərin xərcləri və keyfiyyətinə təsir göstərmək imkanı verən tərzdə razılaşmalar vasitəsilə trustın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini (xidmətləri) idarə etmək iqtidarındadır. Yerli hakimiyyət təşkilatı dəyişkən daxilolmalar üzrə riskə məruz qalır (həm xidmətin iqtisadi effektləri, həm də xidmətin keyfiyyəti). Bu daxilolmalara təsir göstərmək üçün öz səlahiyyətindən istifadə etdiyindən, yerli hakimiyyət təşkilatı trusta nəzarət edir.

Misal 30

A təşkilatı yeni evlərin tikintisi, mövcud evlərin təmiri və müasirləşdirilməsi, mənzil və yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılmasını təşviq edən ictimai sektor təşkilatıdır. O habelə, mənzil maliyyələşməsinə çıxış imkanını asanlaşdırır və mənzil maliyyəsinin verilməsində rəqabət və səmərəliliyi təşviq edir.

A təşkilatı dar müəyyən edilmiş məqsədlərə malik ayrıca bir trust təsis etmişdir. Trustın funksiyaları seçiləbilən kreditlərdə iştirak payları əldə etmək və ipoteka istiqrazları buraxmaqdan ibarətdir. A təşkilatı trust tərəfindən buraxılan istiqrazlara zəmanət verir, lakin davam edən maliyyələşməni təmin etmir – trust öz fəaliyyətlərini öz investisiyalarından gələn gəlir vasitəsilə maliyyələşdirir. Trust ləğv edilərsə, trustın aktivləri bir və ya daha çox xeyriyyəçilik təşkilatlarına bölüşdürülməlidir. A təşkilatı trustın fəaliyyətləri üzərində davam edən sərəncamvermə hüquqlarına malik deyil.

A təşkilatı trustı təsis etdiyi zaman trustın əhəmiyyətli fəaliyyətlərini müəyyən etdiyindən trustın əhəmiyyətli fəaliyyətləri üzərində səlahiyyətə malikdir. A təşkilatı həm təmin edilmiş istiqrazlar üzrə riskə məruzqalma vasitəsilə, həm də trustı təsis edərkən A təşkilatı tərəfindən müəyyən edilmiş trust fəaliyyətlərinin A təşkilatına öz məqsədlərinə nail olmaqda yardım göstərdiyi səbəbindən, dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qalır.

Misal 31

Maliyyələşdirmə agentliyi qanunvericilik əsasında təsis edilmişdir. O, on yerli hakimiyyət təşkilatı və mərkəzi hökumətin mülkiyyətindədir. O, qeyri-kommersiya əsasda fəaliyyət göstərir. Maliyyələşdirmə agentliyi iştirakçı yerli hakimiyyət təşkilatları üçün borc maliyyə vəsaiti toplayacaqdır. Onun ilkin məqsədi yerli hakimiyyət təşkilatlarına daha səmərəli maliyyələşdirmə xərcləri və müxtəlif maliyyələşdirmə mənbələri təmin etməkdən ibarətdir. O, şura tərəfindən bu müəssisə üzrə ağılabatan surətdə bağlı və ya təsadüfi, yaxud da əlaqədar olması hesab edilən digər fəaliyyətləri həyata keçirə bilər.

İştirakçı yerli hakimiyyət təşkilatlarının əsas faydaları ixtisar edilmiş borc məsrəflərindən ibarətdir. Maliyyələşdirmə agentliyinin şurası dividendlər ödəməyi qərara ala bilər, lakin dividend ödəmələrinin aşağı olması nəzərdə tutulur.

Şura maliyyələşdirmə agentliyinin fəaliyyətlərinin strateji idarəçiliyi və nəzarəti üzrə məsuldur. Şura əksəriyyəti müstəqil direktorlar olan beş və yeddi arasında direktordan ibarət olacaq.

Bundan əlavə, səhmdarların təyin etdikləri on şəxsdən ibarət (mərkəzi hökumətin təyin etdiyi şəxs daxil olmaqla) səhmdarlar şurası mövcuddur. Səhmdarlar şurasının rolu aşağıdakılardan ibarətdir:

- Maliyyələşdirmə agentliyi və Şuranın fəaliyyətinin nəticəsini nəzərdən keçirmək və bu fəaliyyətin nəticəsi barədə səhmdarlara hesabat vermək;

- direktorların təyinatı, kənarlaşdırması, əvəzlənməsi və mükafatlandırılması ilə bağlı səhmdarlara tövsiyələr vermək; və
- Səhmdarların idarəetmə qərarlarının əlaqələndirilməsi.

Maliyyələşdirmə agentliyi şura və/və ya səhmdarlar tərəfindən təsdiq edilmiş borcvermə və/və ya investisiya siyasətlərinə uyğun olaraq, borc qiymətli kağızlarını satın alır.

Maliyyələşdirmə agentliyində rəhbər səhmdar təşkilat kimi iştirak etmək üçün, hər bir yerli hakimiyyət təşkilatı, 100,000 valyuta vahidi məbləğində ilkin kapital investisiyası etmiş, gələcək əmlak vergilərinə qarşı sığortanı təmin etmiş və üç illik müddətə maliyyələşdirmə agentliyindən borcalma ehtiyaclarının bir hissəsini borc kimi götürməyi qərara almışdır.

Nə mərkəzi hökumət, nə də iştirakçı yerli hakimiyyət təşkilatı maliyyələşdirmə agentliyinə nəzarət etmir. Maliyyələşdirmə agentliyindəki iştirak payını necə uçota almaq barədə qərar verərkən, mərkəzi hökumət və iştirakçı yerli hakimiyyət təşkilatları 37 №-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi, birgə razılaşmaya tərəf olub-olmadıqlarını nəzərdən keçirməli olacaqlar.

Misal 32

A təşkilatının yeganə biznes fəaliyyəti onun təsisetmə sənədlərində göstərilirdiyi kimi, B təşkilatı üçün debitor borcları almaq və onlar üzrə gündəlik əsasda faizləri ödəməkdən ibarətdir. Gündəlik əsasda faiz ödəməyə tələb olunan qaydada rəhbər və iştirak payları üzrə ödəmələrin toplanması və ötürülməsi daxildir. Debitor borcunun defoltu zamanı, A təşkilatı və B təşkilatı arasındakı ayrıca put sazişində razılaşdırıldığı kimi, A təşkilatı debitor borcunu B təşkilatına qaytarır. A təşkilatının maliyyə fəaliyyətinin nəticəsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən yeganə fəaliyyət olduğundan, defolt zamanı debitor borcların idarə edilməsi yeganə əhəmiyyətli fəaliyyətdir. İflasdan əvvəl debitor borcların idarə edilməsi, A təşkilatının maliyyə fəaliyyətinin nəticəsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə biləcək substantiv qərarların qəbulunu tələb etmədiyindən, əhəmiyyətli fəaliyyət deyildir — defoltdan əvvəlki fəaliyyətlər öncədən müəyyən ediləndir və yalnız pul vəsaitlərinin toplanması və tələb olunan qaydada B təşkilatına ötürülməsindən ibarətdir. Bununla əlaqədar, A təşkilatının maliyyə fəaliyyətinin nəticəsinə əhəmiyyətli təsir göstərən A təşkilatı fəaliyyətlərini qiymətləndirərkən yalnız B təşkilatının defolt zamanı aktivləri idarə etmək hüququ nəzərdən keçirilməlidir. Bu misalda, A təşkilatının quruluşu B təşkilatının yalnız belə sərəncamvermə səlahiyyətinin tələb olunduğu zaman maliyyə fəaliyyətinin nəticəsinə əhəmiyyətli təsir göstərən fəaliyyətlər üzərində sərəncamvermə səlahiyyətinə malik olmasını təmin edir. Put sazişinin şərtləri ümumi sövdələşmənin və A təşkilatının təsisatının tərkib hissəsidir. Bununla əlaqədar, put sazişinin şərtləri A təşkilatının təsisetmə sənədləri ilə birlikdə, B təşkilatının yalnız defolt zamanı debitor borclara sahib olduğuna və defolta uğramış debitor borcları A təşkilatının hüquqi həddlərindən kənarı idarə etdiyinə baxmayaraq, B təşkilatının A təşkilatı üzərində səlahiyyətə malik olması barədə qənaətə gəlməyə əsas verir.

Digər təşkilatdan dəyişkən faydalar üzrə riskə məruzqalma və ya hüquqlar (AG57-ci bənd)

IE12. Aşağıdakı misallar bu Standartın məqsədləri üçün, təşkilatın digər təşkilatdan dəyişkən faydalar alıb-almadığı üzrə qiymətləndirmələri göstərir.

Misal 33

Araşdırma göstərmişdir ki, ilkin dövr uşaq təhsili xidmətləri də göstərən universitetlərdə ailə yönümlü siyasətlər tələbələri və işçi heyətini cəlb etmək və saxlamaq üçün həlledicidir. Bu, yüksək səviyyəli işçi heyət və aspirantların cəlb edilməsi üçün xüsusilə vacibdir və bu da öz növbəsində, Universitetin nüfuzunu və tədqiqat üçün maliyyələşdirmə almaq imkanını saxlamaqda yardım edir.

Yuxarıdakı ümumi səciyyəli məlumat aşağıda təsvir edilən 33A və 33B misalları üçün müvafiqdir. Hər bir misal ayrıca nəzərdən keçirilir.

Misal 33A

A Universiteti yeddi uşaq mərkəzi təsis etmişdir (A Universitetinin öz təhsil proqramları üçün hökumət maliyyələşdirməsi aldığına baxmayaraq, uşaq mərkəzləri hökumət tərəfindən deyil, Universitet tərəfindən təsis edilmişdir). Mərkəzlər Universitetin mülkiyyətində olan binalarda fəaliyyət göstərir. Hər bir mərkəz öz idarəedicisinə, işçi heyətinə və büdcəsinə malikdir. Yalnız Universitetin işçi heyəti və tələbələri mərkəzlərdən istifadə edə bilərlər. Universitet uşaq xidmətlərinin göstərilməsi üzrə lisenziyalı müəssisədir. Universitet mərkəzləri bağlamaq və ya digər ərazilərə köçürmək hüququna malikdir. Uşaq mərkəzi universitet ərazisində yerləşdiyindən, işçi heyətdən və valideynlərdən Universitetin tibbi və təhlükəsizlik siyasətlərinə əməl etmək tələb olunur. Uşaq mərkəzinin idarəetmə heyəti bütün digər fəaliyyət siyasətlərini müəyyən etmək səlahiyyətinə malikdir.

A Universiteti ərazisində uşaq mərkəzlərinə malik olmaqdan qeyri-kommersiya səciyyəli faydalar əldə edir. A Universiteti mərkəzlərin gündəlik əsasda idarəçiliyinə cəlb edilməsə də, o, mərkəzləri bağlamaq və ya onun iş saatlarını dəyişdirmək səlahiyyətinə malikdir.

A Universiteti uşaq mərkəzlərinə nəzarət edir.

Misal 33B

B Universiteti öz ərazisində uşaq xidmətlərinin göstərilməsi üçün ödənişsiz əsasda bina ayırmışdır. Uşaq xidmətləri cəlb edilmiş cəmiyyət tərəfindən göstərilir. Uşaq mərkəzindən istifadə edən bütün valideynlər cəmiyyətin üzvləridir. Üzvlər cəlb edilmiş cəmiyyətin şurasını təyin edirlər və uşaq mərkəzinin fəaliyyət və maliyyə siyasətləri üzrə məsuldurlar. Uşaq mərkəzi işçi heyət, tələbələr və geniş ictimaiyyət tərəfindən istifadə oluna bilər və bu zaman tələbələrə prioritet verilir. Uşaq mərkəzi Universitetin ərazisində yerləşdiyindən, işçi heyətdən və valideynlərdən Universitetin tibbi və təhlükəsizlik siyasətlərinə əməl etmək tələb olunur. Cəlb edilmiş cəmiyyət uşaq xidmətlərinin göstərilməsi üzrə lisenziyalı

müəssisədir. Cəlb edilmiş cəmiyyət öz fəaliyyətini dayandırarsa, onun resursları oxşar qeyri-kommersiya təşkilatına köçürülməlidir. Cəlb edilmiş cəmiyyət xidmətlərin göstərilməsində Universitet binalarından istifadə etməmək seçimi edə bilər.

Universitet öz ərazisində uşaq mərkəzlərinə malik olmaqdan qeyri-kommersiya səciyyəli faydaları əldə etməsinə baxmayaraq, o, cəlb edilmiş cəmiyyətin əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək üçün səlahiyyətə malik deyildir. Cəlb edilmiş cəmiyyətin uşaqların valideynlərindən ibarət üzvləri cəlb edilmiş cəmiyyətin əhəmiyyətli fəaliyyətlərini idarə etmək səlahiyyətinə malikdir. Universitet cəlb edilmiş cəmiyyətə nəzarət etmir.

Səlahiyyət və Faydalar arasında əlaqə

Verilmiş Səlahiyyət (AG60–AG63-cü bəndlər)

ƏM13. Aşağıdakı misallar təşkilatın bu Standartın məqsədlərinə görə rəhbər və ya agent kimi fəaliyyət göstərməsini qiymətləndirmə üçün nümunələri göstərir.

Misal 34

Dövlət müəssisəsi digər ictimai sektor təşkilatının fəaliyyətinin nəticələrinə nəzarət etmək üçün məsul ola bilər. Nəzarət edən müəssisənin rolu digər təşkilatın yanaşmasının hökumətin məqsədlərinə uyğun olduğundan əmin olmaq, Nazirləri çatdırılma ilə bağlı keyfiyyətin yoxlanılması ilə təmin etmək və hər hansı riski qiymətləndirmək və Nazirə bu barədə məlumat verməkdən ibarətdir. Müəssisə nazirə onun nəzarət vəzifələrinin hədlərini təsbit edən aşkar ifadə edilmiş razılığa malikdir. Müəssisə digər təşkilatdan məlumat tələb etmək səlahiyyətinə malikdir və Nazirə bu təşkilatın maliyyələşmə tələbi üzrə məsləhət verir. Müəssisə həmçinin, digər təşkilatın müəyyən fəaliyyətləri həyata keçirməsinə icazə verib-verməmək üzrə Nazirə məsləhət verir. Müəssisə Nazirin agenti kimi fəaliyyət göstərir.

Misal 35

Əyalət hökuməti regionda səhiyyə proqramları və digər səhiyyə təşəbbüsləri naminə maliyyə vəsaitlərinin toplanması səylərini koordinasiya etmək üçün trust yaradır. Trust həmçinin, müəyyən olunmuş ianə fondlarına investisiya qoyur və onları idarə edir. Artırılmış fondlar regionda dövlət xəstəxanaları və yaşlılara qayğı müəssisələrində istifadə olunur.

Əyalət hökuməti trustın şurasında bütün qəyyumları təyin edir və trustın əməliyyat xərclərini maliyyələşdirir. Trust qeydiyyatdan keçmiş xeyriyyə cəmiyyətidir və gəlir vergisindən azaddır.

Aşağıda göstərilmiş təhlilə əsasən, yerli hakimiyyət təşkilatı trusta nəzarət edir:

(a) Əyalət hökuməti qəyyumlara təlimatlar verə bilər və qəyyumlar trustın müvafiq fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qəbuliyyətə malikdir.

Qəyyumlar trust üzərində səlahiyyətə malikdir və yerli hakimiyyət təşkilatı qəyyumları öz mülahizəsinə əsasən dəyişə bilər. Qəyyumların benefisiarların ən yaxşı maraqları naminə fəaliyyət göstərmək üzrə fudislar öhdəliyi əyalət hökumətinin trust üzərində səlahiyyətə malik olmasına mane olmur;

- (b) Əyalət hökuməti trustla əlaqələrindən dəyişkən faydalar üzrə riskə məruz qalma və hüquqlara malikdir;
- (c) Əyalət hökuməti trust üzrə səlahiyyətindən trustın gəlirlərinin təbiəti və miqdarına təsir etmək üçün istifadə edə bilər; və
- (d) Trustın fəaliyyətləri əyalət hökumətinin fəaliyyətlərini tamamlayır.

Misal 36

Nizamnamə təşkilatı ictimaiyyətə xidmətlər göstərilməsi üçün qanunvericiliklə yaradılmışdır. Nizamnamə təşkilatı təşkilatın əməliyyatlarına nəzarət edən və onun gündəlik əməliyyatları üçün məsul inzibati şuraya malikdir. Əyalət Hökumətinin Səhiyyə Naziri nizamnamə təşkilatının inzibati şurasını təyin edir və nizamnamə təşkilatının inzibati şurası nazirin təsdiqini tələb etməklə, təşkilatın icraedici rəhbərini təyin edir.

Yerli hökumətin Səhiyyə Departamenti yerli dövlət səhiyyə sisteminin “sistem meneceri” kimi fəaliyyət göstərir. Bu rol aşağıdakıları ehtiva edir:

- (a) Yerli miqyaslı səhiyyə xidməti planlarının inkişaf etdirilməsi kimi strateji liderlik;
- (b) Xidmət razılaşmalarının bağlanması, əsas işlərin təsdiq edilməsi və nizamnamə təşkilatı işçiləri üçün işəgötürmə müddəti və şərtləri daxil olmaqla yerli miqyaslı sahibkarlar və işçilər arasında əlaqələrin idarə edilməsi kimi səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsinin idarə olunması; və
- (c) Hakimiyyətin fəaliyyətinin nəticələrinə (yəni, səhiyyə xidmətlərinin keyfiyyəti və maliyyə məlumatları) nəzarət etmək və fəaliyyətin nəticələrinin müəyyən olunmuş meyarlara cavab vermədiyi təqdirdə korrekativ tədbirlər görmək.

Aşağıdakı əhəmiyyətli qərarlar üçün xüsusilə Nazirin təsdiqi tələb olunur:

- (a) Təşkilatla xidmət müqavilələrinin bağlanması;
- (b) Məcburi səhiyyə xidməti təlimatlarının verilməsi;
- (c) Səhiyyə xidməti planlarının və əsas işlərin planlaşdırılmasının yekunlaşdırılması; və
- (d) Nizamnamə təşkilatının icraçı heyətinin işə qəbulu və mükafatlandırılması;

Səhiyyə Departamenti özünün bütün əməliyyat və kapital maliyyələşməsi yerli hökumətdən alır.

Yuxarıda qeyd olunan faktlar və şəraitlərə əsasən, Səhiyyə Departamenti nizamnamə təşkilatı ilə münasibətdə ümumən Nazirin agenti kimi fəaliyyət göstərir. Bu, Departamentin malik olduğu məhdud sərəncamvermə səlahiyyətindən aydındır. Səhiyyə Departamenti nizamnamə təşkilatına nəzarət etmir.

Nazir nizamnamə təşkilatının inzibati şurasını təyin etdiyindən və təşkilatın fəaliyyətinə təsir edəcək əhəmiyyətli qərarları təsdiq etdiyindən Nazir təşkilatın müvafiq fəaliyyətlərini idarə etmək səlahiyyətinə malikdir. Gözləniləndi kimi digər nəzarət meyarının (müxtəlif gəlirlər və səlahiyyət və faydalar arasında əlaqə) mövcud olduğu ehtimal edilərsə, Nazir nizamnamə təşkilatına nəzarət edəcək. Nəticə etibarilə, nizamnamə təşkilatı əyalət hökumətin bütün ümumi məqsədli dövlət maliyyə hesabatlarında birləşdiriləcəkdir (konsolidə ediləcəkdir).

Misal 37

Faktlar aşağıdakılar istisna olunmaqla Misal 36-da olanlarla eynidir:

- (a) Nazir qanunla müəyyən edilmiş orqanın inzibati şurasının üzvlərini təyin etmək səlahiyyətini Səhiyyə Departamentinin rəhbərinə vermişdir;
- (b) Qanunla müəyyən edilmiş orqanın icraçı direktorunun inzibati şura tərəfindən təyin olunması Nazirin təsdiqini tələb etmir;
- (c) Nazir əhəmiyyətli qərarların təsdiq edilməsi səlahiyyətini Səhiyyə Departamentinin rəhbərinə vermişdir; və
- (d) Səhiyyə Departamentinin fəaliyyətinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi qanunla müəyyən edilmiş orqanın fəaliyyətinin nəticələrini ehtiva edir.

Nazir hələ də Səhiyyə Departamentinin rəhbərinə verilmiş səlahiyyətləri icra edə bilər, lakin təcrübədə onun buna etməsi ehtimalı azdır.

Bu misalda Səhiyyə Departamentinin malik olduğu sərəncamvermə səlahiyyətinin tətbiq dairəsi Nazir tərəfindən Səhiyyə Departamentinin rəhbərinə verilmiş səlahiyyətlər nəticəsində əhəmiyyətli şəkildə genişlənməmişdir. Səhiyyə Departamenti verilmiş səlahiyyətlər üzrə rəhbər kimi fəaliyyət göstərdiyindən, Departament Səhiyyə Departamentinin səhiyyə xidməti məqsədlərinə nail olunacağı şəkildə qanunla müəyyən edilmiş orqanın müvafiq fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyətə malikdir. Səhiyyə Departamenti həmçinin, Departamentin faydalarının təbiəti və məbləğinə təsir etmək üçün hakimiyyət orqanı üzərində öz səlahiyyətlərindən istifadə etmək imkanına malik olduğundan, Departament qanunla müəyyən edilmiş orqana nəzarət edir.

Misal 38

Maliyyə və Vergi məsələləri üzrə dövlət müəssisəsinin (Xəzinə) rəhbəri bir sıra investisiya fondlarının idarəedici qəyyumu qanunla müəyyən edilir. Investisiya fondları müəyyən olunmuş vergilər vasitəsilə maliyyələşir və federal rifah proqramlarının verilməsi üçün istifadə olunur. Xəzinə bu fondlarla əlaqəli olan müəyyən olunmuş vergi gəlirlərinin əksəriyyətini toplayır. Digər agentliklər də gəlirlərin bəzilərini toplayır və onları Xəzinəyə yönəldir.

Xəzinəyə fondların idarə edilməsi vəzifəsi verilmişdir. Fondlardan hər biri üçün Xəzinə fonda köçürülmüş bütün daxilolmalardan dərhal investisiya qoyur və investisiya qoyulmuş aktivləri pullara müvafiq agentliyin ehtiyac duymasına qədər müəyyən olunmuş trust fondnda saxlayır.

Müvafiq agentliklər pullara ehtiyac olduğuna qərar verdikdə, Xəzinə qiymətli kağızları fondun investisiya balansından alır və investisiyalardan qazanılmış iştirak payı daxil olmaqla, pul daxilolmalarını agentlik tərəfindən ödəmə üçün proqram hesablarına köçürür. Xəzinə hər bir agentliyə aylıq və ya digər dövrü hesabatlar təmin edir. Xəzinə öz xidmətləri üçün idarəetmə haqqı müəyyən edir.

Xəzinə fondlara nəzarət etmir.

Misal 39

Yerli hakimiyyət orqanı hər biri ayrı rayonla əlaqəli olan on fondu idarə edir. Fondlar daha əvvəllər öz yerli hakimiyyəti olan, lakin daha sonra digər rayonlarla birləşmiş rayonlara məxsus olan müəyyən olunmuş aktivlərə (torpaq, daşınmaz əmlak və investisiyalar kimi) malikdir. Fondlar bu aktivlərlə əlaqəli olan gəlir və bu rayon üçün daşınmaz əmlak vergisi kimi bəzi vergiləri alır. Fondun bu müəyyən olunmuş aktivlər və müəyyən olunmuş gəlirə malik olması hüquqları qanunvericilikdə təsbit olunmuşdur. Fondun aktivləri və gəliri yalnız keçmiş rayonların sakinlərinin faydası naminə istifadə oluna bilər.

Yerli hakimiyyət təşkilatı fondlardan xərcləmələr üzrə geniş fəaliyyət azadlığına malikdir. Fondlar ictimaiyyətin faydası naminə yerli hakimiyyət təşkilatının ağıllı mühakimə əsasında müvafiq və keçmiş rayonun sakinlərinin maraqlarına uyğun olduğunu düşündüyü şəkildə istifadə olunmalıdır. Yerli hakimiyyət təşkilatı fondu şura vergi qoyması tərəfindən ödənilməyən xərclərə tətbiq edə bilər. Fondun xərcləmələr qanunla icazə verilən məqsədlər üçün olmalıdır.

Fondlara yerli hakimiyyət təşkilatı tərəfindən nəzarət olunur.

Misal 40

Suveren Rifah Fondu (fond) təsis aktı ilə daimi əsasda yaradılmış, dövlət müəssisəsi tərəfindən idarə edilən fondur. Qanunvericilik fondun neft satışlarından gəlirlərin ən azı 25%-ni almağa hüququ olduğunu müəyyən etmişdir. Fond bu gəlirlərin müəyyən hissəsini vətəndaşların hazırkı və gələcək nəsillərinin rifahı naminə yığıb saxlayır.

Müəssisə həm fondun, həm də bəzi digər dövlət investisiyalarının aktivlərini idarə edir və bunu etmək üçün haqq alır. Müəssisə fondun gəlirini xərcləməyə bilər. Fondun gəlirinin xərclənməsi üzrə qərarlar Parlament tərəfindən qəbul edilir. Hər il fondun gəlirləri əməliyyat xərcləri və qanunvericilikdə müəyyən edilmiş bəzi meyarlara cavab verən rezidentlərə illik ödəmələr arasında bölüşdürülür.

Müəssisə Suveren Rifah Fonduna nəzarət etmir. O, yalnız agent kimi fəaliyyət göstərir.

Misal 41

Sərəncamverən (fond meneceri) yerli qanun və qaydalarda tələb olunduğu kimi investisiya mandatında göstərilmiş dəqiq müəyyən olunmuş meyarlara uyğun olaraq açıq şəkildə alınıb-satılan, idarə olunan fond yaradır, alır və idarə edir. Fond açıq şəkildə alınıb-satılan təşkilatların iştirak payı verən qiymətli kağızların çoxtərəfli portfelinə investisiya kimi investora satılmışdır. Müəyyən olunmuş meyarlar çərçivəsində fond meneceri investisiya qoyulacaq aktivlər üzrə fəaliyyət azadlığına malikdir. Fond meneceri fonda 10% mütənasib investisiya qoymuşdur və öz xidmətləri üçün fondun xalis aktivlərinin dəyərinin 1%-ə bərabər olan bazar qiymətlərinə əsaslanan ödəniş alır. Ödənişlər göstərilmiş xidmətlərlə mütənasibdir. Fond menecerinin öz 10% investisiyasından başqa zərərləri maliyyələşdirmək üzrə heç bir öhdəliyi yoxdur. Fondan müstəqil direktorlar şurası formalaşdırmaq tələb olunmur və belə şura formalaşdırılmamışdır. İnterestlər fond menecerinə sərəncamvermə hüququna təsir edəcək hər hansı substantiv hüquqlara malik deyil, lakin fond tərəfindən müəyyənləşdirilmiş xüsusi hədlər çərçivəsində öz iştirak paylarını geri ala bilər.

İnterestlər mandatında göstərilmiş meyarlar çərçivəsində və normativ tələblərə uyğun olaraq fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, fond meneceri fondun müvafiq fəaliyyətlərini idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən sərəncamvermə hüquqlarına malikdir – investora fond menecerinə sərəncamvermə səlahiyyətlərinə təsir edə biləcək substantiv hüquqlara malik deyil. Fond meneceri öz xidmətləri üçün göstərilmiş xidmətlərlə mütənasib olan bazar qiymətlərinə əsaslanan ödəniş alır və fonda mütənasib investisiya qoymuşdur. Mükafat və onun investisiyası, fond menecerini onun rəhbər olduğunu göstərəcək qədər əhəmiyyətli riskə məruz qalmaq yaratmadan fondun fəaliyyətlərindən faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruz qoyur.

Bu misalda, fond menecerinə fondan faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruz qalması fikri və onun məhdud meyarlar çərçivəsində sərəncamvermə səlahiyyəti birlikdə fond menecerinə agent olduğunu göstərir. Beləliklə, fond meneceri fonda nəzarət etmədiyi qənaətinə gəlir.

Misal 42

Sərəncamverən çox sayda investora investisiya imkanları təmin edən fond yaradır, alır və idarə edir. Sərəncamverən (fond meneceri) bütün investorların tam maraqları naminə, fondun idarə olunması üzrə razılaşmalara uyğun olaraq qərarlar verməlidir. Bununla belə, fond meneceri geniş sərəncamvermə səlahiyyətinə malikdir. Fond meneceri öz xidmətləri üçün bazar qiymətlərinə əsaslanan, idarə etdiyi aktivlərin 1%-nə bərabər ödəniş və əgər müəyyən olunmuş artım səviyyəsinə nail olunarsa fondun bütün artımlarının 20%-ni alır. Ödənişlər göstərilmiş xidmətlərlə mütənasibdir.

Bütün investorların tam maraqları naminə qərar qəbul etməli olmasına baxmayaraq, fond meneceri fondun müvafiq fəaliyyətlərini idarə etmək üçün geniş sərəncamvermə səlahiyyətinə malikdir. Fond meneceri sabit və göstərilmiş xidmətlərlə mütənasib olan icra ilə əlaqəli ödənişlər alır. Əlavə olaraq, mükafat fondun fəaliyyətlərindən mükafatın ayrılıqda nəzərdən keçirildiyi zaman fond menecerinin rəhbər olduğunu göstərəcək qədər əhəmiyyətli faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruzqalma yaratmadan fondun dəyərinin artırılmasında fond menecerinin maraqlarını digər investorların maraqları ilə uyğunlaşdırır. Yuxarıdakı fakt nümunəsi və təhlil aşağıda təsvir olunan 42A-42C misallarına tətbiq olunur. Hər bir misal ayrılıqda nəzərdən keçirilir.

Misal 42A

Fond meneceri həmçinin, fondda onun maraqlarını digər investorların maraqları ilə uyğunlaşdıran 2% investisiyaya malikdir. Fond menecerinin öz 2% investisiyasından kənar, fondun zərərləri üzrə hər hansı öhdəliyi yoxdur. İncəsafatlar fond menecerini yalnız müqavilənin pozulmasına görə sadə səs çoxluğu ilə kənarlaşdırma bilərlər.

Fond menecerinin 2% investisiyası fond menecerinin rəhbər olmasını göstərəcək qədər əhəmiyyətli riskə məruzqalma yaratmadan, onun fondun fəaliyyətlərindən faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruzqalmasını artırır. Digər investorların fond menecerini kənarlaşdırmaq üzrə hüquqları yalnız müqavilənin pozulduğu halda tətbiq ediləbilən olduğu üçün müdafiə hüquqları hesab olunur yaradır. Bu misalda fond menecerinin geniş sərəncamvermə səlahiyyətlərinə malik olmasına və öz iştirak payı və mükafatından faydaların dəyişkənliyi üzrə riskə məruz qalmasına baxmayaraq, fond menecerinin riskə məruzqalması onun agent olmasını göstərir. Beləliklə, fond meneceri fonda nəzarət etmədiyi qənaətinə gəlir.

Misal 42B

Fond meneceri fondda daha əhəmiyyətli mütənasib investisiyaya malikdir, lakin onun bu investisiyasından kənar zərərləri maliyyələşdirmək üzrə heç bir öhdəliyi yoxdur. İnvestorlar fond menecerini yalnız müqavilənin pozulmasına görə sadə səs çoxluğu ilə kənarlaşdıra bilərlər.

Bu misalda, digər investorların fond menecerini kənarlaşdırmaq üzrə hüquqları yalnız müqavilənin pozulduğu halda tətbiq ediləbilən olduğu üçün müdafiə hüquqları hesab olunur. Fond menecerinə sabit və göstərilmiş xidmətlərə mütənasib olan icra ilə əlaqəli ödənişlər edilməsinə baxmayaraq, fond menecerinin investisiyası onun mükafatı ilə birlikdə fondun fəaliyyətlərindən faydaların dəyişkənliyi üzrə fond menecerinin rəhbər olduğunu göstərəcək qədər əhəmiyyətli riskə məruzqalma yarada bilər. Fond menecerinin iqtisadi maraqlarının (onun mükafatı və digər maraqları birlikdə nəzərdən keçirildikdə) miqyası və bu maraqlarla əlaqəli dəyişkənlik nə qədər əhəmiyyətli olarsa, təhlil zamanı fond meneceri bu iqtisadi maraqlara o qədər çox əhəmiyyət verəcək və böyük ehtimalla fond meneceri rəhbərdir.

Məsələn, onun mükafatı və digər amillər nəzərə alındıqda, fond meneceri 20% investisiyanın onun fonda nəzarət etdiyi nəticəsinə gəlməsi üçün yetərli olduğu qənaətinə ola bilər. Bununla belə, fərqli vəziyyətlərdə (yəni, əgər mükafat və digər amillər fərqlidirsə) nəzarət investisiya səviyyəsinin fərqli olduğu halda yarana bilər.

Misal 42C

Fond meneceri fondda 20% mütənasib investisiyaya malikdir, lakin onun öz 20% investisiyasından kənar zərərləri maliyyələşdirmək öhdəliyi yoxdur. Fond, üzvlərinin hamısı fond menecerindən müstəqil olan və digər investorlar tərəfindən təyin olunan direktorlar şurasına malikdir. Şura fond menecerini illik əsasda təyin edir. Əgər şura fond menecerinin müqaviləsini yeniləməyə qərar verərsə, fond meneceri tərəfindən göstərilən xidmətlər bu sahədə başqa menecerlər tərəfindən icra oluna bilər.

Fond menecerinə sabit və göstərilən xidmətlərlə mütənasib olan ödənişlər edilməsinə baxmayaraq, fond menecerinin 20% investisiyası onun mükafatları ilə birlikdə fondun fəaliyyətlərindən faydaların dəyişkənliyi üzrə fond menecerinin rəhbər olduğunu göstərəcək qədər əhəmiyyətli riskə məruzqalma yaradır. Bununla belə, investorlar fond menecerini kənarlaşdırmaq üzrə əsas hüquqlara malikdir – direktorlar şurası investorların fond meneceri kənarlaşdırmağa qərar verdikləri təqdirdə bunu edə bilmələri üçün mexanizm təmin edir.

Bu misalda fond meneceri təhlil zamanı əsas kənarlaşdırma hüquqlarına əhəmiyyət verir. Beləliklə, fond menecerinin geniş sərəncamvermə səlahiyyətinin

olmasına və onun mükafatı və investisiyasından irəli gələn fondun faydalarının dəyişkənliyi üzrə riskə məruz qalmasına baxmayaraq, digər investorların malik olduğu əsas hüquqlar fond menecerinin agent olduğunu göstərir. Beləliklə, fond meneceri fonda nəzarət etmədiyi qənaətinə gəlir.

Misal 43

A Təşkilatı sabit faizli borc alətləri və pay alətləri vasitəsilə maliyyələşən aktivlərlə təmin edilmiş sabit faizli qiymətli kağızlar portfelini almaq üçün yaradılmışdır. Pay alətlərinin borc investorlarına ilkin zərərdən müdafiə təmin etməsi və A təşkilatından hər hansı qalıq faydalar alması nəzərdə tutulmuşdur. Əməliyyat potensial borc investorlarına aktivlərlə təmin edilmiş qiymətli kağızlar portfelində olan, portfeldəki aktivlərlə təmin edilmiş qiymətli kağızları buraxanların mümkün defoltu ilə əlaqədar kredit riskinə və portfelin idarə edilməsi ilə əlaqəli faiz dərəcəsi riskinə məruz qala bilən investisiya kimi satılmışdır. Yaranma zamanı pay alətləri alınmış aktivlərin dəyərinin 10%-ni təşkil edir. Sərəncamverən (aktiv idarə edən) A Təşkilatının prospektində nəzərdə tutulmuş göstəricilər çərçivəsində investisiya qərarları qəbul etməklə aktiv aktivlər portfelini idarə edir. Bu xidmətlər üçün aktiv idarə edən bazara əsaslanan sabit ödəniş (yeni idarə olunan aktivlərin 1%-i) və əgər A Təşkilatının artımı müəyyən edilmiş səviyyəni keçərsə icra ilə əlaqəli ödəniş (yeni artımın 10%-i) alır. Ödənişlər göstərilmiş xidmətlərlə mütənasibdir. Aktiv idarə edən A Təşkilatının pay alətlərinin 35%-nə malikdir. Pay alətlərinin qalan 65%-i və A Təşkilatının bütün borc alətləri çoxsaylı geniş yayılmış əlaqəsi olmayan üçüncü tərəf investorlara məxsusdur. Aktiv idarə edən səbəb göstərilmədən digər investorların sadə səs çoxluğu ilə kənarlaşdırıla bilər.

Aktiv idarə edənə göstərilmiş xidmətlərlə mütənasib olan sabit və icra ilə əlaqəli haqq ödənilir. Mükafat fondun dəyərini artırmaq üzrə fondu idarə edənin maraqlarını digər investorların maraqları ilə uyğunlaşdırır. Aktiv idarə edən pay alətlərinin 35%-nə malik olduğundan fondun fəaliyyətlərindən və öz mükafatından daxilolmaların dəyişkənliyi riskinə məruz qalır.

A Qumunun prospektində nəzərdə tutulmuş göstəricilər çərçivəsində fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq, aktiv idarə edən A Təşkilatının daxilolmalar formasında faydalarına əhəmiyyətli təsir edən investisiya qərarları qəbul etmək imkanına malikdir – digər investorların malik olduğu kənarlaşdırma hüquqları, bu hüquqların geniş yayılmış çoxsaylı investorlara məxsus olması səbəbindən, təhlil zamanı az çəkiyə malik olur. Bu misalda aktiv idarə edən özünün fondun borc alətlərindən asılı olan xalis aktiv/kapitalda iştirak payından daxilolmalarının dəyişkənliyi riskinə məruz qalmasına əhəmiyyət verir. Pay alətlərinin 35%-nə malik olma əlavə olaraq, aktiv idarə edənin rəhbər olduğunu göstərəcək qədər əhəmiyyətli A Təşkilatının zərərinə məruzqalma riski və onun daxilolmalarına hüquqlar yaradır. Beləliklə, aktiv idarə edən A Təşkilatına nəzarət etdiyi qənaətinə gəlir.

Misal 44

Sərəncamverən (sponsor) əlaqəsi olmayan üçüncü tərəf investora qısamüddətli borc alətləri buraxan çoxtərəfli satış üzrə ötürücü təşkilatı maliyyələşdirir. Əməliyyat, portfeldə olan aktivləri buraxanlar tərəfindən mümkün defoltla əlaqəli kredit riskinə minimum məruzqalmaya malik yüksək qiymətləndirilmiş orta müddətli portfeldə olan investisiya kimi potensial investora satılmışdır. Müxtəlif köçürmə edənlər yüksək səviyyəli orta müddətli aktiv portfelini ötürücü təşkilata satır. Hər bir köçürmə edən ötürücü təşkilata satdığı aktivlər portfelinə xidmət göstərir və ödənilməsindən imtina edilmiş debitor borclarını bazar qiymətinə əsaslanan xidmət haqqı müqabilində idarə edir. Hər bir köçürmə edən həmçinin, ötürücü təşkilata köçürülən aktivlərin həddən artıq girov qoyulması nəticəsində öz aktivlər portfelinə dəymiş kredit zərərinə qarşı zərərdən ilkin qorumanı təmin edir. Sponsor ötürücü təşkilatın şərtlərini müəyyən edir və ötürücü təşkilatın əməliyyatlarını bazar qiymətinə əsaslanan haqq müqabilində idarə edir. Haqq göstərilən xidmətlərlə mütənasibdir. Sponsor ötürücü təşkilata satış həyata keçirmək icazəsi olan satıcıları təsdiq edir, ötürücü təşkilat tərəfindən alınacaq aktivləri təsdiq edir və ötürücü təşkilatın maliyyələşdirilməsi barədə qərarlar verir. Sponsor bütün investorların ən yaxşı maraqları naminə fəaliyyət göstərməlidir.

Sponsorun ötürücü təşkilatda hər hansı qalıq fayda hüququ var və o həmçinin, ötürücü təşkilata kredit reytinginin yüksəldilməsi və likvidlik vasitələrini təmin edir. Sponsor tərəfindən təmin edilmiş kredit reytinginin yüksəldilməsi zərərlər köçürmə edənlər tərəfindən ödənildikdən sonra ötürücü təşkilatın bütün aktivlərinin 5%-nə qədər zərərləri ödəyir. Likvidlik vasitələri defolt aktivlərinə qarşı yönəlməmişdir. İntestorlar sponsorların sərəncamvermə səlahiyyətinə təsir edə bilən əsas hüquqlara malik deyil.

Sponsorların xidmətlərinin haqqının göstərilmiş xidmətlərlə mütənasib olan bazar qiyməti əsasında ödənilməsinə baxmayaraq, sponsor özünün ötürücü təşkilatda hər hansı qalıq faydalara hüquqları, kredit reytinginin yüksəldilməsi və likvidlik vasitələri üzrə ehtiyat fondu səbəbindən ötürücü təşkilatın fəaliyyətindən dəyişən gəlirlər üzrə riskə məruz qalır (yəni ötürücü təşkilat orta müddətli aktivləri maliyyələşdirmək üçün qısa müddətli borc alətlərindən istifadə etməklə likvidlik riskinə məruz qalır). Köçürmə edənlərin hər birinin ötürücü təşkilatın aktivlərinin dəyərində təsir edəcək sərəncamvermə hüquqlarına malik olmasına baxmayaraq, sponsor ötürücü təşkilatdan faydalara çox əhəmiyyətli təsir edən fəaliyyətləri idarə etmək üçün cari qabiliyyət verən geniş sərəncamvermə səlahiyyətə malikdir (yəni sponsor ötürücü təşkilat üçün şərtləri müəyyən etmişdir, ötürücü təşkilatın aktivləri (alınan aktivləri və bu aktivlərin köçürmə edənlərini təsdiq etmək) və maliyyələşdirilməsi (bunun üçün müntəzəm əsasda yeni investisiya tapılmalıdır) üzrə qərarlar vermək hüququna malikdir). Ötürücü təşkilatdan qalıq faydalara hüquq və kreditin reytinginin yüksəldilməsi və likvidlik vasitələri üzrə ehtiyat fondu sponsoru ötürücü təşkilatın digər investorlarından fərqli fəaliyyətlərindən dəyişkən faydalara məruz qoyur. Müvafiq olaraq, bu riskə məruzqalmalar sponsorun rəhbər olduğunu göstərir və beləliklə sponsor ötürücü təşkilata nəzarət etdiyi qənaətinə gəlir. Sponsorun bütün investorların ən yaxşı maraqları naminə

hərəkət etmək öhdəliyi onun rəhbər olmasının qarşısını almır.

İnvestisiya Təşkilatları (AG88–AG106-cı bəndlər)

ƏM14. Aşağıdakı misallar təşkilatın bu Standartın məqsədləri üçün investisiya təşkilatı olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsini göstərir.

Misal 45

Təşkilat - Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət 20X1-ci ildə məhdud məsuliyyətli cəmiyyət kimi 10 il müddətinə yaradılmışdır. Təklif memorandumu Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin məqsədinin mövcud olduqları müddətcə kapitalın dəyərinin artırılmasının reallaşdırılması məqsədinə malik tez inkişaf etmək potensialı olan təşkilatlara investisiya qoymaq olduğunu bəyan edir. Əsas Tərəfdaş olan təşkilat (Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin əsas tərəfdaşı) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətə kapitalın 1%-ni təmin edir və cəmiyyət üçün uyğun investisiyaları müəyyən etmək öhdəliyi daşıyır. Təxminən 75 Əsas Tərəfdaş olan təşkilatla əlaqəsi olmayan məhdud məsuliyyətli tərəfdaş cəmiyyətə kapitalın 99%-ni təmin edir.

Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət öz investisiya fəaliyyətlərinə 20X1-ci ildə başlayır. Bununla belə, 20X1-ci ilin sonunadək heç bir uyğun investisiya müəyyən olunmur. 20X2-ci ildə Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət ABC Korporasiyası təşkilatında nəzarətmə hüququ olan pay əldə edir. Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət 20X3-cü ilədək başqa investisiya əməliyyatı apara bilməmişdir, bu zamanadək o, əlavə beş əməliyyat şirkətinin səhmdar kapitalında iştirak əldə etmişdir. Bu səhmdar kapitalında iştirak payını əldə etməkdən əlavə, Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət digər heç bir fəaliyyət göstərmir. Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət öz investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında ölçür və qiymətləndirir və bu informasiya Əsas Tərəfdaş Təşkilata və xarici investitorlara təmin edilir.

Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət öz 10 illik bəyan edilmiş mövcudolma müddəti ərzində hər bir investisiya obyektindəki iştirak paylarını ləğv etmə planına malikdir. Belə ləğvəmələr nəqd üçün yekun satış, investisiya obyektinin qiymətli kağızlarının uğurlu açıq təklifindən sonra satıla bilən iştirak payı qiymətli kağızlarının investitorlara paylanması və ictimai təşkilat və ya digər əlaqəsi olmayan təşkilatlara investisiyaların ləğv edilməsini ehtiva edir.

Verilmiş məlumata əsasən, Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət aşağıdakı şərtlərin mövcud olması səbəbindən 20X1-ci ildə yarandığı tarixdən 31 dekabr 20X3-cü ilədək investisiya təşkilatının tərifinə cavab verir:

- (a) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət məhdud məsuliyyətli tərəfdaşlardan fondlar əldə etmişdir və bu məhdud məsuliyyətli tərəfdaşları investisiyaların idarə edilməsi xidmətləri ilə təmin edir;
- (b) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin tək fəaliyyəti investisiyaların mövcud olduğu müddət ərzində kapitalın dəyərinin artımını reallaşdırmaq

məqsədlə əməliyyat şirkətlərində kapitalda iştirak payları əldə etməkdir. Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət hamısı kapital investisiyaları olan öz investisiyalarından çıxış strategiyalarını müəyyən etmiş və sənədləşdirmişdir; və

- (c) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət öz investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında ölçür və qiymətləndirir və bu maliyyə məlumatlarını öz investorlarına hesabat verir.

Əlavə olaraq, Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət onun investisiya təşkilatının tərifinə uyğun olub-olmadığını müəyyən etmək üçün uyğun olan aşağıdakı xüsusiyyətləri nümayiş etdirir:

- (a) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət çoxsaylı investorlar tərəfindən yaradılıb; və
- (b) Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətdə sahiblik kapital qoyuluşunda iştirak vasitəsilə əldə edilən tərəfdaş payları vahidlərinə əsasən təmsil olunur.

Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət bu müddət ərzində birdən artıq investisiyaya malik olmamışdır. Bununla belə, bunun səbəbi onun yeni yaranma dövründə olması və uyğun investisiya imkanlarını müəyyən etməməsidir.

Misal 46

Yüksək Texnologiya Fondu kapitalın dəyər artımı üçün yeni yaradılmış texnologiya şirkətlərinə investisiya qoymaq məqsədilə Texnologiya Korporasiyası tərəfindən yaradılmışdır. Texnologiya Korporasiyası Yüksək Texnologiya Fondunun 70% iştirak payına malikdir və Yüksək Texnologiya Fonduna nəzarət edir; Yüksək Texnologiya Fondunda digər 30% səhmdarların iştirak payına 10 investor sahibdir. Texnologiya Korporasiyası, investisiya obyektini tərəfindən inkişaf etdirilmiş texnologiyalar Texnologiya Korporasiyasının əməliyyatlarına fayda verdiyi təqdirdə tətbiq olunmaq şərti ilə, Yüksək Texnologiya Fondunun malik olduğu investisiyaları ədalətli dəyərində əldə etmək opsiyona malikdir. Yüksək Texnologiya Fondu tərəfindən heç bir investisiyalardan çıxış planı müəyyən olunmamışdır. Yüksək Texnologiya Fondu bu Fondun investorları üçün agent qismində fəaliyyət göstərən investisiya məşvərətçisi tərəfindən idarə olunur.

Yüksək texnologiya Fondunun məqsədinin kapitalın dəyərinin artımına investisiya qoyulması olmasına və öz investorlarına investisiyaların idarə edilməsi xidmətləri göstərməsinə baxmayaraq, Yüksək Texnologiya Fondu aşağıdakı şərtlər və vəziyyətlər səbəbindən investisiya təşkilatı deyil:

- (a) Yüksək Texnologiya Fonduna nəzarət edən təşkilat olan Texnologiya Korporasiyası əgər bu təşkilatlar tərəfindən inkişaf etdirilmiş aktivlər Texnologiya Korporasiyasının əməliyyatlarına fayda verərsə, Yüksək Texnologiya Fondunun malik olduğu investisiyalarda investisiya əldə etmək opsiyona malikdir. Bu, kapitalın dəyərinin artımını və ya investisiya gəlirlərinə əlavə olaraq fayda təmin edir; və

(b) Yüksək Texnologiya Fondunun investisiya planları səhm investisiyaları olan öz investisiyaları üçün çıxış strategiyasını ehtiva etmir. Texnologiya Korporasiyasının malik olduğu opsiya Yüksək Texnologiya Fondu tərəfindən nəzarət olunmur və çıxış strategiyasını təşkil etmir.

Misal 47

Daşınmaz Əmlak Təşkilatı pərakəndə daşınmaz əmlak, ofis və digər kommersiya daşınmaz əmlaklarını tikmək, onlara sahib olmaq və onları işlətmək üçün yaradılmışdır. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı adətən öz əmlakını müvafiq investisiya əmlakını maliyyələşdirmək üçün istifadə olunan borclardan başqa digər əsas aktiv və öhdəlikləri olmayan tam mülkiyyətdə olan nəzarət edilən təşkilatlarda saxlayır. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı və onun hər bir nəzarət edilən təşkilatı öz investisiya mülkiyyətləri barədə *İnvestisiya mülkiyyəti* üzrə 16 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq ədalətli dəyər əsasında hesabat verir. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı öz mülkiyyət investisiyalarını ləğv etmə üçün müəyyən edilmiş zaman çərçivəsinə malik deyil, lakin ləğv etmə üçün optimal vaxtı müəyyən etmək üçün ədalətli dəyərdən istifadə edir. Ədalətli dəyərin fəaliyyətin nəticələrinin göstəricisi olmasına baxmayaraq, Daşınmaz Əmlak Təşkilatı və onun investorları fəaliyyətin nəticələrini qiymətləndirmək və investisiya qərarları vermək üçün gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkəti, icarə gəlirləri və xərcləri barədə məlumatlar da daxil olmaqla digər ölçmə göstəricilərindən istifadə edir. Daşınmaz Əmlak Təşkilatının aparıcı idarəedici heyəti ədalətli dəyər üzrə informasiyanı öz investisiya fəaliyyətlərinin nəticələrini qiymətləndirmək üçün əsas ölçmə göstəricisi hesab etməkdənsə, fəaliyyətin nəticələrinin eyni dərəcədə vacib göstəriciləri qrupunun bir hissəsi hesab edir.

Misal 48

Daşınmaz Əmlak Təşkilatı pərakəndə daşınmaz əmlak, ofis və digər kommersiya daşınmaz əmlaklarını tikmək, onlara sahib olmaq və onları işlətmək üçün yaradılmışdır. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı adətən öz əmlakını müvafiq investisiya əmlakını maliyyələşdirmək üçün istifadə olunan borclardan başqa digər əsas aktiv və öhdəlikləri olmayan tam mülkiyyətdə olan nəzarət edilən təşkilatlarda saxlayır. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı və onun hər bir nəzarət edilən təşkilatı öz investisiya mülkiyyətləri barədə *İnvestisiya mülkiyyəti* üzrə 16 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq ədalətli dəyər əsasında hesabat verir. Daşınmaz Əmlak Təşkilatı öz mülkiyyət investisiyalarını ləğv etmə üçün müəyyən edilmiş zaman çərçivəsinə malik deyil, lakin ləğv etmə üçün optimal vaxtı müəyyən etmək üçün ədalətli dəyərdən istifadə edir. Ədalətli dəyərin fəaliyyətin nəticələrinin göstəricisi olmasına baxmayaraq, Daşınmaz Əmlak Təşkilatı və onun investorları fəaliyyətin nəticələrini qiymətləndirmək və investisiya qərarları vermək üçün gözlənilən pul vəsaitlərinin hərəkəti, icarə gəlirləri və xərcləri barədə məlumatlar da daxil olmaqla digər ölçmə göstəricilərindən istifadə edir. Daşınmaz Əmlak Təşkilatının aparıcı idarəedici heyəti ədalətli dəyər üzrə informasiyanı öz investisiya fəaliyyətlərinin nəticələrini qiymətləndirmək üçün əsas ölçmə göstəricisi hesab etməkdənsə, fəaliyyətin nəticələrinin eyni dərəcədə vacib göstəriciləri qrupunun bir hissəsi hesab edir.

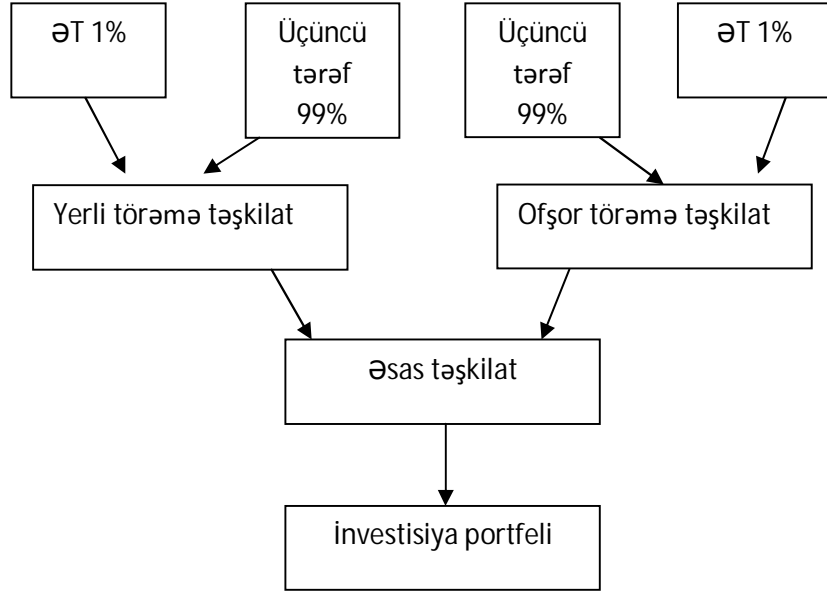
Daşınmaz Əmlak Təşkilatı bəziləri üçüncü tərəflərə sifariş edilməklə, mülkiyyətin qorunması, əsaslı xərclər, rekonstruksiya, marketinq, icarədarın seçimi də daxil olmaqla mülkiyyət və aktivlərin geniş idarə olunması fəaliyyətini həyata keçirir. Bura bərpa edilmək, tikilmək üçün mülkiyyətin seçilməsi və belə mülkiyyətlərin tikintisi üçün görülməli olan dizayn və konstruksiya işləri üçün təchizatçılarla danışıqlar daxildir. Bu tikinti fəaliyyətləri Daşınmaz Əmlak Təşkilatının fəaliyyətlərinin ayrı əsas hissəsini təşkil edir.

Daşınmaz Əmlak Təşkilatı aşağıdakı səbəblərdən investisiya təşkilatının tərifiyə uyğun deyil:

- (a) Daşınmaz Əmlak Təşkilatı kapitalın dəyər artımı, investisiya gəlirlərindən başqa fayda təmin etmək üçün icarə üzrə danışıqlar, bərpa və tikinti fəaliyyətləri də daxil olmaqla öz mülkiyyət portfelinin aktiv idarə edilməsi və mülkiyyətin marketinqini və ya hər ikisini əhatə edən ayrı əsas fəaliyyətə malikdir;
- (b) Daşınmaz Əmlak Təşkilatının investisiya planlarına öz investisiyalarından müəyyən edilmiş çıxış strategiyası daxil deyil. Nəticə etibarilə, Daşınmaz Əmlak Təşkilatı bu mülkiyyətləri sonsuza qədər saxlamağı planlaşdırır; və
- (c) Daşınmaz Əmlak Təşkilatının 16 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq, öz investisiya mülkiyyətləri üzrə ədalətli dəyər əsasında hesabat verməsinə baxmayaraq, ədalətli dəyər öz investisiya fəaliyyətlərinin nəticələrini qiymətləndirilməsi üçün idarə heyətinin istifadə etdiyi əsas ölçmə göstəricisi deyil. Fəaliyyətin nəticələrin qiymətləndirilməsi və investisiya qərarlarının verilməsi üçün digər fəaliyyət nəticələri göstəriciləri istifadə olunur.

Misal 48

“Əsas Fond” təşkilatı 20X1-ci ildə 10 il müddətinə yaradılmışdır. İki müvafiq törəmə fond Əsas Fondun kapitalında iştirak payına malikdir. Törəmə fondlar hüquqi, tənzimləyici, vergi və ya digər bənzər tələblərə cavab vermək üçün bir biri ilə əlaqəli şəkildə yaradılmışdır. Törəmə fondlar əsas tərəfdaşdan 1% və əsas tərəfdaşla əlaqəsi olmayan səhm investorlarından 99% investisiya ilə kapitallaşır (heç bir tərəf nəzarət edən maliyyə payına malik olmamaqla).

Əsas Fondun məqsədi kapitalın dəyərinin artımı və investisiya gəlirini (dividentlər, faiz və ya icarə gəlirləri kimi) yaratmaq üçün investisiyalar portfelinə malik olmaqdır. İncəməyə bildirilən investisiya məqsədi Əsas təşkilat – törəmə təşkilat strukturunun tək məqsədinin investorlara ayrı bazar hissəsində geniş aktivlər portfelinə investisiya qoymaq üçün investisiya imkanları təmin etmək olduğudur. Əsas Fond malik olduğu səhm və qeyri-maliyyə investisiyalarından çıxış strategiyası müəyyən edir və sənədləşdirir. Əsas Fond bəziləri ödəmə müddətinə qədər saxlanılan və bəziləri satılacaq olan, lakin Əsas Fond tərəfindən hansı investisiyaların saxlanılıb, hansıların satılacağına xüsusi müəyyən edilmədiyi qısa və orta müddətli borc investisiyaları portfelinə malikdir. Əsas Fond borc investisiyaları da daxil olmaqla özünün bütün investisiyalarını ədalətli dəyər əsasında əsaslı olaraq ölçür və qiymətləndirir. Əlavə olaraq, İncəməyə törəmə fondlardan dövrü olaraq ədalətli dəyər əsasında maliyyə məlumatları alır. Həm Əsas Fond, həm də törəmə fondlarda sahibkarlıq səhm vahidləri vasitəsilə təmsil olunur.

Həm Əsas Fond, həm də törəmə fondlar hər biri investisiya təşkilatının tərifinə cavab verir. Aşağıdakı şərtlər mövcuddur:

BİRLƏŞDİRİLMİŞ (KONSOLIDƏ EDİLMİŞ) MALİYYƏ HESABATLARI

(a) Həm Əsas Fond, həm də törəmə fondlar investora investisiyaların idarə edilməsi xidmətlərinin göstərilməsi məqsədilə vəsaitlər əldə etmişdir;

(b) Törəmə fondların investora birbaşa olaraq bildirilmiş Əsas-Törəmə fond strukturunun məqsədi yalnız kapitalın dəyərinin artımı və investisiya gəlirlərinə investisiya qoymaqdır və Əsas Fond öz səhmləri və qeyri-maliyyə investisiyaları üzrə potensial çıxış strategiyasını müəyyən etmiş və sənədləşdirmişdir;

(c) Törəmə fondların Əsas Fonddakı payları üzrə çıxış strategiyasına malik olmamasına baxmayaraq, törəmə fondların Əsas Fondun törəmə fondlarla əlaqəli şəkildə formalaşdırılması və törəmə fondlar adından investisiyalara malik olması səbəbindən öz investisiyaları üzrə çıxış strategiyasına malik olduqları hesab edilir; və

(d) Əsas fondun malik olduğu investisiyalar ədalətli dəyər əsasında ölçülür və qiymətləndirilir və Əsas Fondun etdiyi investisiyalar barədə məlumat törəmə fondlar vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında investora çatdırılır.

Əsas Fond və törəmə fondlar hüquqi, tənzimləyici, vergi və ya bənzər tələblərə cavab vermək üçün bir-birilə əlaqəli şəkildə yaradılır. Bir yerdə nəzərdən keçirilərkən, onlar aşağıdakı xüsusiyyətləri nümayiş etdirirlər:

(a) Əsas Fond investisiyalar portfelinə malik olduğundan, törəmə fondlar dolayı yolla birdən daha artıq investisiyaya malik olur;

(b) Əsas Fondun tamamilə törəmə fondlar tərəfindən kapitallaşmasına baxmayaraq, törəmə fondlar onlarla (və əsas tərəfdaşlarla) əlaqəsi olmayan çoxsaylı investora tərəfindən maliyyələşdirilirlər; və

(c) Törəmə fondlarda sahibkarlıq kapital qoyuluşunda iştirak etmə vasitəsilə əldə edilən səhmdar kapitalında iştirak vahidləri əsasında təmsil olunur.

Misal 49

Dövlət Korporasiyası "A" əsas fəaliyyəti həm mövcud olan, həm də yeni yaradılan şirkətlərə səhmlər buraxmaq yolu ilə layihələrin maliyyəşləşdirməsini təmin etmək olmaqla yaradılmışdır. Onun investisiya məqsədi kapitalın dəyərinin artımı və daxilolmalara nail olmaqdır. Bütün əldəetmələr bu əsasda edilir. Korporasiyanın strategiyası ləğvetmə gəlirini reallaşdırmaq məqsədilə investisiyaların ədalətli dəyərini artırmaqdır. İdarəetmə heyəti müntəzəm olaraq investisiyaların ədalətli dəyərini qiymətləndirir və ona nəzarət edir. Korporasiya cari investisiya imkanları üçün fondlar təmin etmək məqsədilə müəyyən ödəmə müddəti mərhələsinə çatdıqda investisiyaları müntəzəm olaraq ləğv edir. İstənilən artım dividendlər formasında dövlətə paylanır.

Korporasiya maliyyə ehtiyacları olan təşkilatlara yardım üzrə dövlət siyasəti ilə əlaqədar dövlətə investisiya ilə bağlı xidmətlər göstərir. O, dövlətin bəzi biznes stimulları planlarının idarə edilməsi və tətbiqində agent kimi fəaliyyət göstərir. Korporasiya bu planlarla əlaqəsinin nəticəsi kimi heç bir zərər və ya riskə məruz qalmır.

Korporasiya investisiya təşkilatıdır. O, investisiya təşkilatının tərifinin bütün üç aspektinə cavab verir.

10 №-li MHBS-lə müqayisə

Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 35 №-li İSMUBS ilkin olaraq *Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) Maliyyə Hesabatları üzrə 10 №-li MHBS-dan* (2011-ci ildə nəşr edilmiş, 31 dekabr 2014-cü ilədək olan düzəlişlər daxil olmaqla) götürülmüşdür. Bu Standart verildiyi zaman İSMUBSS ictimai sektor təşkilatlarına 10 №-li MHBS-də istinad edilən bəzi MHBS-lərin tətbiq olunabilənliyini nəzərdən keçirməmişdir. Bu standartlara aşağıdakılar daxildir:

- *Satış üçün saxlanılmış uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış əməliyyatlar* üzrə 5 №-li MHBS; və
- *Maliyyə Alətləri* üzrə 9 №-li MHBS.

35 №-li İSMUBS və 10 №-li MHBS arasındakı əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- 10 №-li MHBS-də ona əlavə edilmiş şərh ictimai sektor təşkilatları tərəfindən mühasibat uçotuna Standartın tətbiq ediləbilənliyini izah etmək üçün 35 №-li İSMUBS-a daxil edilmişdir.
- Bəzi hallarda, 35 №-li İSMUBS 10 №-li MHBS-dəkindən fərqli terminologiyadan istifadə edir. Ən əhəmiyyətli misallar “iqtisadi qurum”, “nəzarət edən təşkilat” və “nəzarət edilən təşkilat” terminlərinin istifadə edilməsidir. 10 №-li MHBS-dəki eynimənalı terminlər “qrup”, “əsas cəmiyyət” və “törəmə müəssisə” terminləridir. Bir çox hallarda 10 №-li MHBS-də istifadə olunan “investor” və “investisiya obyektı” terminləri “təşkilat”, “digər təşkilat” və ya “nəzarət üçün qiymətləndirilən təşkilat” ifadələri ilə əvəz olunur. “İnvestor” və “investisiya obyektı” terminləri bu kontekstə uyğun olduğu üçün investisiya təşkilatlarına dair tətbiq üzrə göstərişdə saxlanılmışdır.
- 35 №-li İSMUBS “icbari razılaşma” termininin tərifini verir. Bu termin 10 №-li MHBS-də istifadə olunan “müqavilə əsasında razılaşma” terminindən daha genişdir.
- 10 №-li MHBS investisiya təşkilatının xarakterik xüsusiyyətlərini onun tərifindən ayrı müəyyən edir. 35 №-li İSMUBS belə xarakterik xüsusiyyətləri müəyyən etmir. Bununla belə, o, investisiya təşkilatının tərfi kontekstində bu xüsusiyyətlərdən bəzilərini nəzərdən keçirir.
- 35 №-li İSMUBS-a qeyri-maliyyə faydaları üzrə daha çox göstəriş daxildir.

- 35 №-li İSMUBS özü investisiya təşkilatı olmayan nəzarət edən təşkilatın bütün nəzarət edilən təşkilatları birləşdirməsini (konsolidə etməsini) tələb etmir. Bunun əvəzinə o, nəzarət edən təşkilatın özündə (i) 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq artım və ya defisit vasitəsilə nəzarət edilən investisiya təşkilatının investisiyalarını ədalətli dəyərində ölçən və (ii) 35 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq, nəzarət edilən investisiya təşkilatının digər aktiv və öhdəliklərini, eləcə də gəlir və xərclərini birləşdirən (konsolidə edən) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etməsini tələb edir.
- 35 №-li İSMUBS ictimai sektor kontekstini əks etdirən əlavə əyani misalları ehtiva edir.